περιεχόμενα

αντι εισαγωγής
ένας απολογισμός που εκκρεμούσε 3

η προσφυγική κατοικία στο Αιγάλεω 5

TIQQUN - σημειώσεις πάνω στο τοπικό (μτφ) 32

η Καταστασιακή Διεθνής (μέρος 2ο) :
περιπλάνηση, ψυχογεωγραφία και κατασκευή καταστάσεων 39

μονοπάτια επιθυμίας 52

για τον αγώνα του νερού στα βουνά του Πηλίου 54

γιαπωνέζικο τριαντάφυλλο 64

πετρελαϊκά παράγωγα 66

διαστημική περιπλάνηση 69

η Θεωρία των Στιγμών και η Κατασκευή Καταστάσεων
Internationale Situationniste #4 (Ιούνιος 1960) (μτφ) 70

οι πόλεις και τα μάτια 4 72

Το παρόν έντυπο εκδίδεται από την ομάδα Carex Flacca της κατάληψης Σινιάλο και διακινείται χέρι με χέρι, χωρίς αντίτιμο, με ελεύθερη οικονομική συνεισφορά.
Το πέμπτο τεύχος τυπώθηκε τον Μάη του 2018 σε 600 αντίτυπα.

Site & E-mail επικοινωνίας:
https://sinialo.espiv.net | carexflacca@espiv.net
Διεύθυνση: Καποδιστρίου & Θεσσαλονίκης, πλ. Παπανικολάου, Αιγάλεω

αντι εισαγωγής
ένας απολογισμός που εκκρεμούσε

Το carex flacca είναι, περισσότερο από όσο νομίζαμε, ένα πείραμα. Ένα πείραμα με κέντρο του τον χώρο, τον χρόνο και την καθημερινή ζωή. Στη δίνη και των τριών εκτεθήκαμε, κλονιστήκαμε, αλλάξαμε, λιγοστέψαμε, ματαιωθήκαμε και γεμίσαμε ερωτήματα. Δυσκολευτήκαμε κατά τη διαδικασία συλλογικοποίησης των πολιτικών εργαλείων και των αγωνιών μας, μπαλατζάραμε ανάμεσα στην ανάγκη για αυτο-μόρφωση και στην ανάγκη για εξωστρέφεια. Ταυτόχρονα όμως, δεν σκεφτήκαμε επ' ουδενί να μην μοιραστούμε όλες αυτές τις αγωνίες και τα περιεχόμενα. Τις προσεγγίσεις πάνω σε θεματικές που έχουμε ανοίξει... Προσεγγίσεις που εφορμούν από βαθιά φιλοσοφικές και πολιτικές αφετηρίες και γι' αυτό έχουμε την ανάγκη να τις επεξεργαζόμαστε συνεχώς... να πείθουν εμάς αρχικά, ενώ τις μπασταρδεύουμε σύμφωνα με τις δικές μας εμπειρίες και τα δικά μας βιώματα, και έτσι να καταφέρνουν να πιάνουν τις κοινωνικές ανησυχίες -που αναμφίβολα υπάρχουν- πάνω σ' αυτές τις θεματικές, εμμένοντας στην πολλαπλότητα των επιλογών.

Το 5ο τεύχος κουβαλάει το βάρος της απουσίας μας αυτά τα 3πλέον χρόνια. Μιας απουσίας που στοίχισε και στοιχίζει πρωτίστως σ' εμάς. Γι' αυτό και η αμηχανία είναι -μάλλον- το κυρίαρχο συναίσθημα αυτή τη στιγμή. Για το χώρο και το χρόνο που διεκδικήσαμε και διεκδικούμε και πάλι ώστε να μοιραστούμε τις σκέψεις μας και τις αγωνίες μας. Αλλά κυρίως για τους ανθρώπους με τους οποίους συναντηθήκαμε ποικιλοτρόπως μέσω του εντύπου, που συνδεθήκαμε είτε μέσω των περιεχομένων που αναπτύσσονται κάθε φορά είτε μέσω της εκδοτικής καθαυτής προσπάθειας και τα αντιεμπορευματικά χαρακτηριστικά της, για τους ανθρώπους που βρίσκονταν εκεί στη γέννηση αυτού του πειράματος αλλά έχουν αποχωρήσει, με τους ίδιους ανθρώπους όπου θέλουμε να μοιραστούμε τόσα πολλά ακόμη γιατί είμαστε σχεδόν βέβαιοι ότι τα ζητήματα που θίγονται και σε αυτό το τεύχος τους απασχολούν ακόμη. Η επικαιρότητα του “προσφυγικού ζητήματος” και η προφανής σύνδεσή του με την καθημερινότητα της πόλης. Οι ψυχογεωγραφικές ζώνες που υπάρχουν και νοιώθουμε μέσα σ' αυτή την καθημερινότητα. Οι εργατικές δολοφονίες στα εργοστάσια της ανάπτυξης και το ξέπλυμά τους στο όνομα της φιλανθρωπίας. Οι αγώνες που δημιουργούνται ενάντια στην ανάπτυξη των περιφράξεων.

Η αμηχανία όμως δεν είναι και το μοναδικό συναίσθημα! Είμαστε ενθουσιασμένοι και ταυτόχρονα ανακουφισμένοι για την επανεμφάνιση του τεύχους. Για όλα όσα σκεφτόμαστε να κάνουμε το άμεσο μέλλον ή όσα έχουμε ήδη πραγματοποιήσει με αφορμή αυτή την έκδοση. Για τους τόπους συνάντησης που θα δημιουργηθούν και για τις νέες σχέσεις που θα αναπτυχθούν.

Τη νύχτα η πόλη γεμίζει αυθάδεια.
Ρίχνει σκιές σε όσα ολημερίς
αμήχανα κοιτάξαμε,
φως σ' αυτά που μες στο φως
δεν είδαμε.

η προσφυγική κατοικία στο Αιγάλεω

Γιουνανισταν'ντα[1]

Η "Μικρασιατική καταστροφή"[2] σηματοδοτεί την εγκατάλειψη της Μεγάλης Ιδέας πάνω στην οποία είχε δομηθεί η τακτική και η πολιτική του ελληνικού κράτους, και ταυτόχρονα προκαλεί ένα μαζικό κύμα προσφύγων τόσο από την Ελλάδα όσο και από την Τουρκία. Η νέα συνθήκη που είχε προκαλέσει αλλά και καλούταν να διαχειριστεί το ελληνικό κράτος περιελάμβανε τόσο τη στέγαση των προσφύγων όσο και την εργασία του πληθυσμού αυτού. Το ελληνικό κράτος βρίσκει στα σώματα των προσφύγων μία ευκαιρία προς εκμετάλλευση. Οι πρόσφυγες δεν αποτελούν απλώς το "έδαφος" πάνω στο οποίο το Κράτος μπορεί να ικανοποιήσει την ανάγκη του για εκβιομηχάνιση και οικονομική ενδυνάμωση, αλλά πολλές φορές χρησιμοποιούνται -μέχρι και τις μέρες μας- για πολιτικές αλλά και για εθνικές και εθνικιστικές σκοπιμότητες.

Όσοι από τους πρόσφυγες δεν πεθαίνουν στο ταξίδι, εξαιτίας των άθλιων συνθηκών μεταφοράς, καταφθάνουν στον ελλαδικό χώρο στις περισσότερες περιπτώσεις μέσω των νησιών του Αιγαίου, τα οποία όμως δεν αποτελούν τον τελικό προορισμό εγκατάστασής τους. Υπάρχει μία ενδιάμεση συνθήκη κατά την οποία το Κράτος προσπαθεί να βρει τον τρόπο εκείνο που θα τον συμφέρει καλύτερα σχετικά με την εγκατάσταση των προσφύγων στα διάφορα

Η μεταφορά των προσφύγων γίνεται υπό άθλιες συνθήκες. Σύμφωνα με την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως η αποβίβαση αλλοδαπών στον ελλαδικό χώρο απαγορεύεται εφόσον *«δεν είναι εφωδιασμένοι διά τακτικών διαβατηρίων νομίμως τεθεωρημένων»* και προβλέφθηκαν βαριές ποινές για τους *«λαθροδιακινητάς»*

1 Yunanistan'da (τουρκ): Στην Ελλάδα
2 *İzmir'in Yunanlar tarafından işgali* (τουρκ): "Ελληνική εισβολή της Σμύρνης". Όρος με τον οποίο περιγράφεται από την ελληνική εθνική αφήγηση της ιστορίας το τέλος της εκστρατείας του ελληνικού κράτους στην Τουρκία το 1922 και η συντριβή του ελληνικού στρατού.

μέρη της Ελλάδας. Κατά την περίοδο αυτή οι πρόσφυγες μετακινούνται σε αρκετές περιπτώσεις από μέρος σε μέρος, αρκετές φορές, εξαιτίας του ρατσιστικού μίσους των γηγενών. Την ίδια στιγμή το Κράτος φροντίζει να καλλιεργεί στους πρόσφυγες την πεποίθηση ότι ο πόλεμος θα κερδηθεί και πως αργά ή γρήγορα θα γυρίσουν στα σπίτια τους. Αποκορύφωμα των άθλιων συνθηκών που βιώνουν, προτού φθάσουν στον τόπο της τελικής τους εγκατάστασης αποτελεί η Μακρόνησος.

card postal του αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού από το λοιμοκαθαρτήριο της Μακρονήσου.

Η Μακρόνησος είναι το λοιμοκαθαρτήριο των προσφύγων που πρόκειται να αποσταλούν στην Αθήνα. Η ζωή στη Μακρόνησο εκείνη την εποχή θυμίζει στρατιωτική θητεία όσον αφορά στον τρόπο που καλούνται να ζήσουν οι πρόσφυγες που φθάνουν εκεί. Υποχρεώνονται να ξυρίσουν τα μαλλιά τους ανεξάρτητα από την ηλικία ή το φύλο τους με πρόσχημα τον καθαρισμό τους από τις ψείρες και στοιβάζονται σε μικρά καταλύματα τύπου στρατώνα. Οι μήνες περνούν και πολλοί άνθρωποι πεθαίνουν λόγω των συνθηκών, χωρίς να υπάρχει κάποιο νέο για την μετάβασή τους στην Αθήνα. Ουσιαστικά, εγκαταλείπονται στο νησί μέχρι να πεθάνουν οι περισσότεροι. Οι πρόσφυγες μένουν έως και τρεις μέρες χωρίς φαγητό και νερό και όσοι μπορέσουν να ανταπεξέλθουν σε αυτή τη συνθήκη, αποστέλλονται τελικά στην Αθήνα. Η κατάσταση αυτή αποτελεί μία ευκαιρία για οικονομική εξάντληση των προσφύγων τόσο από το Κράτος όσο και από τους διάφορους καλοθελητές, αφού σε πολλές περιπτώσεις οι πρόσφυγες πληρώνουν ακόμα και με την ίδια τους τη ζωή. Το φαγητό στην καντίνα είναι χαλασμένο με αποτέλεσμα πολλοί άνθρωποι να πεθαίνουν από τύφο. Έτσι, μπαίνουν στο παιχνίδι διάφοροι κερδοσκόποι που θέλοντας να βγάλουν χρήματα πουλούν στους πρόσφυγες ψωμί ή νερό με αντάλλαγμα ένα χρυσό αντικείμενο. Στην περιοχή λειτουργούν παράλληλα διάφοροι εθελοντικοί οργανισμοί, κυβερνητικοί και μη, που ενισχύουν και δικαιολογούν με την παρουσία τους και τον ανθρωπισμό τους τις άθλιες συνθήκες, στις οποίες ζουν οι πρόσφυγες και θυμίζουν περισσότερο στρατόπεδα συγκέντρωσης. Η αντιμετώπιση των προσφύγων φαίνεται να αλλάζει όταν οι ίδιοι παίρνουν την κατάσταση στα χέρια τους και με πέτρες και ξύλα, που βρίσκουν στο έδαφος, ξεκινούν εξέγερση και απειλούν πως θα κάψουν τον καταυλισμό αν δε φύγουν από τη Μακρόνησο. Μετά από αυτά τα γεγονότα το Κράτος ξεκινάει σιγά σιγά, να δίνει άδειες για να μπορούν οι πρόσφυγες να μεταβούν σε διάφορες περιοχές της Αθήνας.

Το σχέδιο του Κράτους για την εγκατάσταση των προσφύγων κινείται σε δυο κατευθύνσεις, τις οποίες καλούνται να υλοποιήσουν αρχικά, διαφορετικοί θεσμοί. Η πρώτη είναι αυτή της αγροτικής αποκατάστασης, την οποία αναλαμβάνει κυρίως το Υπουργείο Γεωργίας και αποτελεί τη βασική προτεραιότητα σχετικά με την διαχείριση των προσφύγων. Αυτό συμβαίνει λόγω της ανάγκης του Κράτους για αναβάθμιση της αγροτικής οικονομίας που αποτελεί προϋπόθεση για την εκβιομηχάνιση της χώρας. Ταυτόχρονα αυτός ο τρόπος εγκατάστασης των προσφύγων είναι φθηνότερος από αυτόν της αστικής αποκατάστασης. Η αγροτική

Μαρτυρίες προσφύγων από το κολαστήριο της Μακρονήσου

Φέρνουν [στη Μακρόνησο] ένα ρωσικό πλοίο, το "Βίτιμ"*. Μας φορτώνουν σ' αυτό, χωρίς νερό, χωρίς ψωμί, και μας φέρνουν στην Αλεξανδρούπολη. Στην Αλεξανδρούπολη ήρθε ένας γιατρός και δεν άφησε να αποβιβαστούμε. Είπε να ρίξουμε άγκυρα στα βαθιά. Τέσσερις μέρες μείναμε εκεί. Φωνάζαμε. Ηρθαμε στην ανάγκη να κάψουμε τα σανίδια απ' τ' αμπάρι για να βράσουμε στα σαμοβάρια μας τσάι, να βράσουμε στις χύτρες φασόλια. Όσοι πέθαιναν τους καίγαμε κάτω στα καζάνια για να μη δίνουμε ντόρο και μας κάνουν καραντίνα. Την πέμπτη μέρα γύρισε πίσω στον Πειραιά το καράβι. Άλλοι διακόσιοι πενήντα άνθρωποι πέθαναν. Τους μισούς τους κάψαμε και τους άλλους τους ρίξαμε στη θάλασσα! [...] Μωρά δεν έμειναν. Πέθαναν σχεδόν όλα. Με καΐκι μάς έφεραν φαγητό απ' τη Σαλαμίνα. Ορμούσαμε πάνω στο φαγητό σαν άγριοι.

* ποταμός της Ρωσίας

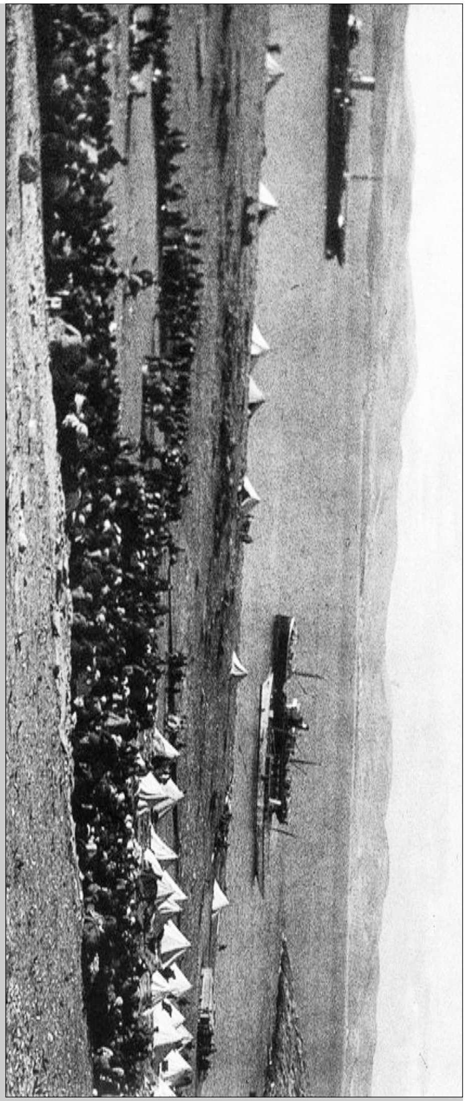

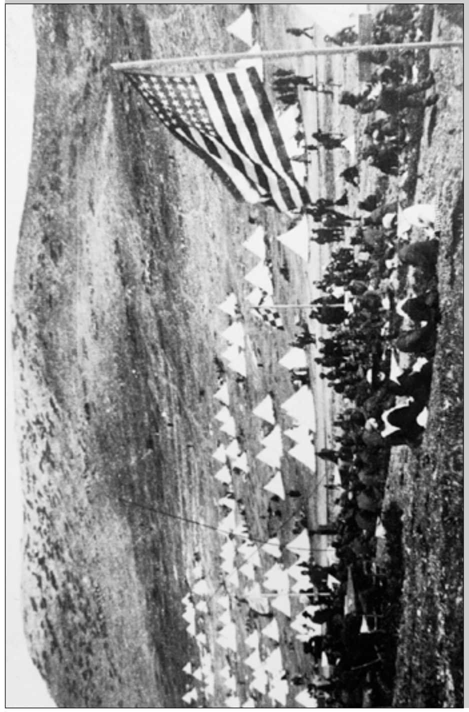

Χολέρα, τι ήταν, δεν ξέρω. Μας τάισαν κατσικίσιο κρέας και αρρωστήσαμε. Μια γυναίκα βγήκε απ' τον τάφο, όπου τη θάψανε. Δεν είχε πεθάνει

Ξέχασα να σου πω ότι κάπου-κάπου έρχονταν έμποροι με ιστιοφόρα και πουλούσαν λαθραία σε μας ψωμί. Σπείρα σωστή ήταν. Ένα ψωμί το πουλούσαν μια λίρα χρυσή, ένα δαχτυλίδι χρυσό, ένα ρολόι.

αποκατάσταση γίνεται με κριτήρια την εν δυνάμει απαλλοτριώσιμη γη, την τεχνογνωσία και πείρα των προσφύγων πάνω σε συγκεκριμένους τύπους καλλιέργειας, αλλά και τον βαθμό που μπορεί η ειδίκευσή τους αυτή να εφαρμοστεί. Έναν από τους βασικούς σκοπούς αποτελεί η εθνική ομογενοποίηση που υλοποιείται με την μεταφορά «ελλήνων» προσφύγων σε συνοριακές αγροτικές περιοχές που μέχρι πρότινος κατοικούνταν σε μεγάλο βαθμό από «τούρκους».

Η δεύτερη αφορά στην εγκατάσταση των προσφύγων στον αστικό ιστό, έργο το οποίο αναλαμβάνει αρχικά το Υπουργείο Πρόνοιας και θέτει σε εφαρμογή κυρίως σε περιοχές της Αθήνας. Για να πραγματοποιηθεί η αστική αποκατάσταση των προσφύγων πρέπει να βρεθούν ελεύθεροι απαλλοτριώσιμοι χώροι, στους οποίους να υπάρχει πρόσβαση σε νερό. Παρόλο που δεν αναφέρονται από το Κράτος, ίσης βαρύτητας προϋποθέσεις αποτελούν η απομάκρυνση των προσφύγων από τις καλές περιοχές των πόλεων και κυρίως της Αθήνας, αλλά και η ύπαρξη βιομηχανικών μονάδων κοντά στον τόπο εγκατάστασης των προσφύγων. Ως κριτήριο αλλά και ως αποτέλεσμα όλων των παραπάνω αποτελεί η συνύπαρξη προσφυγικών συνοικισμών και βιομηχανικών μονάδων, αφού όπου δεν υπάρχουν οι τελευταίες, δημιουργούνται λόγω της εμφάνισης φθηνού εργατικού δυναμικού. Από την μία οι περιοχές που επιλέγονται βρίσκονται κοντά σε αστικά κέντρα, από την άλλη όμως δεν υπάρχουν δρόμοι ή άλλος τρόπος να προσεγγίσει κανείς τον κεντρικό ιστό της πόλης, πράγμα που συνεχίζεται και για πολλά χρόνια αργότερα. Η κίνηση αυτή του ελληνικού κράτους δηλώνει την επιθυμία του να απομονώσει τους πρόσφυγες και να τους κρατάει αόρατους μέσα στην πόλη. Μία επιθυμία που σε διάφορες περιπτώσεις έρχεται σε αντίφαση με την τακτική που ακολουθεί, αφενός επειδή βρίσκεται σε περίοδο πολέμου και πειραματίζεται ως προς τον τρόπο καταστολής και ενσωμάτωσης των προσφύγων και αφετέρου λόγω της μικρής αναλογίας των απομονωμένων περιοχών έναντι του μεγάλου πλήθους των προσφύγων.

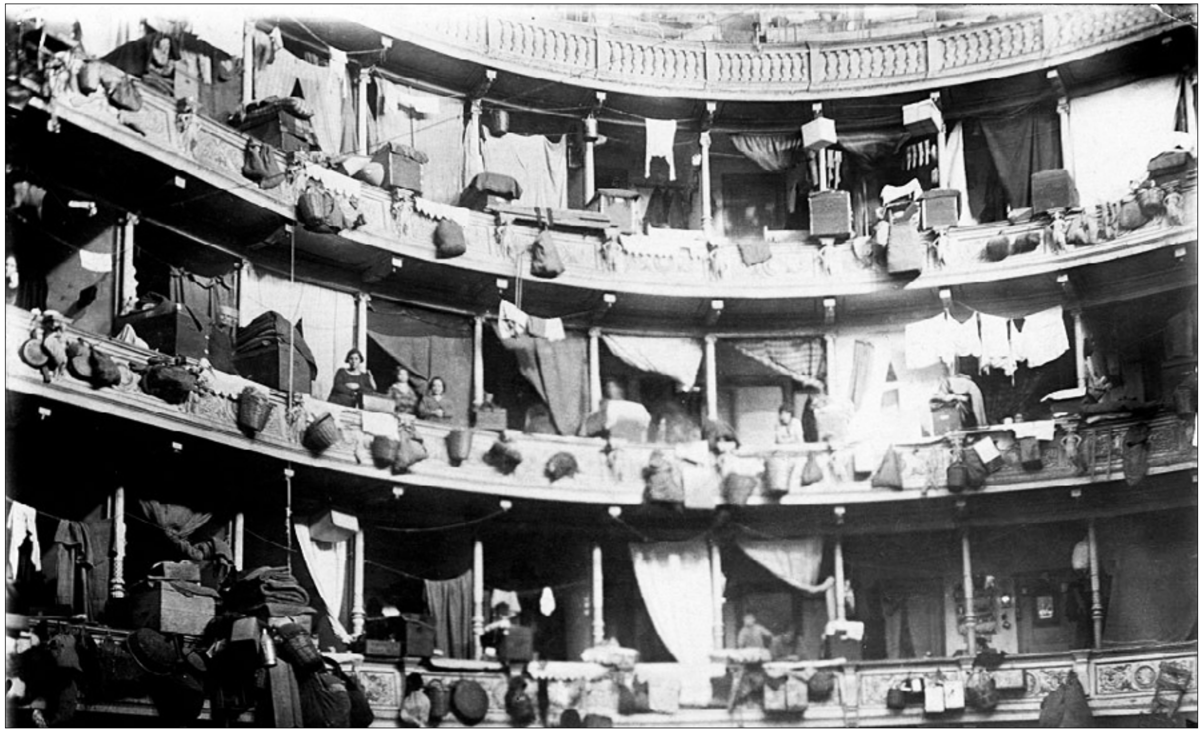

προσφυγικός καταυλισμός στο Δημοτικό Θέατρο Περαραιά, 1922

Το 1922 ιδρύεται το Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων (ΤΠΠ) που αποτελεί την προσωρινή λύση για την αποκατάσταση των προσφύγων στον αστικό κορμό (μαζί με το Υπουργείο Πρόνοιας) ενώ η αγροτική αποκατάσταση παραμένει κυρίως ευθύνη του Υπουργείου Γεωργίας. Τον ίδιο χρόνο ψηφίζεται νόμος με τον οποίο το Κράτος επιτάσσει δημοτικά κτήρια και άδεια σπίτια για να παραχωρηθούν προσωρινά στους πρόσφυγες. Σε αυτές τις συνθήκες, ο χώρος που αντιστοιχεί στον κάθε πρόσφυγα είναι πολύ μικρός και σε αρκετές περιπτώσεις τα εγκαταλελειμμένα σπίτια δεν έχουν πόρτες, ρεύμα ή τουαλέτα. Η ανάγκη για προσωρινή στέγαση είναι τόσο μεγάλη που στη συνέχεια επιτάσσονται και μεγάλα κατοικημένα σπίτια με αποτέλεσμα την αναγκαστική συμβίωση γηγενών και προσφύγων, αποζημιώνοντας τους ιδιοκτήτες τους έναντι ενός χρηματικού ποσού. Αυτό το μέτρο εξαιτίας της τριβής που προκαλούταν από την συμβίωση αλλά και λόγω των περιπτώσεων ρατσιστικού μίσους δεν κράτησε για πολύ καιρό και δεν άργησαν να αρθούν και οι επιτάξεις των δημόσιων κτηρίων. Συνολικά, επιτάσσονται 8.000 σπίτια μαζί με τα στρέμματα γης και τα σπίτια που απαλλοτριώθηκαν από τους Τούρκους που κατοικούσαν στην Ελλάδα και αναγκάστηκαν να τα εγκαταλείψουν λόγω της ανταλλαγής πληθυσμών. Σε πολλές περιπτώσεις τα τελευταία δε φτάνουν ποτέ στους πρόσφυγες αλλά αντιθέτως πωλούνται σε γηγενείς.

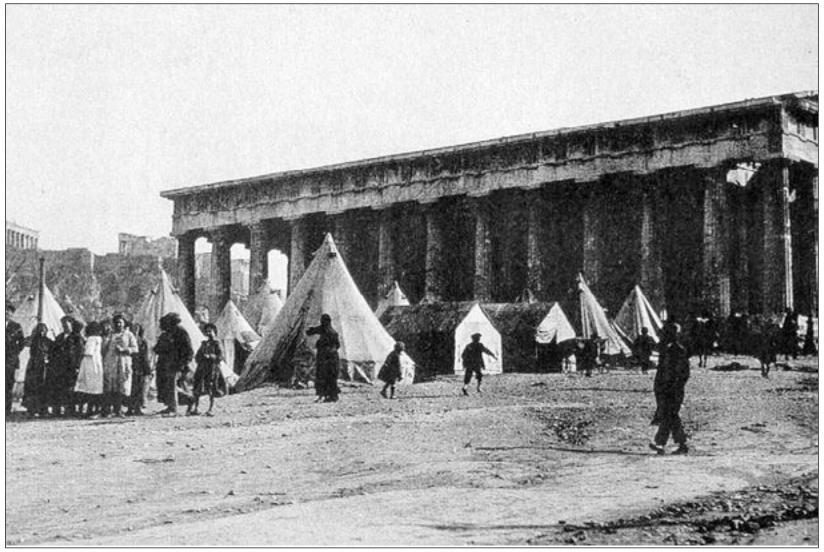

προσφυγικός καταυλισμός στην Ακρόπολη, 1922

Παράλληλα, το ΤΠΠ δανείζεται χρήματα από το Κράτος, στο οποίο δεσμεύεται να τα επιστρέψει από εράνους, δωρεές και στην συνέχεια από δάνεια που καρπώνεται από τους ίδιους τους πρόσφυγες. Σκοπός των χρημάτων αυτών είναι να μπορέσει το ταμείο να κατασκευάσει κατοικίες για τους πρόσφυγες οι οποίοι μέχρι εκείνη την στιγμή ζουν κυρίως σε σκηνές και σε σπίτια που έφτιαχναν οι ίδιοι από πισσόχαρτο, πλίθρες, άχυρο και λάσπη μέσα σε κτήματα που είχαν απαλλοτριωθεί από το Κράτος ή και σε δημόσιους χώρους. Ενώ συντηρείται ο μύθος περί νίκης του Ελληνικού Στρατού και επιστροφής των προσφύγων στα σπίτια τους, το ΤΠΠ ξεκινάει να δημιουργεί τους πρώτους αστικούς προσφυγικούς συνοικισμούς ως προσωρινή λύση στο πρόβλημα των προσφύγων. Τα καταλύματα που φτιάχνει είναι κυρίως ξύλινες χονδροειδείς παράγκες και δεν λείπουν επίσης και οι περιπτώσεις όπου φτιάχνεται ένα σκελετός από ξύλο και στην συνέχεια καλύπτεται με λαμαρίνες. Τα σπίτια που κατασκευάζονται έχουν σοβαρά προβλήματα, όπως ή έλλειψη νερού ή η ηλεκτροδότηση τους. Γίνονται αρχικά κάποιες προσπάθειες για άνοιγμα πηγαδιών, αλλά καθώς το νερό είναι λίγο και δεν γίνεται καμία προσπάθεια για λύση του προβλήματος από το Κράτος, οι πρόσφυγες αναγκάζονται να αγοράζουν το νερό από ιδιωτικές πηγές.

Με στόχο την περιθωριοποίηση και απομάκρυνση των προσφύγων από τις καλές περιοχές, δημιουργούνται συνοικισμοί στα σημερινά προάστια των πόλεων και σκιαγραφείται σιγά σιγά, μια πρώτη εικόνα της σημερινής πολεοδομικής διαμόρφωσης της Αθήνας. Μέσα στα δύο με τρία πρώτα χρόνια κατασκευάζονται 18.337 οικήματα από το Υπουργείο Πρόνοιας και 9.283 δωμάτια από το ΤΠΠ. Από αυτά σε κάθε οικογένεια αντιστοιχεί ένα δωμάτιο. Οι συνθήκες διαβίωσης είναι πολύ κακές με αποτέλεσμα πολλοί άνθρωποι να πεθαίνουν από διάφορες αρρώστιες. Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος η Υγειονομική Υπηρεσία μαζί με την Κοινωνία των Εθνών κατασκευάζουν στους συνοικισμούς μικρές μονάδες περίθαλψης, μέτρο που στις περισσότερες περιστάσεις δεν είναι αρκετό.

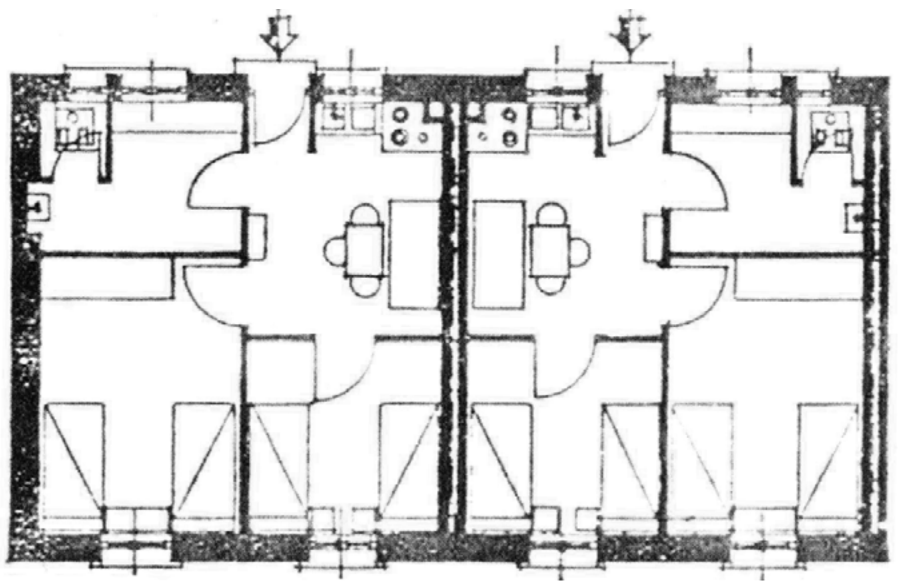

κάτοψη προσφυγικής κατοικίας

Στη συνέχεια το 1924 ιδρύεται και στελεχώνεται η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) η οποία ελέγχεται κατά το ήμισυ από το ελληνικό κράτος και από την Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ). Στην ουσία η ίδρυση της επιτροπής αυτής αποτελεί την εγγύηση ώστε η Ελλάδα να μπορεί να παραλάβει δάνεια από την ΚτΕ με σκοπό την εύρεση δουλειάς και την κατασκευή σπιτιών για τους πρόσφυγες. Αποστολή αυτής της νέας επιτροπής είναι η διαχείριση αυτών των δανείων. Στόχος της ΚτΕ αρχικά είναι η μόνιμη εγκατάσταση των προσφύγων σε αγροτικές περιοχές παρόλο που στην συνέχεια γίνεται ο κύριος ρυθμιστής της αστικής αποκατάστασης των προσφύγων. Για το λόγο αυτό τα σπίτια φτιάχνονται σε στερεότερα πρότυπα. Κύριο κριτήριο της ΕΑΠ είναι να κατασκευάσει σχετικά στέρεα σπίτια με όσο το δυνατόν φθηνότερα υλικά. Έτσι στην αρχή χτίζει σπίτια από πλίθρες, άχυρο και λάσπη και στη συνέχεια κατασκευάζει ξύλινες κατασκευές με πέτρα, σοβά και κεραμίδια. Όλα τα υλικά είναι εγχώρια ώστε να είναι οικονομικότερα. Τα σπίτια που χτίζονται είναι αρκετά τυποποιημένα και χτίζονται με κέντρο την φθηνότερη λύση. Υπάρχουν μονά ή δίδυμα σπίτια με μεσοτοιχία τα οποία περιβάλλονται από κήπο. Άλλα χτίζονται σε στοίχους σπιτιών ενώ δε λείπουν και τα πιο μεγάλα -τα λεγόμενα ελεύθερα σπίτια- που προορίζονται για ευπορότερες οικογένειες προσφύγων. Όλα τα είδη κατοικιών κατασκευάζονταν κυρίως είτε με έναν είτε με δύο ορόφους και σε χρώμα κιτρινωπό, όπως και όλες οι προσφυγικές κατοικίες μέχρι τότε. Σε κάθε οικογένεια, εκτός αυτών που κατοικούν στα "ελεύθερα σπίτια" αντιστοιχούν 3 μικρά δωμάτια, με το μικρότερο να μοιάζει περισσότερο με ευρύχωρη ντουλάπα παρά με δωμάτιο. Τα αποχωρητήρια, όπως και στις κατασκευές του ΤΠΠ, είναι στην αρχή κοινά ενώ στην συνέχεια όπου θεωρείται οικονομικά εφικτό φτιάχνονται ξεχωριστά. Κάθε οικογένεια προσφύγων, σε περίπτωση που δεν έχει επιλέξει να της παραχωρηθεί ένα οικόπεδο μέσα στο οποία θα χτίσει το σπίτι της με τα δικά της έξοδα, δικαιούται μια τέτοια κατοικία την οποία θα πρέπει να αποπληρώσει μέσα σε ένα βάθος χρόνου. Επειδή όμως η ανάγκη των προσφύγων για στέγαση δεν καλύπτεται από τα παραπάνω μέτρα, σε αρκετές περιπτώσεις χτίζονται αυτοσχέδια παραπήγματα στο κενό που υπάρχει μεταξύ δυο σπιτιών.

Όπως το ΤΠΠ έτσι και η ΕΑΠ συνεχίζει την πολιτική της εκμίσθωσης των κατοικιών που παρέχει φτάνοντας στο τέλος στο σημείο να τα πουλάει στους πρόσφυγες. Ο Βενιζέλος είναι αρκετά σαφής όταν αναφέρει ότι τα σπίτια αυτά δεν χαρίζονται. Ζητείται, λοιπόν, από τους πρόσφυγες να αποπληρωθεί το 70 τις εκατό της αξίας των σπιτιών που τους παραχωρούνται σε βάθος 15 χρόνων. Σύντομα προκύπτουν αντιδράσεις από τους πρόσφυγες. Προβαίνουν σε αρνήσεις πληρωμών των χρεών τους και σε καταλήψεις εγκαταλελειμμένων βαγονιών, αποθηκών ή σπιτιών οι οποίες καταστέλλονται με τη βία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περιοχή της Καλλιθέας όπου παρενέβησαν πάνω από 70 στρατιώτες για την εκκένωσή της από τους καταληψίες πρόσφυγες. Οι αντιδράσεις αυτές πηγάζουν κυρίως από το γεγονός ότι οι πρόσφυγες περίμεναν από το ελληνικό κράτος, το οποίο θεωρούσαν υπαίτιο για την συνθήκη στην οποία βρίσκονταν, πως το λιγότερο που θα μπορούσε να κάνει ήταν να τους παρέχει δωρεάν στέγαση και αποζημιώσεις για τα σπίτια και τη ζωή που άφησαν πίσω τους.

Η κατασκευή κατοικιών για τους πρόσφυγες δεν είναι ο μοναδικός τομέας απ' τον οποίο προσπαθεί να επωφεληθεί οικονομικά το Κράτος. Η ΕΑΠ αναλαμβάνει ταυτόχρονα και την εύρεση δουλειάς για τους πρόσφυγες. Στις αγροτικές περιοχές η ΕΑΠ παρέχει στους πρόσφυγες χρήματα, ώστε να μπορούν να πραγματοποιήσουν την πρώτη συγκομιδή και έπειτα να συνεχίσουν χωρίς καμία επιπλέον ενίσχυση με το ποσό που θα βγάλουν από αυτήν. Οι αγρότες τοποθετούνται στις περιοχές αυτές ανάλογα με την πείρα τους σε διάφορες καλλιέργειες. Στην Αθήνα εφευρίσκονται διάφοροι τρόποι για την "απασχόληση" των προσφύγων, οι οποίοι είναι συνήθως πρόσκαιροι και αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση των άμεσων αναγκών τους. Αποβλέπουν επίσης σε πολιτικές σκοπιμότητες και φυσικά στην χωρίς όρια οικονομική τους εκμετάλλευση. Τα σπίτια που τους παρέχονται είναι πολύ μικρά και δεν χωρούν σε αυτά αργαλειοί, που αποτελούσαν μία από τις βασικές ασχολίες των προσφύγων προτού έρθουν στον ελλαδικό χώρο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η ΕΑΠ να κατασκευάσει εργοστάσια και βιοτεχνίες κοντά στους συνοικισμούς στα οποία δουλεύουν οι πρόσφυγες με μισθό που ισοδυναμεί με ένα γεύμα ανά ημέρα. Υπήρχαν ακόμα και περιπτώσεις στις οποίες η ΕΑΠ νοικιάζει τις βιοτεχνίες αυτές εξ' ολοκλήρου στην κοινότητα ή τους παρέχει δάνεια για την αγορά εργαλείων που χρειάζονταν, δίνοντας τη δυνατότητα στους πρόσφυγες να δουλεύουν από το σπίτι. Από την άλλη πλευρά η ΕΑΠ δεν ήθελε να αναμειχθεί σε μεγαλύτερης κλίμακας παραγωγικές εγκαταστάσεις μιας και η Ελλάδα δεν είχε την απαραίτητη βιομηχανική υποδομή που χρειαζόταν για κάτι τέτοιο. Δύο από τις βασικές δουλειές που κατά κόρον κάνουν οι πρόσφυγες και στην περίπτωση της αστικής αποκατάστασης αλλά και της αγροτικής είναι η εργασία σε οικοδομικές εταιρίες αναλαμβάνοντας την κατασκευή των

σπιτιών τους (που θα έπρεπε σε δεύτερο χρόνο να αποπληρώσουν ή να νοικιάσουν) αλλά και στην ταπητουργία.

Το 1927 το Υπουργείο Πρόνοιας ιδρύει την Υπηρεσία Αστικών Προσφυγικών Συνοικισμών, η οποία αναλαμβάνει την ολοκλήρωση του προγράμματος του ΤΠΠ αλλά και την δημιουργία νέων κατασκευών οι οποίες έχουν κατώτερο επίπεδο κατασκευής από τα κτήρια που δημιουργεί η ΕΑΠ. Τον ίδιο χρόνο, όσες οικογένειες ζουν μόνες τους σε ένα σπίτι εκβιάζονται να το αγοράσουν μέσα σε τρεις μήνες, διαφορετικά το δικαίωμα της αγοράς του μεταβιβάζεται σε άλλες προσφυγικές οικογένειες. Τρία χρόνια αργότερα καταργείται η ΕΑΠ η οποία είχε φέρει σε πέρας μόλις το 1/4 του έργου που είχε αναλάβει χρησιμοποιώντας μόνο το 20 τοις εκατό των πόρων της. Παρ' όλο που το έργο της δεν έχει τελειώσει και το κομμάτι των προσφύγων που ζει σε κατοικίες που έχουν φτιάξει οι διάφοροι θεσμοί δεν ξεπερνά το 33 τις εκατό, τα χρέη των προσφύγων δε διαγράφονται με την κατάργηση της ΕΑΠ, αλλά μεταφέρονται στην τότε πρόσφατη Αγροτική Τράπεζα. Εν τω μεταξύ όσες αποζημιώσεις έχουν καταβληθεί στους πρόσφυγες έχουν δοθεί εν μέρει και με αποσπασματικό τρόπο.

Λίγα χρόνια αργότερα και ενώ έχει προηγηθεί η ψήφιση σχετικού νόμου που ανοίγει τον δρόμο για την ανέγερση πολυκατοικιών, ξεκινούν να κατασκευάζονται οι πρώτες προσφυγικές πολυκατοικίες. Η αρχιτεκτονική που εφαρμόζεται βασίζεται στις αρχές του Μοντέρνου Κινήματος του Μεσοπολέμου με μικρές αποκλίσεις από τη σχολή του Bauhaus. Αυτό δεν προκαλεί καμία εντύπωση αφού με την πρόσφατη ίδρυση της πρώτης αρχιτεκτονικής σχολής της χώρας, έχουν έρθει στο προσκήνιο καινούριες προτάσεις μέσα στους κύκλους των αρχιτεκτόνων βασισμένες σε αυτά τα πρότυπα. Τα νέα κτήρια κατασκευάζονται από λίθους, πλάκες και σκυρόδεμα και παρατάσσονται σε σχήμα Π ή Γ. Είναι εμφανές ότι με αυτόν τον τρόπο γίνεται καλύτερη οικονομία του χώρου και αντιμετωπίζονται διάφορα προβλήματα. Ωστόσο είναι εξίσου εμφανής και η απουσία ενός δημόσιου χώρου ο οποίος μέχρι τότε αποτελούσε την καρδιά της προσφυγικής γειτονιάς. Είναι φυσικό τα επόμενα χρόνια τα δωμάτια που λειτουργούσαν ως αποθήκη ή πλυσταριό στις πολυκατοικίες, να μετατρέπονται σε κανονικά σπίτια για οικογένειες προσφύγων, λόγω της όλο και αυξανόμενης ανάγκης για στέγη.

Η άνοδος του Μεταξά στην εξουσία σηματοδοτεί και το τέλος της κρατικής "μέριμνας" για την προσφυγική κατοικία ενώ η κατασκευή χιλιάδων σπιτιών ακόμα εκκρεμεί. Αποτέλεσμα αυτής της αλλαγής της εξουσίας είναι και η ανακατάταξη και επικράτηση των συντηρητικότερων κομματιών στους αρχιτεκτονικούς κύκλους, που με πρόφαση τη χρήση μη ελληνικής αρχιτεκτονικής (bauhaus) στις προσφυγικές κατοικίες τα προηγούμενα χρόνια, κλείνουν το ζήτημα αυτό και από αρχιτεκτονικής άποψης.

Κατά τη διάρκεια της εγκατάστασης των προσφύγων στον ελλαδικό χώρο μέχρι και την αφομοίωσή τους πολλές δεκαετίες αργότερα, οι πρόσφυγες ήρθαν αντιμέτωποι με το ρατσιστικό μίσος του κράτους, του Τύπου αλλά και των γηγενών. Το γεγονός ότι πολλοί από τους πρόσφυγες μιλούσαν τουρκικά, που αρκετές φορές αποτελούσε και την μοναδική τους γλώσσα, ήταν αρκετό για να πυροδοτήσει εθνικιστικά σχόλια που σκοπό είχαν να τους καταστήσουν σαφές πως είναι ανεπιθύμητοι. Πολλοί έβλεπαν στα πρόσωπά τους τους ψηφοφόρους του Βενιζέλου, επειδή τα πρώτα χρόνια σε αρκετούς προσφυγικούς συνοικισμούς ο Βενιζέλος έβγαινε με μεγάλα ποσοστά. Άλλοι πάλι έβλεπαν ένα φθηνό εργατικό

δυναμικό που ήρθε να "τους πάρει τις δουλειές" και άλλοι τους ταύτιζαν με την ήττα του μικρασιατικού μετώπου. Η λέξη "πρόσφυγας" συνέχισε για ακόμα δύο δεκαετίες να έχει αρνητικό πρόσημο και να συνοδεύεται με ρατσιστικές στερεότυπες εκφράσεις για το ψωμί ή τα σπίτια που "παίρνουν" από τους Έλληνες άστεγους, ενώ η λέξη "παστρικιά" ήταν ένας από τους πολλούς χαρακτηρισμούς που χρησιμοποιούσαν οι γηγενείς για τις γυναίκες από την Σμύρνη, επειδή ήταν καθαρές[3] και έγινε ταυτόσημη με τη λέξη πόρνη. Πρωταγωνιστικό ρόλο στην παραγωγή του μίσους για τους πρόσφυγες έπαιξε ο Τύπος κάνοντας λόγο για "Κράτος προσφύγων" και "αγέλη προσφύγων" που θα έπρεπε να φοράει "κίτρινα περιβραχιόνια ώστε να τους αναγνωρίζουν και να τους αποφεύγουν οι Έλληνες στον δρόμο", όπως επίσης και οι διάφορες παρακρατικές ομαδοποιήσεις που χαρακτηρίζονταν από το μοναρχικό τους φρόνημα και το ρατσιστικό τους μίσος και είχαν αρχίσει την δράση τους ακόμα και πριν την "Μικρασιατική Καταστροφή". Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, οι πρόσφυγες από τη μεριά τους δεν ήταν απλώς μια εικόνα σε εκλογικά ποσοστά ή άρθρα εφημερίδων. Μετά το τέλος της ψευδαίσθησης της αποπληρωμής των αποζημιώσεων από το ελληνικό κράτος και σε συνδυασμό με την όλο και εντεινόμενη εκμετάλλευσή τους ως φθηνά εργατικά χέρια, άρχισαν να συμμετέχουν σε εργατικούς αλλά και κοινωνικούς αγώνες, να κατεβαίνουν σε απεργίες και να στελεχώνουν εργατικά σωματεία, ακόμα και αν αυτό δεν αποτυπωνόταν τόσο στα εκλογικά αποτελέσματα. Οι αγώνες αυτοί αποτελούν ίσως κάποια από τα βασικά σημεία όπου συναντήθηκαν με τους ντόπιους εργάτες, καταφέρνοντας σε στιγμές να σπάσουν τις κυρίαρχες αφηγήσεις και τους διαχωρισμούς. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο κυρίαρχος προσφυγικός Τύπος να προσπαθεί να ελέγξει την κοινωνική αναταραχή δημοσιεύοντας άρθρα που προσπαθούν να κρατήσουν τις ισορροπίες μεταξύ Κράτους, αντικομμουνισμού και διεκδίκησης.

Πολλοί ντόπιοι την κοίταζαν (την Μαρία) με λαχτάρα, μα εκείνη ούτε έβαζε στο μυαλό της να ξαναπαντρευτεί. Ένας απ' αυτούς , αποφάσισε να εκδικηθεί εκείνη την "Τουρκάλα" που τόλμησε να τον απορρίψει. Έκλεψε χωρίς να τον δει κανείς το γαϊδούρι του πατέρα της και το οδήγησε στο βουνό σε μια καλύβα που χρησιμοποιούσαν οι τσοπάνηδες. Η Μαρία, όταν είδε πως το ζώο έλειπε, πήγε να πεθάνει από τη στενοχώρια της. Βγήκε στο χωριό και άρχισε να το αναζητά παντού. Κάποιος γείτονας της είπε πως το είδε στο βουνό, κοντά στην καλύβα κι εκείνη ελπίζοντας πως θα το βρει τράβηξε κατά κει. Εκεί όμως παραμόνευε το κτήνος, που την ακινητοποίησε και την βίασε.

εφημερίδα: Προσφυγικός Κόσμος

«Ο προσφυγικός κόσμος ποτέ – μα ποτέ, δεν υπήρξεν αριστερός. Εις τας πατρίδας του, η κοινωνική ιεραρχία ήτο ριζωμένη ως θρησκεία μέσα εις τας συνειδήσεις του [...] Και οι πλέον γλίσχρως αμειβόμενοι εργάται είχαν την μικροαστικήν νοοτροπίαν των. Το σπιτάκι των, το νοικοκυριό των [...] Πώς να εμφιλοχωρήση ο κομμουνισμός μέσα εις αυτήν την ειδυλλιακώς ισορροπημένην κοινωνικήν ευδαιμονίαν; [...] Όχι! Δεν είνε κομμουνισταί οι πρόσφυγες. Και η επιθυμία των, είνε να μείνουν δεξιά. Αλλ' αν συν εχισθή αυτή η κοινωνική τραγωδία των [...] αι τότε και οι πρόσφυγες θα βγουν εις το πεζοδρόμιον έξαλλοι, θα θελήσουν να αναμετρηθούν με το Κράτος [...] Και θα είνε αδιάφορον, αν αυτό θα είνε κλίσις προς τα αριστερά ή όχι.»

3 πάστρα = καθαριότητα

Χρονικό μετά εγκατάστασης

Στα χρόνια που ακολουθούν οι προσφυγικοί συνοικισμοί αποτελούν σε πολλές περιπτώσεις ισχυρές εστίες αντίστασης. Κατά τη διάρκεια της Ναζιστικής Κατοχής αλλά και στην περίοδο του Εμφυλίου οι περιοχές αυτές αποτελούν συχνά προπύργια του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ με τα σημάδια από τις σφαίρες των Ναζί να βρίσκονται μέχρι και σήμερα στους τοίχους πολλών εκ των προσφυγικών κατοικιών. Ταυτόχρονα όμως δεν σταματούν οι προσφυγικές αυτές κατοικίες να τραβούν το ενδιαφέρον του Κράτους και σε οικονομικό επίπεδο. Σε ολόκληρη τη δεκαετία του '60 το Κράτος καταβάλλει μία μεγάλη προσπάθεια να καταστρέψει τις παράγκες που είχαν φτιάξει οι ίδιοι οι πρόσφυγες και στη θέση τους να κατασκευάσει πολυκατοικίες τις οποίες θα μπορεί να νοικιάσει στην συνέχεια στους ίδιους τους πρόσφυγες. Στην προσπάθεια αυτή συμβάλλει και ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας ο οποίος με τη σειρά του αναλαμβάνει την κατασκευή εργατικών πολυκατοικιών και που στην ουσία αποτελεί εργαλείο για την εξάλειψη των προσφυγικών συνοικισμών. Εμπόδιο σε αυτήν την προσπάθεια στάθηκαν οι πρόσφυγες που ήταν πρόθυμοι να συγκρουστούν ακόμα και με την αστυνομία, η οποία κατάφερε βίαια να εκκενώσει τους συνοικισμούς ώστε να γίνουν τα προγραμματισμένα από το Κράτος έργα. Οι τριβές και οι συγκρούσεις προσφύγων και κρατικών μηχανισμών έληξαν με το Κράτος να εκκενώνει τους συνοικισμούς και εν τέλη να υλοποιεί τα σχέδια του. Στα τέλη της δεκαετίας, η χούντα προσπάθησε να απαλλοτριώσει και να "αξιοποιήσει" κάποιες από τις προσφυγικές πολυκατοικίες με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτές που βρίσκονται στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας και προορίζονταν για πάρκο του Δικαστικού Μεγάρου, το οποίο θα κατασκευαζόταν στον εγγύς χώρο.

Στις αρχές του 1980 οι περισσότερες από τις αυτοσχέδιες κατασκευές στέγασης αλλά και από τα σπίτια που παραχωρήθηκαν αρχικά δεν υπάρχουν πλέον ή τουλάχιστον όχι στην αρχική τους μορφή. Εκτός από τις κινήσεις του Κράτους για την κατεδάφιση των προσφυγικών συνοικισμών έχουμε ταυτόχρονα και τον θεσμό της αντιπαροχής ο οποίος τίθεται σε ισχύ και ανοίγει τον δρόμο στους ιδιοκτήτες των οικοπέδων για την κατεδάφιση των παλιών προσφυγικών σπιτιών και την ανέγερση πολυκατοικιών. Η κατασκευή των πολυκατοικιών έρχεται να καλύψει την ανάγκη στέγασης που δημιουργήθηκε μετά το τέλος του Εμφυλίου λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης, η οποία οφειλόταν τόσο σε οικονομικούς λόγους όσο και στην επιδίωξη πολλών διωκόμενων αριστερών να βρουν καταφύγιο στην ανωνυμία της πρωτεύουσας[4]. Πολλές από τις εναπομείνασες πρώτες προσφυγικές κατοικίες έχουν μέχρι τότε εγκαταλειφθεί από τους ιδιοκτήτες τους και αρκετές από αυτές έχουν καταστραφεί με το πέρασμα του χρόνου ενώ άλλες έχουν προεκταθεί είτε στον κήπο που είχαν αρχικά τα σπίτια είτε σε παραπάνω ορόφους. Στην προσεχή δεκαετία λόγω οικονομικών, πολιτικών και πολεμικών εξαναγκασμών πολλοί άνθρωποι κυρίως από τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, μεταναστεύουν στην Ελλάδα ενώ στην συνέχεια καταφθάνουν και μετανάστες από χώρες της Μέσης Ανατολής. Τα δωμάτια στις προσφυγικές πολυκατοικίες και τα εγκαταλελειμμένα μικρά σπίτια που έχουν αντέξει στα χρόνια, αποτελούν ένα καταφύγιο και για τους τωρινούς πρόσφυγες. Στο πιο πρόσφατο παρελθόν λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων και στο πλαίσιο εξευγενισμού του κέντρου της Αθήνας κάποια από αυτά τα κτήρια -κυρίως πολυκατοικίες- εκκενώνονται ενώ άλλα βάφονται πρόχειρα, μαζί με τα υπόλοιπα εγκαταλελειμμένα, με μπογιά που κρατάει το πολύ μέχρι τον επόμενο χρόνο.

4 https://tinyurl.com/ydeejexd

Ο προσφυγικός συνοικισμός του Αιγάλεω

Η περιοχή του Αιγάλεω, πριν τον ερχομό των προσφύγων, αποτελείται από τον συνοικισμό που είχε δημιουργηθεί από τους εργάτες του πυριτιδοποιείου και βρισκόταν ακριβώς απέναντι του. Στην προέκτασή του ζούσαν Ασσύριοι και Αρμένιοι πρόσφυγες που μόλις είχαν φτάσει και αυτοί στην περιοχή. Η επιλογή του Αιγάλεω δεν αποτελεί σύμπτωση μιας και εκπληρώνει όλες τις προϋποθέσεις που είχε θέσει το Κράτος για την εγκατάσταση των προσφύγων. Συγκεκριμένα ο τότε καθηγητής της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Πολυτεχνείου, Εμπάρ Ερνέστο, δίνει ως θέμα στους φοιτητές του τη δημιουργία μιας πόλης για τους πρόσφυγες, στην ευρύτερη περιοχή του Αιγάλεω με το πέρας της Μικρασιατικής εκστρατείας.[5] Ως επιλογή του Κράτους για την μόνιμη εγκατάσταση των προσφύγων, το Αιγάλεω δεν αποτελεί συνήθως τον πρώτο προορισμό τους. Οι πρόσφυγες που φθάνουν στην περιοχή έρχονται κυρίως από τη Λάρισα, τις Σέρρες, την Κεφαλλονιά αλλά και από άλλες περιοχές.

Πολλοί από τους πρόσφυγες που έρχονται στο Αιγάλεω με την αρχή της "Μικρασιατικής Καταστροφής" προχωρούν σε κατάληψη της Γεωπονικής Σχολής, αφού δεν έχει υπάρξει καμία ακόμη μέριμνα για την στέγασή τους. Με αφορμή το γεγονός αυτό ο διευθυντής της Γεωπονικής άρχισε να διαμαρτύρεται και να ασκεί πιέσεις στο Υπουργείο για την εκκένωση της σχολής. Το 1929 ξεκινούν οι πρώτες προσπάθειες αυτοστέγασης των προσφύγων σε περιοχή που έχει απαλλοτριωθεί από το ελληνικό κράτος, εκεί που βρίσκεται σήμερα το μετρό του Αιγάλεω. Η εγκατάσταση και η κατασκευή στέρεων σπιτιών στην περιοχή αυτή δεν είναι εύκολη επειδή αποτελούταν κυρίως από περιβόλια και το έδαφος ήταν αρκετά λασπώδες, λόγω της εγγύτητας του Κηφισού ποταμού, ο οποίος σε περίπτωση δυνατών βροχοπτώσεων πλημμύριζε. Τη διαδικασία αυτή έκαναν δυσκολότερη διάφοροι γηγενείς, που βρήκαν μια ακόμη ευκαιρία να κερδίσουν χρήματα, όπως συνέβαινε σε κάθε στάδιο της εγκατάστασης των προσφύγων. Με την κατασκευή των αυτοσχέδιων παραπηγμάτων δεν ήταν λίγες οι φορές, στις οποίες εμφανιζόταν κάποιος και υποστήριζε πως είναι ο ιδιοκτήτης του οικοπέδου, βάσει του σχετικού τούρκικου φιρμανιού. Όπως και σε άλλες περιοχές, έτσι και στο Αιγάλεω, δε λείπουν και οι περιπτώσεις που κάποιος χαρίζει ένα μεγάλο μέρος της γης που του ανήκει στο Κράτος, ώστε να ανέβει δραματικά η αξία της εναπομείνασας γης για να μπορέσει τελικά να την πουλήσει σε δεκαπλάσια τιμή. Τα παραπήγματα χτίζονται σε σχετικά τακτικά οικοδομικά τετράγωνα, κάθετα επί της Ιεράς Οδού και η νέα κοινότητα παίρνει το όνομα Άγιος Σάββας – Νέες Κυδωνιές.

Μεταφορά νερού από την Πλατεία Τσάπου

5 τακτική που ακολουθείται ακόμα και σήμερα από τις αρχιτεκτονικές σχολές τόσο για την εγκατάσταση προσφυγικών πληθυσμών όσο και για την εμπορική ανάπλαση ολόκληρων περιοχών

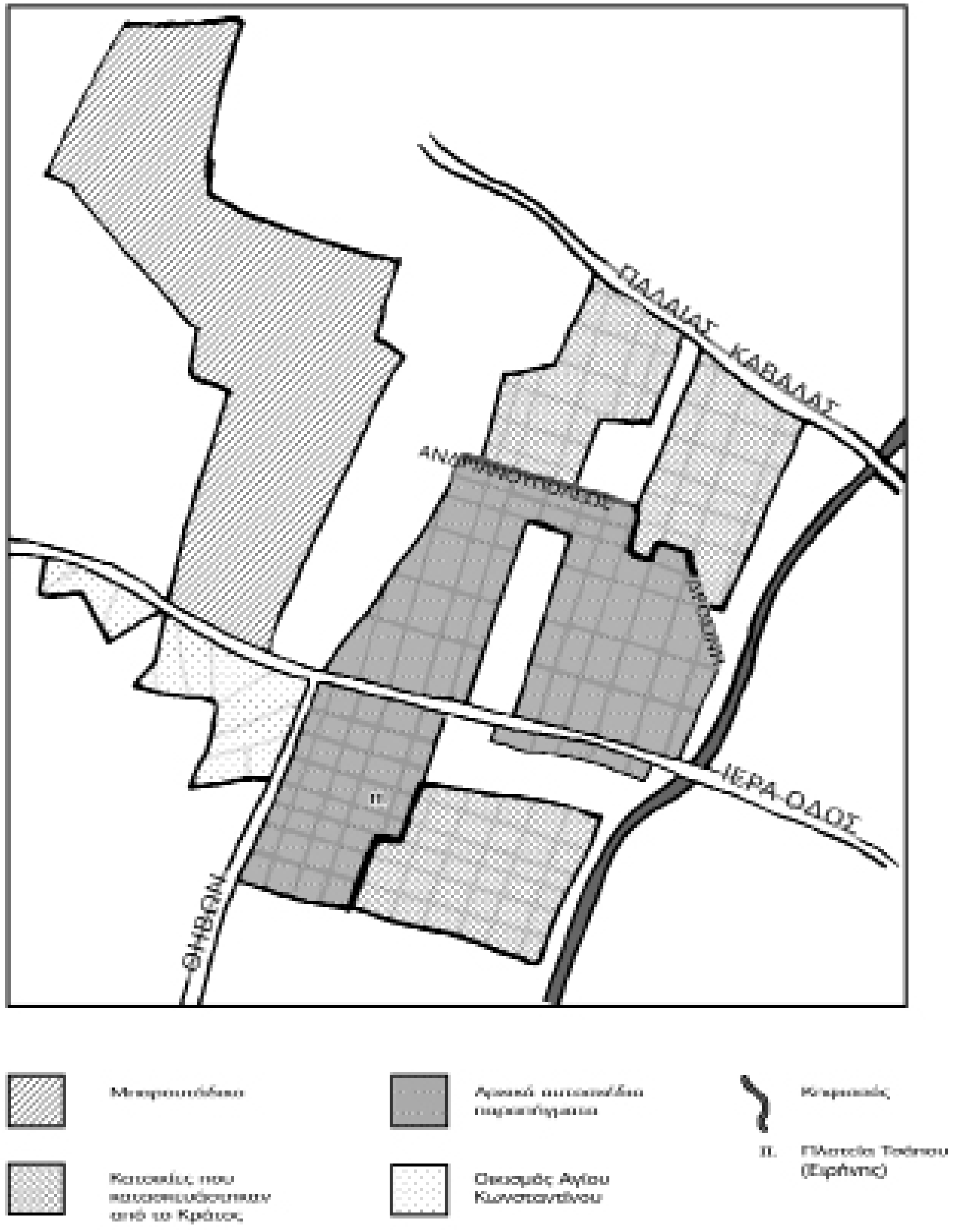

Στην περιοχή αυτή (πλατεία Αστροναυτών) χτίστηκαν τα λεγόμενα "Αναπηρικά" που ήταν μικρά πέτρινα σπίτια που δόθηκαν σε ανάπηρους πολέμου. Οι άνθρωποι που δεν είχαν προσφυγική καταγωγή αποκαλούσαν την περιοχή περιφρονητικά "Αούτικα" κοροϊδεύοντας τον τρόπο με τον οποίο μιλούσαν οι Πόντιοι και δεν τα πήγαιναν καθόλου καλά μαζί τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι γυναίκες τους, όχι μόνο δεν ήθελαν να έχουν παρτίδες με τις "Τουρκάλες" αλλά έβαζαν στόχο, μόλις μαζέψουν λίγα χρήματα να φύγουν από εκεί.

Οι συνθήκες διαβίωσης είναι πολύ κακές με ένα από τα κύρια προβλήματα να αποτελεί η έλλειψη νερού. Υπάρχει μόνο μία δημοτική βρύση και βρίσκεται στην Πλατεία Τσάπου (σημερινή Πλατεία Ειρήνης), η οποία τρέχει συγκεκριμένες ώρες και οι ουρές είναι τεράστιες. Πέρα από αυτόν τον τρόπο, το νερό έφθανε στην κοινότητα μέσω βυτίων, τα οποία ήταν υπεύθυνα για σοβαρές μολυσματικές ασθένειες όπως η ελονοσία, ο τυφοειδής πυρετός και άλλες. Η κακή ποιότητα του νερού σε συνδυασμό με το κλείσιμο της δημόσιας βρύσης ανάγκασε, τις περισσότερες φορές, τους κατοίκους να στραφούν στην αγορά του αναγκαίου νερού από ιδιωτικές πηγές. Το 1930 δημιουργείται το πρώτο Δημοτικό Σχολείο των Νέων Κυδωνιών γνωστό και ως "Παράγκα", ανάμεσα στις οδούς Μοσχονησιών και Θηβών. Το όνομα του σχολείου δεν είναι τυχαίο καθώς στην ουσία πρόκειται για μία ξύλινη παράγκα χωρίς τουαλέτες. Σύντομα δημιουργείται και το δεύτερο σχολείο στην πλατεία που φιλοξενούσε την μοναδική δημόσια βρύση της περιοχής, το λεγόμενο "Πράσινο". Το "Πράσινο" είναι και αυτό παρόμοιας κατασκευής και προορίζεται για τα παιδιά που έχουν προσβληθεί από τράχωμα (*πάθηση των ματιών, εξαιρετικά κολλητική). Γυμνάσιο δεν υπάρχει στην περιοχή για πολύ καιρό και το πρώτο κατασκευάζεται μετά τον πόλεμο ('46).

Δημοτικό Σχολείο «Παράγκα»

Λίγο καιρό μετά το '30 κατασκευάζεται και το Κοινοτικό Ιατρείο της περιοχής και στη συνέχεια το πρώτο φαρμακείο. Παρ' όλα αυτά, οι κύριες ανάγκες των προσφύγων σε ό,τι αφορά στην περίθαλψη καλύπτονται από εθελοντές ιατρούς που φθάνουν στην περιοχή. Δύο χρόνια αργότερα ο οικισμός εκτείνεται κιόλας σε 139 οικοδομικά τετράγωνα ενώ συνεχίζει να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα όπως η έλλειψη νερού και φωτισμού. Παρ' όλο που τα σπίτια είχαν λάμπες πετρελαίου, ο δημόσιος χώρος και οι δρόμοι κατακλύζονταν από το απόλυτο σκοτάδι. Μέσα σε αυτά τα οικοδομικά τετράγωνα, τα οποία κατά κύριο λόγο ήταν οικόπεδα, χτίστηκαν 678 σπίτια που παραχωρήθηκαν στους δικαιούχους τους έναντι του ποσού των 60.000 δραχμών.

Το 1934 η κυβέρνηση του Παναγή Τσαλδάρη σε μία προσπάθεια να αποκόψει τους πρόσφυγες που θεωρούνται Βενιζελικοί από τις πόλεις, βγάζει τον νόμο "Περί χωρισμού των προσφυγικών συνοικισμών και Προαστίων". Με τον νόμο αυτόν αποσπώνται 12 οικισμοί από τον Δήμο Αθηναίων και δημιουργούνται νέοι Δήμοι και κοινότητες. Μία από αυτές τις κοινότητες είναι και αυτή του Αιγάλεω που περιλαμβάνει 7.685 κατοίκους. Η νέα κοινότητα αποτελείται από τρεις κύριες περιοχές:

α) Κυδωνιές, Πυριτιδοποιείο, Σωτηράκι, κτήμα Αλεξάνδρου Λιούμπ
β) Αγία Βαρβάρα, Αγία Ελεούσα
γ) Χαϊδάρι, Δαφνί, Νέα Φωκαία (επίσης προσφυγικές) και Σκαραμαγκά, η οποία μετά από έναν χρόνο γίνεται ξεχωριστή κοινότητα.

Με τη δημιουργία της κοινότητας, ξεκινάει τη λειτουργία της και η πρώτη λεωφορειακή γραμμή που συνδέει το Μπαρουτάδικο με το κέντρο της Αθήνας. Τον ίδιο χρόνο έχουμε και την κατασκευή της εκκλησίας της Υψώσεως του Τίμιου Σταυρού από τους πρόσφυγες μιας και έχουν προηγηθεί, όλα αυτά τα χρόνια, αρκετές τριβές με τους γηγενείς στην εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου, με τους τελευταίους να υποστηρίζουν ότι η εκκλησία είναι δική τους αφού την έχουν κτίσει οι ίδιοι. Κύριο μέλημα της νέας κοινότητας είναι η κατασκευή αντιπλημμυρικών έργων και η δημιουργία γεφυριών για να επικοινωνούν οι γειτονιές μεταξύ τους, ασκώντας πιέσεις στην κεντρική εξουσία. Επίσης παίρνει απόφαση για την χορήγηση βοηθήματος 40-100 δραχμών στους άπορους της κοινότητας. Η δημιουργία της γέφυρας δεν αργεί, αλλά λόγω της κακής κατασκευής της διαλύεται με τις πρώτες δυνατές βροχές.

Το 1937 η κοινότητα παραλαμβάνει άλλα 2.480 σπίτια τα οποία προορίζονται για τους πρόσφυγες. Τα σπίτια είναι χτισμένα με εξωτερικούς λίθινους τοίχους, χωρίσματα από τούβλο, στέγη από κεραμίδια και είναι μονώροφα ή διώροφα. Σε κάθε τρία από αυτά αντιστοιχούν πέντε οικογένειες, οι οποίες μοιράζονται εξωτερικές εγκαταστάσεις, όπως για παράδειγμα φούρνους. Όπως και τα περισσότερα προσφυγικά σπίτια, έτσι και αυτά χτίζονται είτε απλά είτε με μεσοτοιχία ώστε να είναι φθηνότερη η κατασκευή τους, ενώ περιλαμβάνουν κήπο ο οποίος τα επόμενα χρόνια θα χτιστεί ως προέκταση των πρώτων οικημάτων. Τα σπίτια αυτά μαζί με άλλα 125, τα οποία ανεγείρει το κοινοτικό συμβούλιο με χρήματα της Πρόνοιας, κατασκευάζονται στα βόρεια και στα νότια των παλιών αυτοσχέδιων καταλυμάτων. Τις κατοικίες αυτές τις χωρίζει μόνο ο δρόμος, ενώ πεζοδρόμια δεν υπάρχουν ακόμα.

Στη συνέχεια κατασκευάζεται το πρώτο μπακάλικο-ταβερνείο και τα δύο πρώτα καφενεία τα οποία χωρίζονται, όπως και οι πελάτες τους, σε Βενιζελικό και φιλοβασιλικό. Εκτός από τα καφενεία, στα οποία συχνάζουν αυστηρά άντρες, οι κάτοικοι της νέας κοινότητας συγκεντρώνονται ανά παρέες και σε σπίτια. Ο πιο συχνός τόπος συνάντησης ωστόσο είναι ο δημόσιος χώρος, είτε όσον αφορά στην βόλτα στην κεντρική πλατεία είτε το γεγονός ότι τα παιδιά παίζουν ποδόσφαιρο στο δρόμο. Οι δουλειές που καλούνται να κάνουν οι πρόσφυγες του Αιγάλεω είναι πολλές, έχοντας όλες ως κέντρο τα φθηνά εργατικά χέρια. Οι γυναίκες δουλεύουν κυρίως σε βιοτεχνίες, ενώ οι άντρες είτε δουλεύουν στο μπαρουτάδικο είτε ως οικοδόμοι. Κάποιοι από τους πρόσφυγες δουλεύουν και στις κοντινές περιοχές του Μεταξουργείου και στο Γκάζι, στις οποίες πηγαινοέρχονται με τα πόδια, με τα μεροκάματα να είναι πολλές φορές όσο ένα μπουκάλι γάλα.

> Στη δουλειά πήγαινα ξυπόλητος. Δούλευα στην απογευματινή βάρδια που μέχρι το 1937 ήταν 10 ώρες και έπαιρνα 25 δραχμές μεροκάματο, όταν το ψωμί είχε 8 δραχμές η οκά και 16 δραχμές το λάδι. Παράλληλα το πρωί πήγαινα σχολείο στην Παράγκα, χωρίς βιβλίο μόνο με μερικές κόλλες χαρτί.

Με τον ερχομό του Μεταξά στην εξουσία αλλάζει και η Διοικούσα Επιτροπή της κοινότητας. Η καινούρια επιτροπή σταματάει το επίδομα προς τους άπορους, με την πρόφαση ότι θέλει να έχει η κεντρική εξουσία τον συνολικότερο έλεγχο της διαχείρισης των προσφύγων και την επίλυση των προβλημάτων. Παράλληλα η ίδια επιτροπή εγκρίνει δαπάνη 25.000 δραχμών για εθνική γιορτή λόγω της ανέλιξης του Μεταξά στην εξουσία, μετά από εντολή του ίδιου. Το 1941 η κοινότητα του Αιγάλεω αναβαθμίζεται σε Δήμο.

Μέσα στο προηγούμενο διάστημα έχουν εγκατασταθεί στην περιοχή αρκετές βιομηχανίες που μαζί με το πυριτιδοποιείο επιτάσσονται από τους Ναζί με την αρχή της Ναζιστικής Κατοχής. Τον ίδιο χρόνο αντιστασιακοί κάνουν σαμποτάζ στον εξοπλισμό των Ναζί και επιβάλλεται στην κοινότητα χρηματικό πρόστιμο, η οποία δημιουργεί αστυνομική ομάδα για την αποφυγή τέτοιων περιστατικών. Κατά την διάρκεια της πρώτης τριετίας της Ναζιστικής Κατοχής καταγράφονται στο Αιγάλεω 1.595 θάνατοι από τους οποίους οι 517 προέρχονται από πείνα. Χαρακτηριστική είναι η εξιστόρηση μιας γυναίκας, η οποία περιγράφει τα κάρα που περνούν για να μαζέψουν τους νεκρούς από τον δρόμο. Το αποκορύφωμα της ναζιστικής βίας και παράνοιας συμπυκνώνεται τον Σεπτέμβρη του 1944, όταν οι Ναζί καίνε παραπάνω από τα μισά προσφυγικά σπίτια στον οικισμό του Αγίου Γεωργίου μαζί με τους ανθρώπους του οικισμού.

Στα χρόνια που έρχονται δημιουργούνται καινούριες βιοτεχνίες στο Αιγάλεω, ενώ εξαιτίας της εσωτερικής μετανάστευσης, ο πληθυσμός του συνεχώς αυξάνεται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα περιοχές του Αιγάλεω, στις οποίες κατοικούσαν όχι πάνω από 30 οικογένειες να μεγαλώσουν, ακόμα και να υπερτετραπλασιαστούν σε έκταση και σε πληθυσμό, όπως συνέβη στην περίπτωση του Αγίου Σπυρίδωνα ή του Λιούμπη. Κάποιοι από τους ιδιοκτήτες των πρώτων πέτρινων προσφυγικών, γκρεμίζουν, στις περισσότερες περιπτώσεις, τα χτίσματα αυτά και στην θέση τους κατασκευάζουν χαμηλά κτήρια δυο ή τριών ορόφων το πολύ, λόγω και της αντιπαροχής. Άλλοι δεν τα γκρεμίζουν αλλά τα προεκτείνουν είτε σε περισσότερους ορόφους είτε στην έκταση που μέχρι τότε αποτελούσε τον κήπο. Υπάρχουν επίσης αρκετά κτήρια τα οποία εγκαταλείπονται ή καταστρέφονται με το πέρασμα του χρόνου.Το 1960 αρχίζουν οι ασφαλτοστρώσεις των μέχρι τότε χωματόδρομων ενώ έρχονται στην περιοχή και διάφορες δημόσιες υπηρεσίες (ΟΤΕ, Εθνική, Ι.Κ.Α.). Ταυτόχρονα γίνονται κάποια έργα σχετικά με τα συστήματα της ύδρευσης και της ηλεκτροδότησης. Στα μέσα τις ίδιας χρονιάς μεταναστεύουν στο Αιγάλεω, Πόντιοι πρόσφυγες στην περιοχή, που στην συνέχεια γίνεται γνωστή ως Ρώσικα, και σε λίγο καιρό ο συνοικισμός φθάνει τους 3.000 κατοίκους.

Από το 1980 και μετά, αν και νέοι πρόσφυγες και μετανάστες καταφθάνουν στον ελλαδικό χώρο, λόγω της αποβιομηχάνισης της ελλάδας, αρχίζει να μειώνεται και ο πληθυσμός του Αιγάλεω. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα πολλά από τα σπίτια να εγκαταλείπονται, να γκρεμίζονται με το πέρασμα του χρόνου ή και να πωλούνται, με το μεγαλύτερο μέρος των παλιών προσφυγικών κατοικιών να έχει γίνει το οικονομικό κέντρο της πόλης και να μη θυμίζει σε τίποτα την αρχική μορφή της προσφυγικής γειτονιάς.

ΑΠΟ ΕΣΠΕΡΑΣ ΕΙΣ ΕΣΠΕΡΑΝ

ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝΟΥΠΟΛΙΣ

Η αρρυθμία δεν μας είνε σπανία αγάπη. Το εναντίον μάλιστα. Μας έγινε τα τελευταία χρόνια συχνοτέρα και από την λειψυδρίαν. Η πολυανθρωπία έφερε και την ασχημίαν μαζί της. Η παράγκα, η οποία το πολύ να ενεφανίζετο άλλοτε εις τα άκρα της πόλεως ευδοκιμεί εις τα κέντρα μας όσον ούτε η καμέλιες εις φιλανθή οίκον. Αν τουλάχιστον επρόκειτο περί κομψού παραπήγματος, περί απλουστάτου παραπήγματος εις μορφήν και σχήμα. Αλλά εις πόλιν η οποία δεν κατώρθωσε να αποκτήση ένα κομψόν καν παράπηγμα σταθμού τραμ, θα ήτο πολύ να ζητήσωμεν κομψότητα από τας πληθυνομένας παράγκας κατά τον πλέον ελεύθερον και ανεξέλεγκτον τρόπον. Πολλά είχομεν επιτύχει εις την πόλιν μας, αν και υπήρχον δι' αυτήν οι πλέον δυσμενέστεροι όροι. Και προ παντώς είχομεν πραγματοποιήσει κάποια τάξιν, ευπρέπειαν, ανθρωπισμόν. Κουρελόπανα δεν ενεφανίζοντο εις το κέντρον της πρωτευούσης, ούτε οι εμπορικοί δρόμοι της είχον όψιν εμποροπανηγύρεως.

Ένα από τα αναρίθμητα κατορθώματα της μεγαλειώδους εκείνης εποχής, η οποία έκαμε την μεγάλην Ελλάδαν εντός των Αθηνών και του Πειραιώς, είνε και η εμποροπανηγυροποίησις των κέντρων της πρωτευούσης. Τζιεράκια τηγανίζονται εις αυτά, κωλόπανα κυματίζουν, σανιδώματα προχείρων ικριωμάτων τοποθετούνται εις τα καλλίτερά μας πεζοδρόμια, μανδήλια, τσεμπέρια, βλαχόκαλτσες, τηγάνια, παλποπάπουτσα, αντεριά, κρεμώνται εις καλύβας του αθιγγανικωτέρου είδους, χαλβάδες και ρεβάνς εκτίθενται προ ευπρεπών καταστημάτων, κηπάρια δημοτικά, τα οποία είχον αποκτήσει ολίγους καλούς πρασίνους τόνους ηρημώθησαν, τσόκαρα κροτούν εις τα κέντρα και κραυγαί χωρίων αντηχούν εις τας πλατείας.

Την στιγμήν, όπου η πόλις μας έβαινε προς την ευπροσωποτέραν εμφάνισίν της, επήλθεν η αρρυθμία, η τσαπατσουλωσύνη, η ασχημία, η βαρβαρότις και έστησαν βάναυσον χορόν εις τα πλέον συχναζόμενα και ευπρεπή μέρη της. Ευθύνην δεν δυνάμεθα να αποδώσωμεν εις τους διαπράττοντας τας ασχημίας ταύτας. Αυτοί όπως ήξευραν και όπως ηδυνήθησαν έπραξαν. Μη έχοντες το αίσθημα της τάξεως δεν ηδύναντο να την εκδηλώσουν, αγνοούντες δε την έννοιαν του καλού δεν ηδύναντο να την φανερώσουν. Την ευθύνην έχουν οι αρμόδιοι, οι εντεταλμένοι δια την υγιεινήν, την τάξιν, την ευπρέπειαν. Αυτών η θέλησις, η μέριμνα έπρεπε να επιβληθή, όπως μη γίνη εμποροπανήγυρις η πρωτεύουσα. Αυτοί ηδύναντο να καθοδηγήσουν και να τακτοποιήσουν πρόσωπα και πράγματα. Αλλά τα αφήκαν να ακολουθήσουν την πλέον τυχαίαν φοράν, να επιβάλλουν την ιδικήν των σφραγίδα της αταξίας, της αρρυθμίας, της ακαταστασίας. Αφού διεπράχθη το ασυγχώρητον σφάλμα της συγκεντρώσεως εις τας δυο πόλεις των Αθηνών και Πειραιώς υπεραρίθμων κατοίκων, εκ του οποίου σφάλματος επήλθον ανθυγιειναί καταστάσεις και αι οικονομικαί δυσμένειαι δι' όλους ανεξαιρέτως τους κατοίκους, δεν εφρόντισαν καν να ρυθμίσουν κάποιαν στοιχειώδη τάξιν. Αφήκαν τους πλέον κεντρικούς εμπορικούς δρόμους να κατακτηθούν υπό του ψιλλικατσιδισμού, αδιαφορήσαντες όχι μόνον προς την ευπρέπειαν αλλά και προς τα συμφέροντα των εμπόρων καταστηματαρχών, οι οποίοι πληρώνουν ακριβά ενοίκια, βαρείς φόρους, μεγάλους δασμούς, ριψοκινδυνεύουν κεφάλαια.

Ταυτοχρόνως δια της μεταβολής των εμπορικών μας οδών εις μπαγιατοπάζαρα κατέστησαν δυσχερεστάτην την κυκλοφορίαν των διαβατών και των τροχοφόρων. Τα περισσότερα «τυχαία δυστηχήματα» οφείλονται εις την οικτράν αυτήν απόφραξιν των κεντρικών δρόμων. Υπήρχε και υπάρχει τρόπος να μη συμβαίνουν αυταί αι ασχημίαι και αι δυσχέρειαι εις βάρος ενός ολοκλήρου λαού. Κι αυτός δεν είναι κανείς άλλος από τον καταμερισμόν των παραγκών τέλος πάντων, από την δημιουργίαν νέων κέντρων εμπορικής κινήσεως εις τας διαφόρους των δύο πόλεων συνοικίας, αι οποίαι έχουν υπεράριθμον πληθυσμόν σήμερα. Αλλά όπως οι επερχόμενοι σωρηδόν εις τας Αθήνας και τον Πειραιά εννοούν καλά και σώνει να εγκατασταθούν εις τας δύο ταύτας πόλεις, αν και η μέχρι τούδε μόνιμος κατοικία των ήτο κάποιο άγνωστον χωρίον, παρομοίως όλοι ζητούν να καταλάβουν την κεντρικωτέραν θέσιν μαζί με τον ταβλάν των, την παράγκαν των, τα σκωτάκια των, τα μπακαλαράκια των, τα χαλβαδάκια των, τα γαλακτομπουρεκάκια των, τας τσουράπας και τα ζωνάρια των.

Εφθάσαμεν ούτω να γίνωμεν πόλις του Αφγανιστάν, ενώ δεν υπήρχε κανείς λόγος και ενώ μια τοιαύτη κατάστασις δεν είνε αρετή. Εις όλας τας πόλεις του κόσμου υπάρχει τάξις, ρυθμός, καλαισθησία προς το καθετί, όπως αποτελήται αρμονικόν σύνολον δια το καλό ολων. Δι' αυτήν την τάξιν και τον ρυθμόν ευθύνονται οι αρμόδιοι, επιβάλλοντες την θέλησίν των εις τους πολίτας. Εδώ αντιθέτως αφέθησαν αυτοί ελεύθεροι να δώσουν εις ολόκληρον πόλιν τον άρρυθμον χαρακτήρα των, ο οποίος παρουσιάζεται με δικαιώματα απαραβιάστου ιερότητος. Συνηθίσαμεν τόσον εις τας αθλιότητας ταύτας ως την κανονικήν εκδήλωσιν του αθηναϊκού βίου, ώστε νομίζω ότι θα πρέπει να θεωρώμεν ως αντινομίαν τν εμφάνισιν των αρμοδίων χωρίς σαρίκι. Προτείνομεν, λοιπόν να φορέσουν τούτο όλοι οι δημοτικοί μας άρχοντες, αλλά και μπουρνούζια με το μαρκούτσι του ναργιλέ εις το χέρι. Τι διάβολο άρχοντες της αφγανιστανουπόλεως είναι ούτοι φορούντες λαιμοδέτην και καπέλο.

*Πηγή: Βραδυνή, 3 Δεκεμβρίου 1923, σ. 1

Χαρτογραφώντας μια απουσία

Βγαίνοντας στον δρόμο έχουμε στο μυαλό μας πλέον μια ιστορία. Μια ιστορία που ξεκινάει εκατό χρόνια πίσω. Μια ιστορία που ξεφεύγει κατά πολύ των αυτονόητων με τα οποία μεγαλώσαμε για το "προσφυγικό Αιγάλεω".

Τα αυτοσχέδια παραπήγματα, οι παραγκουπόλεις καταστράφηκαν μαζικά όταν άρχισαν να δομούνται οι προσφυγικοί οικισμοί. Οι προσφυγικές γειτονιές με την σειρά τους δέχτηκαν επιθέσεις ως προς τη συνοχή κι ανακατάταξή τους[1]. Σε δεύτερο βαθμό φτιάχτηκαν δρόμοι, τα σπίτια έγιναν μικροαστικές πολυκατοικίες για τα παιδιά και τα εγγόνια και η υλικότητα της μνήμης χάθηκε κάτω από την πρόοδο και την ανάπτυξη, χάθηκε κάτω απ' την πόλη. Οι πόλεις είναι γεωλογικές, λέει ο Στσεγκλώφ. Κάθε εποχή έρχεται να εγγραφεί πάνω στην καινούργια, κυριαρχώντας ολοκληρωτικά, σκεπάζοντάς την. Δεν υπάρχει πρόσβαση στις ιστορίες κάτω απ' τα κεραμίδια. Μπορούμε να δούμε πως εν μέρει η απουσία της υλικότητας της μνήμης μπορεί να διευκολύνει μια ιστορική αμνησία. Το ταξικό φορτίο παραμένει σαφές.

Ο περίπατος αυτός δεν είναι σαν τους άλλους περιπάτους, δεν έχει μια σαφή οριοθέτηση γειτονιάς ή κάποια κατασκευαστική σαφήνεια. Ο περίπατος αυτός διασχίζει τοπία που έχουμε διαβάσει ή ακούσει πως παλιά ζούσαν άνθρωποι που μιλούσαν μια άλλη γλώσσα σε άλλα σπίτια και οδούς. Ίσως το παρόν κείμενο να όφειλε να είναι το πρώτο σε σειρά. Η ιστορία των προσφύγων είναι ουσιαστικά συνυφασμένη με τη δημιουργία του Αιγάλεω και κατά συνέπεια τα ίχνη και οι απουσίες αναζητούνται παντού. Επιλέγουμε να περιοριστούμε σε 3 σταθμούς, όπου καθένας τους συμπυκνώνει για διαφορετικό λόγο περιεχόμενα και νοήματα που μας αφορούν.

Πρώτος σταθμός.
Η εμπορευματοποιημένη πόλη.

Η περιοχή του εσταυρωμένου, η αφετηρία εγκατάστασης των προσφυγικών πληθυσμών στο Αιγάλεω, εντάσσεται πλέον σ' αυτό που λέμε "κέντρο"[2]. Η περιοχή αποστειρωμένη και στολισμένη, στερείται κάθε αναφοράς στην εγγενή της ταξικότητα. Κάτω απ' την ανάπλαση και το νέο Αιγάλεω περιπλανιόμαστε στη Σμύρνης, Κωνσταντινουπόλεως -κάθετη Περγάμου. Πολυκατοικίες με συχνά τα ισόγεια να είναι καταστήματα κάθε είδους, φροντιστήρια, γυμναστήρια. Η πεζοδρόμηση έχει υποχωρήσει σε μικρές κρυφές πλατείες ανάμεσα στις πολυκατοικίες. Από κείνες που δεν έχουν καν όνομα. Φτάνουμε και στο "Μουσείο Μικρασιατικού Πολιτισμού Αιγάλεω". Αυτή εδώ η παρουσία συμπληρώνει το παζλ. Ένα κτήριο απαραίτητο ως το τέλειο άλλοθι απέναντι στο πώς οι εκάστοτε εξουσίες διαχειρίζονται, ανασκευάζουν ή αποσιωπούν την ιστορία. Διαβάζουμε στην ιστοσελίδα του:

> **Στις 17 Οκτωβρίου 2013 το Μουσείο Μικρασιατικού Πολιτισμού έκλεισε τα πρώτα τρία χρόνια λειτουργίας του με 4500 επισκέπτες, οι οποίοι βίωσαν την ιστορία του Μικρασιατικού Ελληνισμού μέσα σε ένα φιλόξενο αρχιτεκτονικό περιβάλλον. Στις δύο αίθουσές του, οι επισκέπτες περιπλανήθηκαν στην Ιωνία, την Καππαδοκία, τον Πόντο*

1 βλ. «Η Μάχη της Παράγκας» σελ.20-21 carex flacca #4
2 βλ. «Χαρτογραφώντας την ανάπλαση του κέντρου του Αιγάλεω» carex flacca #3

και τις υπόλοιπες περιοχές της Μικράς Ασίας μέσα από τα εκθέματα καθημερινότητας και τα ιστορικά τεκμήρια – δωρεές των φίλων του Μουσείου με καταγωγή από τη Μικρά Ασία.
Στόχος του Μουσείου είναι να κάνει σαφές στους επισκέπτες του το ιστορικό πλαίσιο της παρουσίας των Ελλήνων στην Μικρά Ασία, τη Μικρασιατική Καταστροφή και την εγκατάσταση των προσφύγων στον Ελλαδικό χώρο και κυρίως στον πρώην συνοικισμό «Νέες Κυδωνίες» και νυν Δήμο Αιγάλεω μέσα από τα κειμήλια που έφεραν οι πρόσφυγες μαζί τους συντηρώντας τις μνήμες τους για αυτά που άφησαν πίσω τους.

Η φαινομενολογία έρχεται και πάλι να συρρικνώσει και να πατρονάρει τις χιλιάδες μικρές και μεγάλες ιστορίες καταπίεσης σε ένα φθηνό φολκλόρ, σε μία πολιτιστική πινελιά που κάνει τον δήμο μας μοναδικό. Σε ένα δηλαδή (αν υπήρχαν τα φόντα να στεφθεί με επιτυχία) τουριστικό προϊόν. Η μνήμη εντάσσεται σε μια θλιβερή θεσμική ρητορική, μια μετριοπάθεια απέναντι στο ρατσιστικό μίσος προς όφελος της πλέον επιτυχημένης "ενσωμάτωσης" κι εντέλει μια ιστορία που προσπαθεί όχι μόνο να ενταχθεί, αλλά και να ενδυναμώσει τις γραμμές μιας αιματοβαμμένης εθνικής αφήγησης.

Η προσπάθεια του αριστερού δήμου να επιτεθεί στον αντιφασισμό στους δρόμους (εξαπολύοντας συνεργεία για την αφαίρεση κάθε ίχνους πολιτικού λόγου -αφίσες, σπρέι απ' τους τοίχους και τις γειτονιές) εισάγοντας ταυτόχρονα το μονοπώλιο του θεσμικού αντιφασισμού δεν μας εντυπωσιάζει και πολύ. Σε μια περίοδο κοινωνικού εκφασισμού ο αντιφασιμός επιβάλλεται ως πολιτιστικό

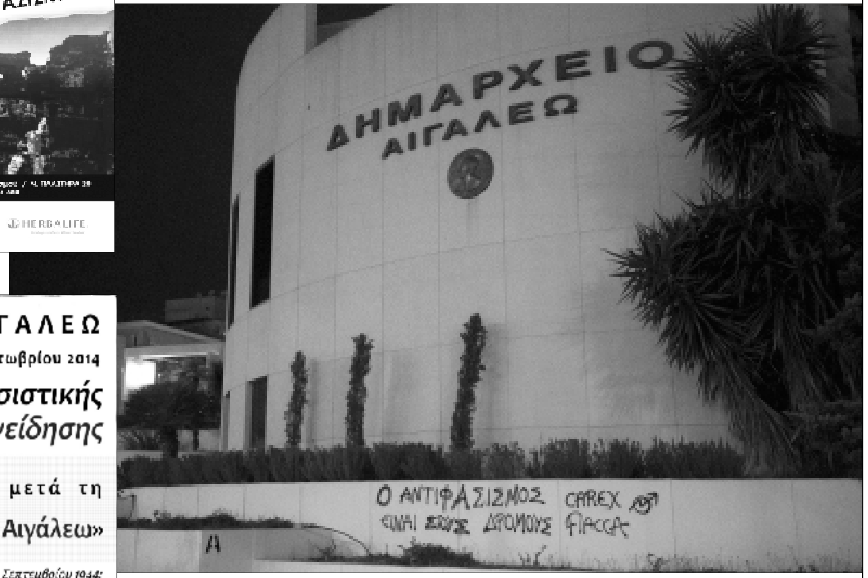

προϊόν παραγωγής των σχολείων και των πολιτιστικών συλλόγων σε κλειστές αίθουσες, φιέστες και δημοτικά θέατρα και μάλιστα επανανοηματοδοτείται με τους χειρότερους όρους ως μία πολιτισμένη συμπεριφορά, μία ευρωπαϊκότητα, μια μικροαστική αποχή απ' τα "δύο άκρα" με δόσεις τηλεοπτικής φιλευσπλαχνίας.

Δεύτερος σταθμός.
Τα Νταμαράκια[3].

Αφετηρία μας, η οδός Γρηγορόπουλου. Δεξιά Ζαλόγγου. Εδώ, τα προσφυγικά ίχνη είναι επίσης σχεδόν ανύπαρκτα. Η πεζοδρόμηση έχει υποχωρήσει και πρέπει να ψάξουμε πολύ ακόμη και για να βρούμε κάποια ίχνη σκεπών. Η συγκεκριμένη γειτονιά, αρκετά μικροαστικής αισθητικής, φέρει τα αποτυπώματα μιας μεταγενέστερης περιόδου που συγκροτείται γύρω απ' την αψίδα του σπιτιού του Ζαμπέτα σε μια απ' τις κεντρικές της πλατείες. Φτάνουμε στο μαγαζί του Αμπντούλ. Θυμόμαστε το 2012, την πορεία που είχαμε κάνει με την λαϊκή συνέλευση Αιγάλεω και μετανάστες γείτονες, μετά από μια σειρά φασιστικών επιθέσεων απέναντι στον ίδιο και το μαγαζί του.

Διασχίζουμε τον πεζόδρομο πίσω απ' τα 2 δημοτικά σχολεία. Πρόσφατα, η κυβέρνηση του σύριζα αποφάσισε την τοποθέτηση σε σχολεία διαφόρων περιοχών προσφύγων μαθητών από τα "στρατόπεδα συγκέντρωσης" της Αττικής. Στο Αιγάλεω, η τοποθέτηση αφορούσε και τα εν λόγω σχολεία. Μάθαμε ότι υπήρχαν αντιδράσεις από "αγανακτισμένους" γονείς. Αυτοί λοιπόν αποφάσισαν να "πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους", καλώντας μια συνέλευση γονέων για να αποφασίσουν πως τα παιδιά είναι ανεπιθύμητα. Η κλασσική ρητορική γύρω απ' αυτό, μιας και είναι δύσκολο για τις ηλικίες που μιλάμε να κατηγορηθούν ως βιαστές ή εγκληματίες, συγκροτήθηκε γύρω από τις ασθένειες που κουβαλάνε. Το μοτίβο γνωστό κι από άλλες αντίστοιχες περιπτώσεις. Τα προσφυγόπουλα θεωρούνται μιαρά στο υλικό και το συμβολικό πεδίο κι η επίθεση στο ίδιο μήκος κύματος ακολουθεί με συνέπεια αυτόν τον στιγματισμό. Υπάρχει κίνδυνος θρησκευτικής και πολιτισμικής αλλοίωσης, αρρώστιας. Βρίσκοντας όλα τα παραπάνω απολύτως λογικά, η αριστερή κυβέρνηση σε συνεργασία με τα σχολεία, οργανώνει ημερίδες ενημέρωσης και πληροφόρησης ως προς την ακινδυνότητα των παιδιών και επίσης συνεντεύξεις και δελτία τύπου. Οι γονείς δεν αναβαθμίζουν τις αντιδράσεις τους μετά απ' αυτό και οργανώνεται η αντίστοιχη εορτή υποδοχής με τα απαραίτητα συστατικά. Ήμασταν

Μετά την ενημέρωση που έγινε από μετανάστες κατά τη διάρκεια της συνέλευσης της Δευτέρας -και αφορούσε σε επίθεση από ομάδα φασιστών που δέχτηκαν μετανάστες που ζουν στις γειτονιές μας δέκα χρόνια διατηρώντας μαγαζί ψιλικών- συγκεντρωθήκαμε χθες στις 18:00, περίπου 70 άτομα, ντόπιοι και μετανάστες, στο σημείο της επίθεσης. Κατά τη διάρκεια της συγκέντρωσης, είχαμε την ευκαιρία να μιλήσουμε με πολλούς μετανάστες που βρίσκονταν στο σημείο σε μια πρώτη προσπάθεια κατοχύρωσης σχέσεων αλληλεγγύης και μελλοντικής σύμπραξης τόσο απέναντι στον θεσμισμένο ρατσισμό όσο και απέναντι σε φασιστοειδή καθάρματα.
Με κεντρικό πανώ «Έξω οι φασίστες από τις γειτονιές μας» και τη διακριτική «συνοδεία» δύο περιπολικών, βγήκαμε στη Θηβών (με κατεύθυνση προς πειραιά) με σκοπό να διαδηλώσουμε στα πέριξ της γειτονιάς.

[...]

Οι συγκεκριμένοι υπάνθρωποι φασίστες (που τριγυρνούν στις περιοχές χτυπώντας μετανάστες) είναι γελασμένοι αν νομίζουν ότι θα βάλουν από το παράθυρο όσα οι κοινότητές μας έχουν πετάξει από την πόρτα εδώ και χρόνια.

Το Αιγάλεω ξέρει πολύ καλά τί σημαίνει φασισμός... Και θα τον τσακίσει!

από το blog της λαϊκής συνέλευσης Αιγάλεω, Μάης '12

3 τουρκική λέξη damar: φλέβα

κι εμείς εκεί σ' αυτήν τη φιέστα με τις κάμερες και τα τραγούδια. Ήμασταν γιατί περιμέναμε την εμφάνιση των μισάνθρωπων γονέων. Ήμασταν για να διασταυρωθούν τα βλέμματά μας έστω για λίγο με τα φοβισμένα κι απορημένα μάτια των μικρών μας φίλων και να χαμογελάσουμε. Ήμασταν γιατί μπορούσαμε να συναισθανθούμε τη σημασία που θα είχε για εκείνα να νιώσουν ευπρόσδεκτα. Ήμασταν χωρίς φωνές και ντουντούκες και διακριτικά, μακριά απ' τις κάμερες παρακολουθούσαμε τη φιέστα που δεν είχε τίποτα να κάνει με τα παιδιά αυτά, στην οποία δεν ακούστηκε ούτε μια οικεία τους λέξη.

Συνθήματα κ πανό στα εν λόγω σχολεία από την κατάληψη σινιάλο

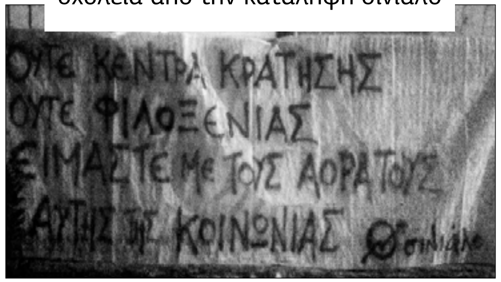

Τρίτος σταθμός.
Τα προσφυγικά.

Κομμάτι της ευρύτερης περιοχής που ονομάζεται Νέο Αιγάλεω.
Αφετηρία μας η οδός Μικράς Ασίας.

Καμιά φορά για να υποστηρίξουμε ότι δεν είμαστε νοσταλγικοί ως προς το παρελθόν, ότι δεν ρομαντικοποιούμε περιόδους κι εποχές, απαξιώνουμε κάποιες υλικές συνθήκες που με έναν τρόπο παράγουν ατμόσφαιρες[4]. Σίγουρα λοιπόν πολλά χαρακτηριστικά αυτής της γειτονιάς είναι ιδιαίτερα. Πρώτα πρώτα η πεζοδρόμηση μας αφήνει την αίσθηση γειτονιάς, σκεφτόμαστε ότι η συλλογική ζωή που προτάσσουμε θα ταίριαζε περισσότερο πολεοδομικά σε χαμηλά σπίτια με κήπους και ενδιάμεσους πεζόδρομους. Παρατηρούμε επίσης λόγω αυτού μια φροντίδα του δημόσιου χώρου.
Επιπλέον έχουν ωραίες μυρωδιές.
Και γάτες.

Δεν μπορούμε ωστόσο να μη σκεφτούμε και την ασφυξία μιας προσωπικής ζωής στα υπνοδωμάτια με μεσοτοιχίες, στις γειτονιές του κουτσομπολιού. Δεν μπορούμε να μη σκεφτόμαστε την διαρκή επιτήρηση των σωμάτων και τα "τί θα πει ο κόσμος". Μας κάνει εντύπωση η αντίθεση μεταξύ των σπιτιών που μοιάζουν πιο παλιά με εκείνα που

4 βλ. «η Καταστασιακή Διεθνής (Μέρος 2ο)» carex flacca #5

είναι "φτιαγμένα". Πολλοί αισθητικοί νεωτερισμοί από κίονες μέχρι δίπατα σε βαθύ λουλακί αλλά επίσης ψηλά κάγκελα και συναγερμοί. Παρατηρούμε (κατά το γνωστό χριστουγεννιάτικο μοτίβο των στολισμών) πως κατά κάποιον τρόπο η γειτονιά αλλάζει μέσα από έναν εσωτερικό ανταγωνισμό, μέσα στο συγκριτικό πλαίσιο του τί έκαναν οι γειτόνοι. Ενώ στην συγκεκριμένη γειτονιά δεν υπάρχουν ενοικιαστήρια, τα πλέον παρατημένα από αυτά τα κτήρια (και υπάρχουν αρκετά) "νοικιάζονται" άτυπα σε μετανάστες. Η συγκεκριμένη γειτονιά είναι από κείνες που τα σπίτια είναι κυρίως ιδιόκτητα. Η συνθήκη του ενοικιαστηρίου και εξαιτίας του ότι τα σπίτια είναι πολύ κοντά το ένα στο άλλο, δεν είναι συνηθισμένη. Οι μετανάστες εμφανίζονται στην γειτονιά, μιας και είναι διατεθειμένοι να ζουν πολλοί μαζί σε μικρά σπίτια κι αναγκασμένοι να αποδέχονται κάθε στέγη ως επιθυμητή ανεξαρτήτως συνθηκών. Έτσι η διάθεση ενός πολύ μικρού σπιτιού παρατημένου και γεμάτου προβλήματα (συχνά ακόμη και μαγαζιού που δεν διαθέτει καν τοίχους αλλά τζάμια) είναι μια ανέξοδη ευκαιρία για κερδοφορία. Σε ένα απ' αυτά τα σπίτια θυμόμαστε το 2013 να επιτίθενται με πέτρες. Θυμόμαστε επίσης σε αντιφασιστική δράση στο πράσινο "αγανακτισμένο" σουβλατζή να φωνάζει και να μας απειλεί, ενώ πίσω απ' το τζάμι τον παρακολουθούσαν οι υπάλληλοι του αλβανικής καταγωγής.

Χτες βράδυ, Κυριακή 2 Ιούνη γύρω στις 10μμ, μια ομάδα από 10-12 άτομα νεαρής ηλικίας επιτέθηκε με πέτρες και τούβλα σε σπίτι μεταναστών στη συμβολή των οδών Κοραή και Γρ. Κυδωνιών στο Αιγάλεω μέσα σε μια μικρή γειτονιά των παλιών προσφυγικών. Όλα έγιναν πολύ γρήγορα και αιφνιδιαστικά. Ευτυχώς δεν τραυματίστηκε κανείς. [......] Η θρασύδειλη αυτή συμμορία, όπως και την προηγούμενη φορά, χάθηκε τρέχοντας στα στενά προς τη Θηβών και απέναντι από το γήπεδο. [......] Μερικές απαντήσεις δόθηκαν χτες αμέσως μετά την επίθεση.

Σήμερα το απόγευμα Δευτέρα 3 Ιούνη στις 6μμ καλούμε σε συγκέντρωση στη συμβολή των οδών Κοραή και Γρ. Κυδωνιών για να δώσουμε ένα μήνυμα αλληλεγγύης στους μετανάστες και να δυναμώσουμε τα αναχώματα στην ρατσιστική και εθνικιστική αθλιότητα.

από το blog της λαϊκής συνέλευσης Αιγάλεω, Ιούνης '13

Οι άλλοτε ζωντανές γειτονιές είναι περιχαρακωμένες, η κρίση και όλη η ρητορική που τη διαμορφώνει ως έναν φόβο που πλανιέται στην ατμόσφαιρα, ως μια επιθετική διεκδίκηση του ιδιωτικού, ως μια επίθεση στην κάθε μέρα από το άγχος του μέλλοντος φέρνουν μια "ρουτίνα" μικροπαραβατικότητας και κοινωνικού εκφασισμού. Απ' τον κορμό του κειμένου έχει ήδη γίνει ξεκάθαρο πως τα ρατσιστικά αντανακλαστικά και οι αξιώσεις "καθαρότητας" δεν υπολείπονται αυτών των γειτονιών.

Όπως αναφέρουμε και στο κείμενο του Αγίου Σπυρίδωνα:

> *Ο Άγιος Σπυρίδωνας ήταν και παραμένει μια πολυεθνική εργατική και μικροαστική γειτονιά μέσα στην πόλη του Αιγάλεω. Από τη μια μεριά η κυρίαρχη προπαγάνδα των εθνικών και άλλων ρατσιστικών διαχωρισμών παραμένει κι εδώ έντονη, διαρκής και μονοσήμαντη. Από την άλλη όμως, στη γειτονιά αυτή – και όχι μόνο – υπάρχει μια*

"καταναγκαστική συμβίωση" στη βάση κοινοτικών βιωμάτων με μεγάλες ιστορικές καταβολές που δοκιμάζουν τον διακοινοτικό τους χαρακτήρα κάτω από αντίξοες συνθήκες. Πότε ξεπερνώντας τα κυρίαρχα διαχωριστικά στεγανά και πότε αναπαράγοντας την επικυρίαρχη καχυποψία...Όλα τα συλλογικά στοιχήματα παραμένουν ανοιχτά.

Αντί επιλόγου.

Το ελληνικό κράτος προσπάθησε να "ενσωματώσει" τους προσφυγικούς πληθυσμούς σε μία εθνική αφήγηση της ιστορίας τους. Το προσπάθησε αφού πρώτα τους έπνιξε, τους έστειλε σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, σε ξερονήσια, τους ξεζούμισε ως εργατικό δυναμικό, νομιμοποίησε με κάθε τρόπο τη ρατσιστική και έμφυλη βία σε βάρος τους από τους "περισσότερο ντόπιους" και καπηλεύτηκε κάθε ανατολίτικο πολιτισμικό χαρακτηριστικό ως ελληνικό. Πάνω σ' αυτό πρέπει να γίνουν κάποιες παρατηρήσεις.

1

Αφετηρία μας για να μιλήσουμε για την ιστορία, δεν είναι μια επιστημονική προσέγγιση ή μια φιλολογική ανησυχία. Κινούμαστε στην πόλη ως συλλογικά υποκείμενα με επίγνωση του αξιακού μας συστήματος και του τρόπου με τον οποίο βλέπουμε τον χώρο και τον χρόνο ως κομμάτι μιας ιστορικότητας αλλά και ως μια συνθήκη που παράγει ιστορία. Αυτός είναι και ο λόγος που δεν επιχειρήσαμε (πράγμα κατά τη γνώμη μας αδύνατο έτσι κι αλλιώς) να προσεγγίσουμε μια υποτιθέμενη αντικειμενικότητα στην καταγραφή ή μια αποστασιοποίηση. Για μας η ιστορία δεν είναι πτυχίο, δεν είναι επιστημονικό πεδίο, δεν είναι μία και δεν είναι ελληνική. Η περιπλάνηση στην πόλη, μας οδήγησε στα βιβλία, στα μουσεία, στις εφημερίδες και στις ιστοσελίδες για να επιστρέψουμε πάλι πίσω στην πόλη. Κατά συνέπεια, το κείμενο είναι μία αφετηρία και μία αφορμή κι ως τέτοια οφείλει να είναι ημιτελής όσο ταυτόχρονα οφείλει και να υπάρχει.

2

Όπως τονίσαμε και στο πρώτο κομμάτι του κειμένου, παρατηρούμε μια αλλαγή στις τακτικές διαχείρισης των πληθυσμών, ανάλογα με την τάση και τα συμφέροντα ενσωμάτωσης και σε επίπεδο γενεών. Είναι σαφές πως σε κάθε ιστορία ενσωμάτωσης, η γενιά η οποία καλείται να αναπαράξει μια εθνική κανονικότητα είναι συνήθως η δεύτερη ή η τρίτη γενιά από εκείνην που δέχτηκε τον απροσχημάτιστο ρατσισμό. Η ενσωμάτωση είναι μια διαδικασία που τροφοδοτείται από κάθε θεσμικό μηχανισμό ενώ με την σειρά της φιλοδοξεί και η ίδια να τροφοδοτεί την αναπαραγωγή του υπάρχοντος. Αυτός είναι και ο λόγος που το παρόν κείμενο ασχολείται κυρίως με την πρώτη περίοδο "τοποθέτησης" των προσφυγικών πληθυσμών στον ελλαδικό χώρο κάτω από μία συνθήκη επιθετικού επεκτατισμού προς την Τουρκία και

τα Βαλκάνια. Για μας είναι σαφές πως όταν το ελληνικό κράτος θέλησε να διαμορφώσει τον εθνικό του κορμό κι εστίασε την πολιτική του στην εσωτερική του οικονομία και σε ομογενοποιητικές τακτικές πληθυσμών που προσαρτίστηκαν μαζί με τα εδάφη τους σε δεύτερο χρόνο, οι προσφυγικοί πληθυσμοί ήταν οι πλέον ελληνικοί και οι πλέον κατάλληλοι για αυτήν τη δουλειά. Δυστυχώς, ο βαθμός επιτυχίας κάθε τέτοιας ενσωμάτωσης επιβεβαιώνεται ως γνωστόν πάνω στα σώματα των νέων κολασμένων. Πράγματι, όπως παρατηρείται συχνά, περιοχές με ...προφανώς... μπασταρδεμένη ιστορία (μήπως υπάρχουν και άλλες;) σε καμία περίπτωση δεν υπολείπονται της ρατσιστικής βίας.

Παρατηρώντας τον δημόσιο λόγο σχετικά με το προσφυγικό, ανακαλύπτουμε σ' ένα κομμάτι αυτής της τρίτης γενιάς ένα θράσος σχετικά με την περιγραφή της συνθήκης που βίωσαν οι παππούδες (μιλάμε προφανώς για τους επιβιώσαντες) σε πρώτο βαθμό. Σε αριστερούς και πανεπιστημιακούς κυρίως κύκλους, αυτό το θράσος προχωράει ακόμα παραπέρα στον ισχυρισμό πώς αυτή η ξέχειλη από εθνική υπερηφάνεια περιγραφή της ιστορίας της προσφυγιάς στην Ελλάδα, εμπεριέχει μία ευαισθησία ως προς την διαχείριση των σημερινών προσφυγικών πληθυσμών που καταφέρνουν να φτάσουν στην ελληνική επικράτεια.

Το θράσος μάλιστα κορυφώνεται όταν αναλύεται λιγάκι παραπάνω ο όρος "ευαισθησία" και γίνεται σαφές πως πρόκειται για στρατηγικές επιλογές καταστολής και διαχείρισης πληθυσμών. Ένα καρότο και μαστίγιο δηλαδή διανθισμένο με μια εσάνς "διαχείρισης τραύματος", επαναπροώθησης, διεθνών συνθηκών, εσωτερικού εχθρού και φυσικά "φιλοξενίας".

3

Για να προσεγγίσουμε όσο πιο αδιαμεσολάβητα γίνεται το ιστορικό κομμάτι, θελήσαμε να ανατρέξουμε σε μαρτυρίες. Η ιστορία έχει γραφτεί από πολύ συμπαγείς κι εχθρικούς μηχανισμούς. Αφ' ενός υπάρχει ο μηχανισμός της επίσημης ελληνικής κι από ένα σημείο και μετά και προσφυγικής γραμμής (όπως αποτυπώνεται και στην επίσημη εφη-

ταμπλό που κολλήθηκε στις γειτονιές του Αιγάλεω από την κατάληψη σινιάλο το 2011

απόσπασμα εφημερίδας της εποχής

«ΑΙΜΑΤΗΡΑ ΣΥΜΠΛΟΚΗ ΜΕΤΑΞΥ ΓΗΓΕΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Οι ιδιοκτήται του οικοπέδου, αμφισβητούντες την απαλλοτρίωσην ως μη γενομένη κανονικώς, συγκεντρώθηκαν μετά γυναικοπαίδων και επιχείρησαν να εκδιώξουν εκείθεν τους εργάτες των προσφυγικών οικοδομών. [...] Επηκολούθησε συμπλοκή μεταξύ των, καθ' ην ερρίφθησαν εκ μέρους των ιδιοκτητών δύο πυροβολισμοί, αλλ' άνευ αποτελέσματος. [...] Κατά την συμπλοκήν ετραυματίσθησαν ελαφρώς δια λίθων και πτύων 4 άτομα»

εφ. ΕΜΠΡΟΣ - 29 Μαρτίου 1929

μερίδα τους[5]) που διεκδικούσε μια αυτονόητη "από πάντα" ελληνικότητα. Μέσα σ' αυτήν την αφήγηση συμπεριλαμβάνεται ουσιαστικά και η επιλογή του ελληνικού κράτους να τοποθετήσει προσφυγικούς πληθυσμούς στη Βόρεια Ελλάδα προκειμένου να ενισχύσουν και περιφρουρήσουν τις εκκαθαρίσεις των σλαβικών στοιχείων.

Αφ' ετέρου υπάρχει ο μηχανισμός της αριστεράς (ΚΚΕ) που διεκδικεί τους πρόσφυγες ως κομμάτι του. Πολύ συνειδητά χρησιμοποιούμε τον όρο μηχανισμός για να στοχοποιήσουμε 2 δομικά χαρακτηριστικά, την ιεραρχική οργάνωση και την επιβολή της "σωστής γραμμής" (με πρόσχημα στρατηγικές επιλογές και νίκες) με οποιοδήποτε κόστος. Τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του εν λόγω κόμματος έχουν ιστορικά "εκθέσει" διάφορες ιστορίες καταπίεσης (συχνά εθνικής ή έμφυλης) πράγμα που συνέβη και με την χειριστική αντιμετώπιση από πλευράς του των προσφυγικών πληθυσμών. Ανάλογα με την εκάστοτε συγκυρία, το ΚΚΕ δε δίστασε, όπως δε διστάζει ποτέ, να συμμετάσχει στο διάλογο επί της διαχείρισης, όπως αντίστοιχα στο να θελήσει να ενσωματώσει την ιστορία τους στην ιστορία του κόμματος, όταν σε δεύτερο χρόνο ένα μεγάλο σύνολο προσφύγων εντάχθηκε στις γραμμές του. Σ' αυτό το περιβάλλον και με επίγνωση πως μιλάμε για πολύ περίπλοκες και έντονες ιστορικές εποχές, σε καμία περίπτωση δεν απαξιώνουμε τα κίνητρα και τις προθέσεις πίσω από τους ταξικούς και κοινωνικούς αγώνες και ούτε αμφισβητούμε φυσικά πως όντως πολλοί άνθρωποι που διαμόρφωναν ταξική κι αντιφασιστική συνείδηση εκείνη την εποχή, στρατεύονταν μαζικά στο εν λόγω κόμμα. Συμμεριζόμαστε επίσης πως λόγω αυτής της συμμετοχής τους, ο τρόπος να αναφέρονται και οι ίδιοι στο ΚΚΕ συμπεριλαμβάνει και συμπυκνώνει ένα βίωμα.

Οι μαρτυρίες και το υλικό που ενισχύουν το κείμενο, θέλουν να προβάλουν ρωγμές σε κάθε αφήγηση που περιγράφει τους πληθυσμούς αυτούς ως συμπαγείς και ομοιογενείς. Είτε παρουσιάζονται ως μάρτυρες παρτιζάνοι ή Έλληνες ήρωες. Οι ρωγμές αυτές είναι για μας οι ιστορίες των από τα κάτω. Οι αναγκαίες φρικαλεότητες της κατασκευής των εθνικών ταυτοτήτων, οι αμείλικτοι μηχανισμοί που από τους πολύ συγκροτημένους, μέχρι τους πιο αυθόρμητους αντιμετώπιζαν μια συνθήκη ως ευκαιρία οικονομικής κερδοφορίας ή πολιτικών παιχνιδιών και στον αντίποδα όλων αυτών η ασφυξία, οι αρνήσεις, η αλληλεγγύη και η μνήμη.

4

Η δική μας αντίληψη δεν θέλουμε να εξαντλείται στο προφανές. Παλεύοντας συλλογικά και ενεργά για να μην γίνουμε κομμάτι ενός ξερού συμπεράσματος απογοήτευσης ή απαξίας, επιμένουμε πεισματικά να ψάχνουμε στην πόλη και στις γειτονιές στιγμές και καταστάσεις συμμαχιών, εντάσεων, ασφυξίας που ξέρουμε ότι υπήρχαν και θα υπάρχουν τότε και πάντα. Υπερασπιζόμαστε χωρίς να φετιχοποιούμε το βίωμα του αποκλεισμού ως ένα δυναμικό παράγοντα τροφοδοσίας του μίσους για αυτόν τον κόσμο των διαχωρισμών, της καταστολής, της απαξίωσης της ζωής και των επιθυμιών, της εξουσίας.

Επιμένουμε να επιτιθόμαστε στις καθαρότητες, να υπερασπιζόμαστε το μπαστάρδεμα.
Κι ευτυχώς απ' αυτό έχουμε μπόλικο[6].

---

5 πολύ δύσκολο να ξεπεράσει μια μετριοπάθεια καθώς επιτελούσε τον ρόλο του διαμεσολαβητή και διεκδικητή κι έτσι έπρεπε συνέχεια να επικαλείται μια νομιμοφροσύνη και μια "διάθεση συνεργασίας" βλ. απόσπασμα εφημερίδας «Προσφυγικός Κόσμος» σελ. 11

6 τουρκική λέξη boll: άφθονος

Βιβλιογραφία

Αιγάλεω: Οι δρόμοι της προσφυγιάς, Μαρία Βαμβακοπούλου

Η εγκατάσταση των προσφύγων του '22 στο Λεκανοπέδιο Αθηνών – Η σημερινή κατάσταση των προσφυγικών εγκαταστάσεων στην Αθήνα, Ελίζα Παπαδοπούλου, Γεώργιος Σαρηγιάννης

Πέρα από την καταστροφή, Γ. Τζαδόπουλος, Κ. Κατσάπης, Φ. Γεωργακοπούλου, Μ. Βαρλάς, Ι. Λαλιώτου

Μικρασιατών Ίχνη... Από τη Μικρά Ασία στο Αιγάλεω, Άννα Λυδάκη

Από τις Νέες Κυδωνιές στο Δήμο Αιγάλεω – Η συγκρότηση μιας πόλης στον 20ο αιώνα, Ευγενία Μπουρνόβα

Προσφυγικοί συνοικισμοί στην Αθήνα και τον Πειραιά, Φωτεινή Γεωργακοπούλου

Πρόσφυγες στη μεσοπολεμική Αθήνα

Πολεοδομική εξέλιξη προσφυγικού συνοικισμού. - Μελέτη περίπτωσης Καισαριανής, Μαριάννα Καπουράλου

Αναλυτική προσέγγιση του αστικού σχεδιασμού, Πηνελόπη Βασιλάκη, Αναστασία Βερτεούρη

Ιστορία, αρχαία ερείπια - εθνικά φαντάσματα, Αυτόνομο σχήμα Ιστορικού, Αρχαιολογικού

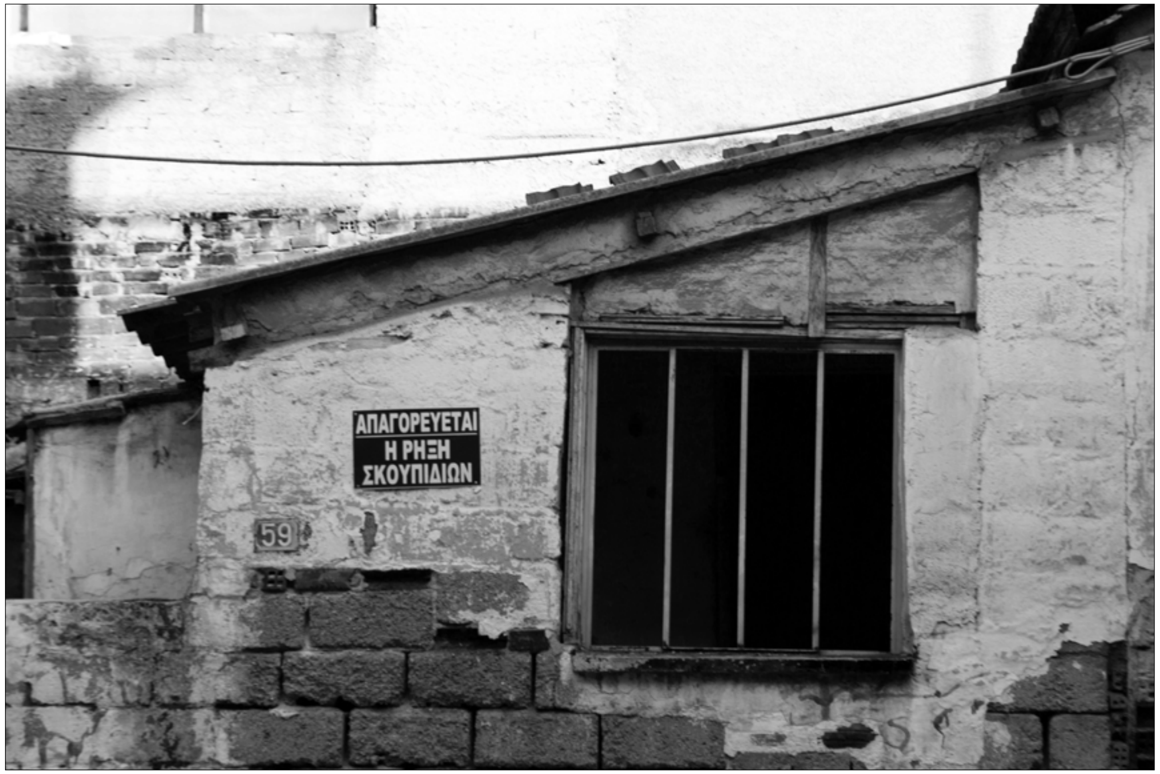

TIQQUN - σημειώσεις πάνω στο τοπικό

Ό,τι σήμερα αποτελεί ένα αποδεκτό τοπίο είναι το αποτέλεσμα αιματηρής βίας και συγκρούσεων σπάνιας βαρβαρότητας.
Κάπως έτσι θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε αυτό που η δημοκρατική διακυβέρνηση θέλει να μας κάνει να ξεχάσουμε. Να ξεχάσουμε ότι τα προάστια έχουν καταβροχθίσει την εξοχή, ότι το εργοστάσιο έχει καταβροχθίσει τα προάστια και ότι η τερατώδης, εκκωφαντική και άγρυπνη μητρόπολη έχει καταβροχθίσει τα πάντα.
Αυτή η παρατήρηση δεν σημαίνει θλίψη και παραίτηση, σημαίνει αντίληψη των δυνατοτήτων. Στο παρελθόν και στο παρόν.

Η περιοχή υπό διαρκή επιτήρηση όπου περνάμε τη ζωή μας, ανάμεσα στο σούπερ μάρκετ και στην ηλεκτρονική κλειδαριά της πολυκατοικίας, στα σήματα κυκλοφορίας και στις διαβάσεις των πεζών, είναι αυτή που μας διαμορφώνει. Δεν κατοικούμε μόνο, αλλά κατοικούμαστε από τον χώρο στον οποίον ζούμε. Πόσο μάλλον από τη στιγμή που τα πάντα ή σχεδόν τα πάντα λειτουργούν πλέον ως υποσυνείδητα μηνύματα. Σε ορισμένα μέρη δεν κάνουμε ορισμένα πράγματα απλά επειδή δεν προβλέπεται να τα κάνουμε εκεί.
Ο αστικός εξοπλισμός, για παράδειγμα, δεν έχει σχεδόν καμία χρησιμότητα. Πόσες φορές έχει αναρωτηθεί κανείς ποιος θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει τα παγκάκια μιας σύγχρονης πλατείας χωρίς να υποκύψει στην πιο βίαιη απελπισία; Αυτός ο εξοπλισμός δεν έχει παρά μια σημασία και μια λειτουργία, το να είναι αποτρεπτικός. Σκοπός του είναι να υπενθυμίζει πως «είσαι στο σπίτι σου μόνο όταν βρίσκεσαι σπίτι ή εκεί όπου πληρώνεις ή παρακολουθείσαι».

Ο κόσμος παγκοσμιοποιείται, αλλά συρρικνώνεται.
Το φυσικό τοπίο που διασχίζουμε καθημερινά με μεγάλη ταχύτητα (με το αυτοκίνητο, τα μέσα μαζικής μεταφοράς, τα πόδια, πάντα βιαστικά) έχει πράγματι έναν εξωπραγματικό χαρακτήρα, διότι κανείς δεν ζει απολύτως τίποτα εκεί, ούτε και θα μπορούσε. Είναι μια έρημος σε μικρογραφία όπου βρισκόμαστε σχεδόν εξόριστοι, ανάμεσα στη μια ιδιωτική ιδιοκτησία και στην άλλη, στη μια υποχρέωση και στην άλλη.

Το εικονικό τοπίο μάς φαίνεται πολύ πιο φιλόξενο. Η οθόνη υγρών κρυστάλλων του υπολογιστή, η πλοήγηση στο Διαδίκτυο, το τηλεοπτικό σύμπαν και ο κόσμος του PlayStation μάς

είναι απείρως πιο οικεία από τους δρόμους της γειτονιάς μας, που το βράδυ κατοικούνται από το φως των φανοστατών και τα μεταλλικά στόρια των κλειστών καταστημάτων.
Αυτό που αντιτίθεται στο τοπικό δεν είναι το παγκόσμιο, αλλά το εικονικό.

Το παγκόσμιο αντιτίθεται τόσο λίγο στο τοπικό που στην ουσία το δημιουργεί. Το παγκόσμιο δεν υποδηλώνει παρά μια συγκεκριμένη κατανομή των διαφορών βασισμένη σε μια νόρμα που τις ομογενοποιεί. Οι τοπικές παραδόσεις είναι προϊόν του κοσμοπολιτισμού. Αν δεν γνωρίζαμε ότι το τοπικό είναι τοπικό, τότε θα ήταν για μας μια μικρή παγκοσμιότητα. Το τοπικό αποκαλύπτεται όσο το παγκόσμιο καθίσταται δυνατό και απαραίτητο. Το να πηγαίνεις στη δουλειά, να κάνεις τα ψώνια σου, να ταξιδεύεις μακριά από το σπίτι: αυτό είναι που συνιστά το τοπικό, το οποίο διαφορετικά δεν θα ήταν παρά ο τόπος όπου ζούμε.
Έτσι, στην κυριολεξία, δεν ζούμε πουθενά. Η ύπαρξη μας είναι χωρισμένη σε κομμάτια εξατομικευμένης ζωής με βάση ωριαίες και τοπογραφικές ζώνες.

Αλλά δεν φτάνει μόνο αυτό. Θα ήθελαν να μας εκτοπίσουν οριστικά ώστε να ζούμε πλέον στον εικονικό κόσμο. Εκεί, η ζωή που μας επιφυλάσσουν θα μπορούσε να ανασυντεθεί σε μια περίεργη ενότητα μη-χρόνου και μη-τόπου. Το εικονικό, λέει μια διαφήμιση για το Διαδίκτυο, είναι «ο τόπος όπου μπορείτε να κάνετε ό,τι δεν μπορείτε στην πραγματικότητα». Αλλά όταν “τα πάντα επιτρέπονται”, η λειτουργία της μετάβασης από τη δυνατότητα στην πράξη είναι αυτή που βρίσκεται υπό επιτήρηση. Με άλλα λόγια, το εικονικό είναι το μέρος όπου οι δυνατότητες δεν πραγματώνονται ποτέ, αλλά παραμένουν επ’ αόριστον σε μια εικονική κατάσταση. Εδώ, η πρόληψη έχει ξεπεράσει την παρέμβαση: αν τα πάντα είναι δυνατά στον εικονικό κόσμο είναι επειδή ο μηχανισμός εξασφαλίζει ότι τα πάντα παραμένουν αμετάβλητα στην πραγματική ζωή.

Σε λίγο, λένε, θα τηλε-εργαζόμαστε και θα τηλε-καταναλώνουμε. Στην τηλε-ζωή, δεν θα γνωρίζουμε πλέον το οδυνηρό συναίσθημα της χαμένης δυνατότητας που ακόμα στοίχειωνε τους δημόσιους χώρους, σε κάθε βλέμμα που διασταυρώναμε και ευθύς εγκαταλείπαμε.
Η δυσφορία του να βρισκόμαστε ανάμεσα στους άγνωστους, συνήθως, συνανθρώπους μας, στον δρόμο ή αλλού, θα παρέλθει. Εκδιωγμένο από το παγκόσμιο, το τοπικό θα προβληθεί στο εικονικό για να μας κάνει να πιστέψουμε οριστικά ότι υπάρχει μόνο το παγκόσμιο. Αυτή η ομοιομορφία θα χρειαστεί να περιβληθεί με πολυεθνικότητα και πολυπολιτισμικότητα για να χρυσωθεί το χάπι.
Εν όψει της τηλε-ζωής, κάνουμε την υπόθεση ότι τα σώματα μας έχουν πολιτική σημασία μέσα στον χώρο και ότι η κυριαρχία κάνει διαρκώς ελιγμούς για να αποκρύψει αυτό το γεγονός.
Το να φωνάξεις ένα σύνθημα στο σπίτι σου δεν είναι το ίδιο με το να το φωνάξεις στα σκαλιά της πολυκατοικίας ή στον δρόμο. Το να το κάνεις μόνος δεν είναι το ίδιο με το να το

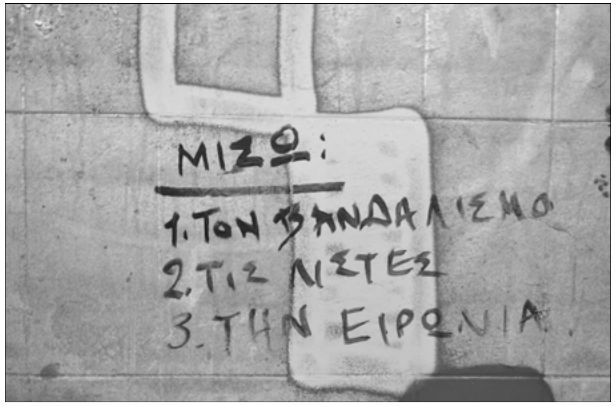

κάνεις μαζί με άλλους και ούτω καθεξής.

Ο χώρος είναι πολιτικός και είναι ζωντανός επειδή κατοικείται από τα σώματα μας που τον μεταμορφώνουν μόνο και μόνο επειδή περιλαμβάνονται σε αυτόν. Για αυτό και παρακολουθείται, για αυτό και είναι κλειστός.
Έχει λάθος ιδέα για τον χώρο όποιος τον φαντάζεται ως ένα κενό που έρχονται στη συνέχεια να γεμίσουν τα αντικείμενα, τα σώματα και τα πράγματα. Αντίθετα, αυτή η ιδέα του χώρου προκύπτει αν αφαιρέσουμε νοητικά από έναν συγκεκριμένο χώρο όλα τα αντικείμενα, όλα τα σώματα και όλα τα πράγματα που τον κατοικούν. Αυτή την ιδέα, η σημερινή κυριαρχία την έχει υλοποιήσει στις πλατείες, τους αυτοκινητοδρόμους και την αρχιτεκτονική της. Αλλά δεν παύει να απειλείται διαρκώς από το κατασκευαστικό της ελάττωμα. Αυτό που θέλει να αποτρέψει η παγκόσμια τάξη, είναι το να συμβεί κάτι μέσα στον χώρο που ελέγχει, και, με αφορμή ένα γεγονός, ένα κομμάτι αυτού του χώρου να γίνει τόπος, να αποκτήσει μια αναπάντεχη πτυχή. Ενάντια σε αυτό, έχει εφεύρει το “τοπικό” με την έννοια της συνεχούς ρύθμισης όλων των μηχανισμών λήψης, καταγραφής και διαχείρισης.

Για αυτό λέμε ότι το τοπικό είναι πολιτικό, επειδή είναι ο τόπος της σημερινής αντιπαράθεσης.

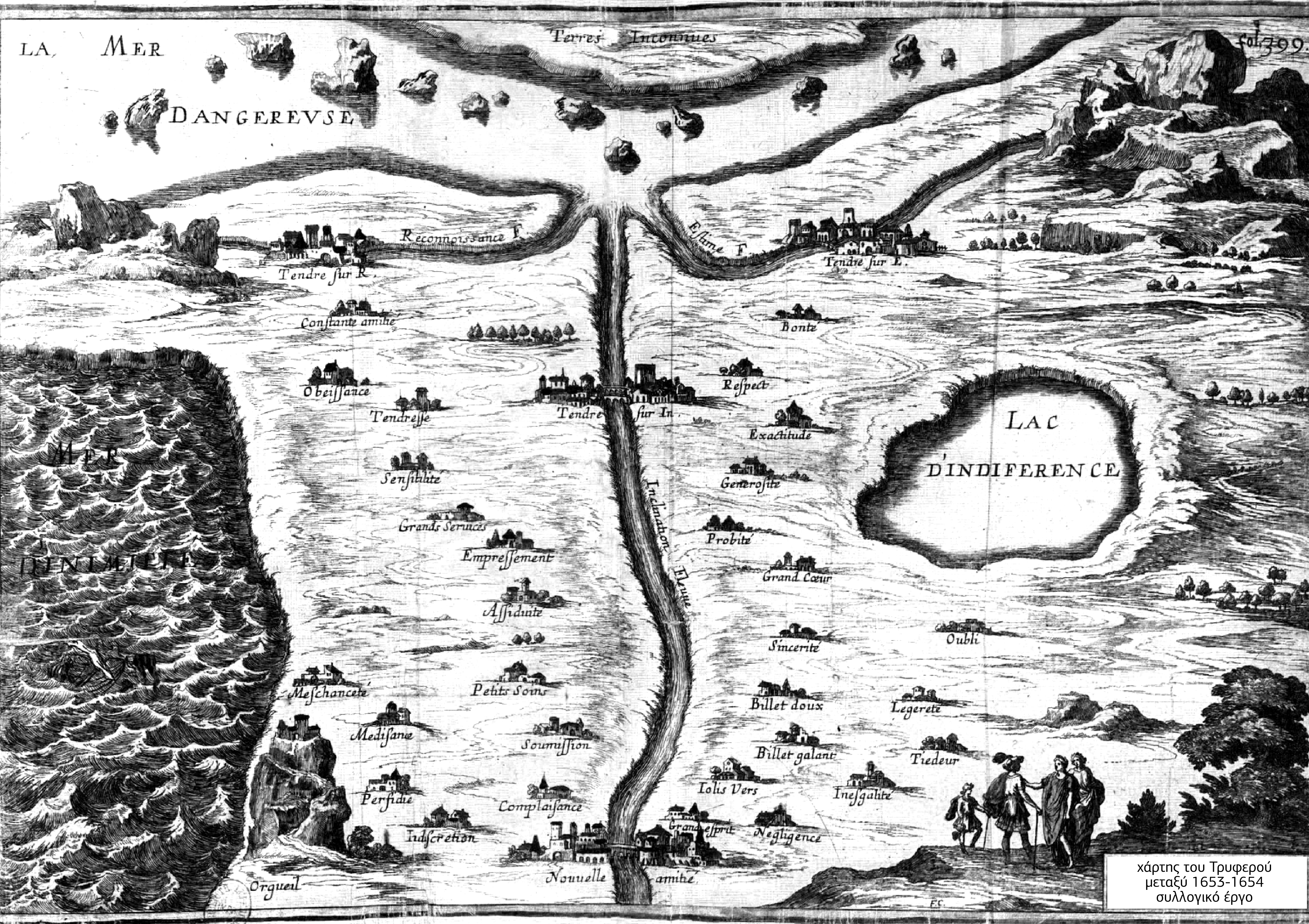

χάρτης του Τρυφερού
μεταξύ 1653-1654
συλλογικό έργο

Όχι μονάχα εγώ
Όλοι μας ξένοι είμαστε
Αλλιώς, πώς εξηγείτε την πόλη;

γαγιαθ αλ μαντχουν

η Καταστασιακή Διεθνής (Μέρος 2ο):
περιπλάνηση, ψυχογεωγραφία και κατασκευή καταστάσεων

Για την Καταστασιακή Διεθνή (ΚΔ), η ανατροπή του γενικευμένου καθεστώτος αλλοτρίωσης που συνιστά την κοινωνία του θεάματος θα επιτευχθεί με την προλεταριακή επανάσταση, μέσω της οποίας τα άτομα και οι κοινότητες θα οικειοποιηθούν εξολοκλήρου την ιστορία για να αναπλάσουν ελεύθερα τα γεγονότα και το υλικό σκηνικό της ζωής τους [1]. Η αρχική φάση αυτής της καθολικής χειραφέτησης περιλαμβάνει την απελευθέρωση ενός τμήματος του υπόδουλου πλανήτη μέσω της ανακατάληψης ορισμένων σημείων του εδάφους και της κατασκευής κατάλληλα εξοπλισμένων χωροχρονικών ζωνών που θα χρησιμοποιηθούν ως βάσεις πειραματικών συμπεριφορών μέσα στην πόλη [2]. Σύμφωνα με αυτή την προοπτική, ο κεντρικός άξονας γύρω από τον οποίο συγκροτείται το πρόγραμμα της ΚΔ είναι η *κατασκευή καταστάσεων*.

Στην αποξενωμένη κοινωνία, η καθημερινή ζωή των ατόμων αποτελείται ως επί το πλείστον από μια σειρά αναγκαστικών καταστάσεων που διαφέρουν ελάχιστα μεταξύ τους και δίνουν την εντύπωση ότι είναι απαράλλαχτες. Κατά συνέπεια, οι σπάνιες αληθινά συναρπαστικές καταστάσεις ακινητοποιούν και οριοθετούν αυστηρά τη ζωή. Σε αντίθεση με τη φαινομενολογία που περιγράφει απλώς και επικυρώνει το αμετάβλητο σύνορο αυτών των οριακών καταστάσεων, η ΚΔ υποστηρίζει τον πολλαπλασιασμό τους και την αδιάκοπη μετατόπιση αυτού του συνόρου ως πρωταρχική κίνηση στην οποία θεμελιώνεται το εγχείρημα της κοινωνικής απελευθέρωσης και η ιστορία της πραγμάτωσης του ανθρώπου. Ο Σαρτρ είχε ήδη διακηρύξει ότι “ελευθερία υπάρχει μόνο μέσα σε μια κατάσταση και μια κατάσταση υπάρχει μόνο διαμέσου της ελευθερίας” [3]. Ωστόσο, η ΚΔ επιτίθεται στην παθητικότητα του υπαρξισμού που αρκείται στην αναγνώριση των καταστάσεων για ερμηνευτικούς σκοπούς και αντιπροτείνει την παιγνιώδη κατασκευή των στιγμών της ζωής στο επίπεδο τόσο της ατομικής ύπαρξης όσο και της κοινωνικής πρακτικής: “Μέχρι τώρα οι φιλόσοφοι και οι καλλιτέχνες απλώς ερμήνευαν τις καταστάσεις. Το ζήτημα είναι να τις αλλάξουμε” [4].

Στο πλαίσιο αυτό, η κατασκευή μιας κατάστασης ορίζεται ως η συνειδητή δημιουργία ενός πρόσκαιρου χώρου ή μιας συγκεκριμένης ατμόσφαιρας κι ενός παιχνιδιού γεγονότων και συμπεριφορών που αλληλεπιδρούν διαρκώς και μετασχηματίζονται σε μια ανώτερη

ποιότητα γεμάτη πάθος για μια μοναδική στιγμή στη ζωή ορισμένων ατόμων [5, 6, 7]. Η κατασκευασμένη κατάσταση είναι συλλογική τόσο κατά την προετοιμασία όσο και κατά την εξέλιξή της. Οι δράστες της δεν συνδέονται μεταξύ τους με σχέσεις εξειδικευμένων δραστηριοτήτων. Στο απλό παράδειγμα της συγκέντρωσης μιας ομάδας ατόμων για ορισμένο χρόνο (π.χ. για μια βραδιά), το σχέδιο κατασκευής μιας κατάστασης περιλαμβάνει τον συντονισμό των στοιχείων που απαιτούνται για την οργάνωση του χώρου-σκηνικού, την επιλογή των συμμετεχόντων και την πρόβλεψη ορισμένων κατάλληλων επεμβάσεων στα γεγονότα κατ' αντιστοιχία με την επιθυμητή ατμόσφαιρα.

Η αφίσα *Κατασκευάστε εσείς οι ίδιοι μια μικρή κατάσταση χωρίς μέλλον* κολλιέται αυτές τις μέρες στους τοίχους του Παρισιού, ιδίως στους ψυχογεωγραφικά ευνοϊκούς τόπους.
Potlatch No 20 , Λετριστική Διεθνής, *Νυχτερινή Έκδοση*

Στο επίπεδο της ατομικής συμπεριφοράς, η καταστασιακή πράξη δεν θεμελιώνεται στην αφηρημένη ιδέα της ορθολογιστικής προόδου του Ντεκάρτ με σκοπό να γίνουμε αφέντες και ιδιοκτήτες της "φύσης" αλλά σε μια πρακτική διαμόρφωσης του περιβάλλοντος που μας διαμορφώνει με τη σειρά του. Ο κατασκευαστής καταστάσεων "ενεργεί με τις κινήσεις του πάνω στην εξωτερική φύση και, μετασχηματίζοντάς την, μετασχηματίζει την ίδια του τη φύση" (Μαρξ) [8]. Η κατασκευασμένη κατάσταση δεν περιορίζεται λοιπόν στην ενιαία χρήση διάφορων καλλιτεχνικών, επιστημονικών ή άλλων μέσων για τη δημιουργία μιας ατμόσφαιρας, όσο μεγάλη κι αν είναι η χωροχρονική έκταση ή ένταση της. Αποτελεί επίσης μια ενότητα συμπεριφορών που αλληλεπιδρούν με το υλικό σκηνικό μιας ορισμένης στιγμής, γεννιούνται από αυτό και το ανατρέπουν παράγοντας με τη σειρά τους καινούρια σκηνικά, κινήσεις και συμπεριφορές. Το καταστασιακό πείραμα δεν εξαντλείται σε εμπειρικές απόπειρες κατασκευής χώρων από τους οποίους θα γεννιούνται εκπλήξεις με μηχανικό τρόπο. Αποσκοπεί στη διαμόρφωση ενός προσωρινού πεδίου δράσης που θα φωτίσει τις πρωταρχικές επιθυμίες των ατόμων, θα ευνοήσει τη γέννηση νέων επιθυμιών και θα ενθαρρύνει την αναζήτηση της εκπλήρωσής τους με την οικοδόμηση μιας καινούριας πραγματικότητας [9].

Εφόσον η κατασκευασμένη κατάσταση διαμορφώνεται συνειδητά και βιώνεται άμεσα από τους δημιουργούς της, υπονομεύει τόσο τον ρόλο του παθητικού ή διακοσμητικού κοινού όσο κι εκείνον του ηθοποιού που διεκπεραιώνει προκαθορισμένες συμπεριφορές. Δεν πρέπει λοιπόν να θεωρείται ως συνέχεια του θεάτρου· αντιθέτως, υπερβαίνει και αντικαθιστά το θέατρο στον ίδιο βαθμό που η κατασκευή της πραγματικής ζωής αντικαθιστούσε ανέκαθεν τη θρησκεία [9]. Υποστηρίζοντας τη μετατροπή των θεατών σε δρώντα υποκείμενα, η δραστηριότητα της κατασκευής καταστάσεων έρχεται σε ρήξη με την ίδια την αρχή της κοινωνίας του θεάματος που δεν είναι άλλη από την απουσία επέμβασης των ατόμων στην οργάνωση και χρήση του καθημερινού χωροχρόνου [5]. Η πρόταση της ΚΔ να δημιουργηθούν οι βάσεις για μια πειραματική ζωή σε ορισμένα σημεία της πόλης ρίχνει το εμπρηστικό σύνθημα ενός ανατρεπτικού παιχνιδιού που προαναγγέλλει το γκρέμισμα όλων των υφιστάμενων συνθηκών της ζωής ως αναγκαία προϋπόθεση για τη συλλογική οικειοποίηση του κόσμου και την πραγματική ολοκλήρωση του ατόμου [9].

Η καταστασιακή θεωρία υποδεικνύει μια *ασυνεχή* αντίληψη της ζωής, μεταφέροντας την έννοια της ενότητας από το επίπεδο ολόκληρης της ζωής – όπου αποτελεί μια αντιδραστική αυταπάτη θεμελιωμένη στη διαίρεση της εργασίας – στην προοπτική μεμονωμένων στιγμών που κατασκευάζονται χάρη στην ενιαία χρήση των καταστασιακών μέσων. Από εδώ προκύπτει η διαβεβαίωση ότι "στην αταξική κοινωνία δεν θα υπάρχουν πια ζωγράφοι αλλά καταστασιακοί που, μεταξύ άλλων, θα ζωγραφίζουν" [4]. Στην πραγματικότητα, η κατασκευασμένη κατάσταση είναι το αντίθετο του έργου τέχνης, που προσπαθεί να δώσει απόλυτη αξία και να συντηρήσει ή να διαιωνίσει τη σημερινή στιγμή. Όσο συνειδητά και αν έχει κατασκευαστεί, η κατάσταση εμπεριέχει την άρνησή της και τείνει αναπόφευκτα στην αυτοανατροπή της. Ο κόσμος της έκφρασης – όποιο και αν είναι το περιεχόμενό του – έχει φθαρεί, επαναλαμβάνεται σκανδαλωδώς και θα διατηρηθεί για όσο καιρό θα καταφέρνει η κυρίαρχη κοινωνία να διατηρεί τη στέρηση και τη σπάνη, που είναι οι αναχρονιστικές βάσεις της βασιλείας της. Η ανατροπή αυτής της κοινωνίας είναι το πιο φλέγον ζήτημα από το οποίο εξαρτώνται όλα τα υπόλοιπα [8].

Οι μελλοντικές δημιουργίες θα συναρθρώνονται άμεσα με τη ζωή, κατασκευάζοντας και αφήνοντας πίσω τις "εξαιρετικές στιγμές" της. Κάτω από αυτό το πρίσμα, κάθε διαχωρισμένο έργο τέχνης είναι μια επικήδεια γιορτή που συνοψίζει μια χαμένη στιγμή της ατομικής ζωής. Στην αταξική κοινωνία, η σημερινή πρακτική της "ιδιωτικής" και στερημένης ζωής με τα φτωχά καλλιτεχνικά ή άλλα καταφύγια θα διαλυθεί μέσα σε μια καθολική πράξη (*praxis*) που θα διαρθρωθεί με τα κατάλληλα εργαλεία [8]. Η κατασκευή καταστάσεων είναι ακριβώς η αναζήτηση μιας διαλεκτικής οργάνωσης των πρόσκαιρων και αποσπασματικών πραγματικοτήτων, μια "σχεδιοποίηση της ατομικής ύπαρξης που δεν θα αποκλείει αλλά αντίθετα θα ξαναβρίσκει το τυχαίο" [10].

Η θεωρία των στιγμών του Λεφέβρ εστιάζει επίσης σε μια πολλαπλότητα προνομιακών στιγμών που υποθάλπουν τη ζωτική δημιουργία εντός της καθημερινότητας και ενισχύουν την ικανότητα για απόλαυση και επικοινωνία στην κοινωνική ζωή [11, 12]. Η κατασκευασμένη κατάσταση μπορεί έτσι να γίνει κατανοητή ως *συνειδητά δημιουργημένη* στιγμή ή ως οργάνωση ενός συνόλου που ενθαρρύνει και διευθετεί την ύπαρξη τυχαίων, μοναδικών και εφήμερων στιγμιοτύπων. Όπως και η Λεφεβριανή στιγμή, η κατάσταση μπορεί να είναι είτε εκτεταμένη είτε συμπυκνωμένη χρονικά. Σε αντίθεση, ωστόσο, με τη δεσπόζουσα χρονική διάσταση των στιγμών, οι καταστάσεις είναι εγγενώς χωροχρονικές εφόσον αρθρώνονται σε σχέση με έναν δεδομένο τόπο. Επιπλέον, η κατάσταση είναι αδιαχώριστη από την άμεση κατανάλωσή της ως αξία χρήσης και παραμένει ουσιωδώς εχθρική απέναντι στην ενδεχόμενη συντήρησή της με τη μορφή ενός εμπορεύματος. Ενώ η στιγμή θεωρείται από τον Λεφέβρ σαν μια γενική κατηγορία που μπορεί να ανακαλύπτεται εκ νέου και να επαναλαμβάνεται, η κατάσταση υπόκειται σε ένα άπειρο πλήθος συνδυασμών που καθιστούν αδύνατη την επανάληψή της. Για παράδειγμα, η “στιγμή του έρωτα” γίνεται αντιληπτή από καταστασιακή σκοπιά μόνο ως έρωτας για ένα συγκεκριμένο πρόσωπο και υπό συγκεκριμένες περιστάσεις. Κατατείνοντας στην πραγμάτωση μιας επιθυμίας, οι καταστάσεις που συνδέονται με ένα συγκεκριμένο θέμα – όπως ο έρωτας για ένα συγκεκριμένο πρόσωπο – διακηρύττουν το απόλυτο ταυτόχρονα με την επίγνωση της διέλευσης και της απομάκρυνσης από αυτό. Συνιστούν έτσι χειρονομίες επιτάχυνσης, ρήξης και επανάστασης στην καθημερινή ζωή των ατόμων [13].

Η κοινωνική και χωρική διεύρυνση της κατασκευής καταστάσεων – από το επίπεδο της μικροατμόσφαιρας σε εκείνο μιας ολόκληρης πόλης – οδηγεί την ΚΔ στην ιδέα μιας *ενιαίας πολεοδομίας*, η οποία αφενός αποτελεί μια κριτική της κυρίαρχης πολεοδομίας (όπως εξηγήθηκε στο πρώτο μέρος του κειμένου) και αφετέρου ορίζεται από τη χρήση του συνόλου των τεχνών και των τεχνικών ως μέσων που συντελούν σε μια ολοκληρωμένη σύνθεση του περιβάλλοντος [5, 6, 7]. Η ενιαία πολεοδομία είναι μια διαρκής δραστηριότητα που δεν περιορίζεται στην περιστασιακή εφαρμογή εξειδικευμένων επιστημονικών μεθόδων και καλλιτεχνικών πρακτικών αλλά στοχεύει στην πλήρη συγχώνευσή τους, εξυπηρετώντας μια κοινή υπόθεση σύνθεσης που ανάγεται στην εδραίωση ενός τρόπου ζωής. Με την έννοια αυτή, υποστηρίζεται ότι η καθολική τέχνη μπορεί μεν να πραγματωθεί μόνο στο επίπεδο της πολεοδομίας αλλά δεν αντιστοιχεί σε κανέναν από τους παραδοσιακούς ορισμούς της αισθητικής [5]. Η ενιαία πολεοδομία περιλαμβάνει τη *μεταστροφή* προϋπάρχοντων αισθητικών στοιχείων (όπως οι γνωστές μορφές της αρχιτεκτονικής, η παλιά ποίηση και ο παλιός κινηματογράφος) με σκοπό την ενσωμάτωση της σύγχρονης και της παλιότερης καλλιτεχνικής παραγωγής σε μια ανώτερη κατασκευή του περιβάλλοντος. Αλλά η βασική πρώτη ύλη της δεν είναι οι συναρπαστικές μορφές αλλά μάλλον οι συναρπαστικές καταστάσεις που θα οδηγήσουν στη δημιουργία καινούριων μορφών [5, 7].

Η στοιχειώδης μονάδα της ενιαίας πολεοδομίας δεν είναι η κατοικία αλλά το αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα ως σύνθεση όλων των παραγόντων που δημιουργούν μια ατμόσφαιρα ή μια σειρά αντιφατικών ατμοσφαιρών στην κλίμακα της κατασκευασμένης κατάστασης. Η ενιαία πολεοδομία προϋποθέτει την ανάπτυξη ενός καινούριου πνεύματος συλλογικής δημιουργικότητας που ευνοείται από τη δημιουργία μεταβατικών ατμοσφαιρών μέσα στην πόλη. Στο πλαίσιο αυτό, η κατασκευή καταστάσεων και η ενιαία πολεοδομία συνδέονται μεταξύ τους με μια σχέση αλληλεξάρτησης: η κατασκευασμένη κατάσταση είναι ένα μέσο για την προσέγγιση της ενιαίας πολεοδομίας και η ενιαία πολεοδομία είναι η απαιτούμενη βάση για την ανάπτυξη της κατασκευής καταστάσεων ως παιχνιδιού και ως σοβαρής δραστηριότητας μιας ελεύθερης κοινωνίας [5, 6].

Η ενιαία πολεοδομία είναι εγγενώς δυναμική, καθώς συνδέεται αμφίδρομα με τις συμπεριφορές των ατόμων και εξελίσσεται ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες που μεταβάλλουν τη χρήση και τη λειτουργία των κατασκευών. Αντιτίθεται στο ρίζωμα των ανθρώπων σε συγκεκριμένα σημεία της πόλης, απορρίπτει τη στατική τοποθέτηση κτιρίων σε αναλλοίωτους τόπους και υποστηρίζει τον ευμετάβλητο και κινητό χαρακτήρα των αρχιτεκτονικών στοιχείων ως προϋπόθεση μιας ευλύγιστης σχέσης με τα γεγονότα που βιώνονται εκεί [14]. Η ανάπτυξη της σύγχρονης τεχνικής καθιστά δυνατή την αδιάκοπη επαφή του ατόμου με την κοσμική πραγματικότητα αναιρώντας τις δυσάρεστες επιπτώσεις της. Το γυάλινο ταβάνι επιτρέπει να βλέπουμε τα αστέρια και τη βροχή. Τα σπίτια μπορούν να κινούνται σαν ηλιοτρόπια. Χτισμένα πάνω σε ράγες, μπορούν να κατεβαίνουν το πρωί μέχρι τη θάλασσα και να επιστρέφουν το βράδυ στο δάσος [15].
Σε πιο διευρυμένη κλίμακα, η ΚΔ τάσσεται υπέρ του διαρκούς μετασχηματισμού της πόλης εν μέσω μιας επιταχυμένης κίνησης εγκατάλειψης και ανοικοδόμησής της μέσα στον χωροχρόνο. Για παράδειγμα, η αξιοποίηση των κλιματολογικών συνθηκών που ευνόησαν την ανάπτυξη των μεγάλων αρχιτεκτονικών πολιτισμών της Καμπότζης και του Νοτιοανατολικού Μεξικού προτείνεται ως μέσο για την κατασκευή κινούμενων πόλεων μέσα στη ζούγκλα. Στη δυτική πλευρά μιας τέτοιας πόλης θα μπορούσαν να κατασκευάζονται καινούριες συνοικίες χερσώνοντας το δάσος, ενώ στην ανατολική πλευρά ένα ανάλογο τμήμα της θα μπορούσε να εγκαταλείπεται στην τροπική βλάστηση δημιουργώντας στρώματα βαθμιαίου περάσματος από την καινούρια πόλη στην άγρια φύση. Αυτή η πόλη, κυνηγημένη από το δάσος, θα παρουσίαζε το σκηνικό της φυγής του χρόνου μέσα σε έναν διαρκώς ανανεούμενο κοινωνικό χώρο και θα συνιστούσε μια απόπειρα σύζευξης με τη φύση που θα ξεπερνούσε κατά πολύ την “οργανική αρχιτεκτονική” του Φρανκ Λόιντ Ράιτ [16].

> Σε αυτή την εποχή που επενδύεται ολοένα περισσότερο, σε όλους τους τομείς, με τα σύμβολα της καταπίεσης, υπάρχει ένας άνθρωπος ιδιαίτερα αποκρουστικός, πολύ περισσότερο μπάτσος από τον μέσο όρο. Χτίζει κελιά ως οικιστικές μονάδες, χτίζει μια πρωτεύουσα για τους Νεπαλέζους, χτίζει κατακόρυφα γκέτο, νεκροτομεία για μια εποχή που ξέρει καλά πώς να τα χρησιμοποιεί, χτίζει εκκλησίες.
>
> Ο σπονδυλωτός προτεστάντης, ο Κορμπυζιέ-Σινγκ-Σινγκ που ζωγραφίζει αδέξια νεοκυβιστικά τσόφλια, θέτει σε λειτουργία την “κατοικία-μηχανή” για να δοξάσει τον Θεό που έφτιαξε κατ’ εικόνα του τα ψοφίμια και τους Κορμπυζιέ.
>
> Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η μοντέρνα πολεοδομία όχι μόνο δεν ήταν ποτέ μια τέχνη – και ακόμα λιγότερο ένα πλαίσιο ζωής –, αλλά αντιθέτως εμπνεόταν πάντα από τις οδηγίες της αστυνομίας· και ότι σε τελική ανάλυση ο Οσμάν δεν μας έφτιαξε αυτές τις λεωφόρους παρά μόνο για να διευκολύνει τη μεταφορά των κανονιών.
>
> Potlatch No 5, 20 Ιουλίου 1954, *Οι ουρανοξύστες από τη ρίζα*

Στην πειραματική-καταστασιακή πόλη, ο χώρος και ο χρόνος θα αρθρώνονται μέσω μιας καινούριας αρχιτεκτονικής βασισμένης στις επιδράσεις της ατμόσφαιρας που αποπνέουν οι χώροι, οι διάδρομοι και οι δρόμοι. Σύμφωνα με τη θεωρία των “συνοικιών ψυχικών διαθέσεων” του Ιβάν Στσεγκλώφ, κάθε συνοικία αυτής της πόλης – που μπορεί να τείνει σε

μια συγκεκριμένη αρμονία και να έρχεται σε ρήξη με τις γειτονικές αρμονίες ή, εναλλακτικά, μπορεί να παίζει πάνω σε ένα μέγιστο σημείο ρήξης της εσωτερικής της αρμονίας – θα προκαλεί ένα απλό συναίσθημα της καθημερινής ζωής, στο οποίο θα εκτίθεται συνειδητά το υποκείμενο: Παράξενη Συνοικία, Ευτυχισμένη Συνοικία (όπου θα βρίσκονται τα σπίτια), Ευγενής και Τραγική Συνοικία (για τα φρόνιμα παιδιά), Ιστορική Συνοικία (μουσεία, σχολεία), Χρήσιμη Συνοικία (νοσοκομεία, καταστήματα εργαλείων), Συνοικία του Θανάτου (όπου δεν θα πεθαίνει κανείς αλλά θα ζει ειρηνικά). Και μια Απαίσια Συνοικία χωρίς πραγματικούς κινδύνους αλλά λαβυρινθώδης και διακοσμημένη με τρομακτικά στοιχεία όπως τριζάτα σφυρίγματα, σειρήνες συναγερμών και μηχανικά οχήματα (αυτο-κίνητα). Τη νύχτα η συνοικία αυτή θα υποφωτίζεται και τη μέρα ο φωτισμός της θα είναι βίαιος, ενώ στο κέντρο της θα υπάρχει η “Πλατεία της Εξουθενωτικής Κίνησης”. Εξερευνώντας την Απαίσια Συνοικία, τα παιδιά και οι ενήλικες θα μαθαίνουν να μη φοβούνται τις αγχώδεις εκδηλώσεις της ζωής αλλά να διασκεδάζουν μαζί τους [15].

Η ενιαία πολεοδομία δεν διαχωρίζεται από τον υφιστάμενο χώρο της πόλης, καθώς γεννήθηκε με βάση την εμπειρία αυτού του χώρου και ορισμένες υπαρκτές κατασκευές. Αποσκοπεί στην εκμετάλλευση του σημερινού σκηνικού προωθώντας την άμεση και συλλογική παιγνιώδη χρήση της πόλης, ενώ παράλληλα επιδιώκει τη δημιουργία εντελώς καινούριων σκηνικών [16]. Αυτή η ενιαία διαδικασία χρησιμοποίησης της σημερινής πόλης και κατασκευής της μελλοντικής πόλης επιβάλλει τον χειρισμό της αρχιτεκτονικής μεταστροφής και στηρίζεται σε δύο θεμελιώδεις καταστασιακές μεθόδους έρευνας και συμπεριφοράς μέσα στους δρόμους: την *ψυχογεωγραφία* και την *περιπλάνηση*.

Ο όρος “ψυχογεωγραφία” προτάθηκε το 1953 από έναν αναλφάβητο Καβύλιο για να περιγράψει τα φαινόμενα που απασχολούσαν εκείνη την περίοδο τα μέλη της Λετριστικής Διεθνούς. Πρόκειται για μια έννοια συμβατή με την υλιστική αντίληψη, σύμφωνα με την οποία η ζωή και η σκέψη εξαρτώνται από την αντικειμενική φύση. Η γεωγραφία εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι φυσικές δυνάμεις (όπως η σύσταση του εδάφους και οι κλιματολογικές συνθήκες) επενεργούν στις οικονομικές δομές και, επομένως, στην κοσμοαντίληψη μιας κοινωνίας. Αντίστοιχα, η ψυχογεωγραφία αναλαμβάνει να μελετήσει τους συγκεκριμένους νόμους μέσω των οποίων το συνειδητά ή όχι διαμορφωμένο γεωγραφικό περιβάλλον επιδρά στη συναισθηματική συμπεριφορά των ατόμων. Με την έννοια αυτή, η ψυχογεωγραφική δραστηριότητα έχει διπλή διάσταση ως ενεργή παρατήρηση των περιοχών μιας πόλης και ως διατύπωση υποθέσεων για τη δομή της καταστασιακής πόλης, αξιοποιώντας την επέκταση των διαθέσιμων μεθόδων παρατήρησης και τον πειραματισμό που βασίζεται σε συγκεκριμένες πολεοδομικές παρεμβάσεις [5, 17].

Οι ξαφνικές αλλαγές της ατμόσφαιρας σε έναν δρόμο μέσα σε απόσταση λίγων μέτρων, ο ελκυστικός ή απωθητικός χαρακτήρας ορισμένων τόπων και η ευρύτερη διαίρεση μιας πόλης σε ζώνες διακριτών ψυχικών ατμοσφαιρών προκαλούν τη γέννηση διαφοροποιημένων συναισθημάτων που δεν ανάγονται απλώς στην εποχή, στο αρχιτεκτονικό στιλ μιας συνοικίας ή στις επικρατούσες συνθήκες κατοικίας. Η ψυχογεωγραφική έρευνα αποσκοπεί στη σχολαστική κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στη διευθέτηση των στοιχείων του πολεοδομικού πλαισίου και στα συναισθήματα που αυτή προκαλεί. Κατά συνέπεια, αποτελεί επίσης αναγκαία προϋπόθεση για την ανακάλυψη και εφαρμογή των κατάλληλων τεχνικών που επιτρέπουν την πραγμάτωση μιας επιλεγμένης ατμόσφαιρας ως συστατικό στοιχείο της

κατασκευής καταστάσεων και της ενιαίας πολεοδομίας [17].

Η ΚΔ υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και η αντίστοιχη μείωση του αναγκαίου χρόνου εργασίας σε συνδυασμό με την αύξηση των μισθών στις χώρες της καπιταλιστικής Δύσης κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες επεκτείνουν την ταξική πάλη – πέρα από τις άμεσες οικονομικές και πολιτικές συγκρούσεις – στο πεδίο των αυξανόμενων δραστηριοτήτων του “ελεύθερου χρόνου”. Η άρχουσα τάξη έχει αναπτύξει μια τεράστια βιομηχανία παραγωγής διασκεδάσεων ως εργαλείο αποκτήνωσης των εκμεταλλευομένων, για τους οποίους η αλλοτριωμένη κατανάλωση γίνεται μια επιπλέον υποχρέωση που προστίθεται στην αλλοτριωμένη παραγωγή. Οι εμπειρίες του 20ου αιώνα αποδεικνύουν ότι η αναγκαία αλλαγή της υποδομής (δηλαδή των παραγωγικών σχέσεων) μπορεί να καθυστερήσει από σφάλματα και αδυναμίες στο επίπεδο των υπερδομών (στις οποίες περιλαμβάνεται το ιδεολογικό εποικοδόμημα). Τη στιγμή όπου το εμπόρευμα φτάνει στην *ολοκληρωτική κατοχή* της κοινωνικής ζωής, χρειάζεται να ριχτούμε αποφασιστικά στη *μάχη των διασκεδάσεων* με σκοπό την ανάδυση ενός πλήθους επιθυμιών των οποίων ο πλούτος είναι συμβατός με τα σημερινά μέσα επενέργειας του ανθρώπου στον υλικό κόσμο αλλά υπερβαίνει την παλιά κοινωνική οργάνωση [1, 17].

Επιδιώκοντας την υποβάθμιση των τωρινών διασκεδάσεων και την αποδόμηση των κυρίαρχων ιδεών περί απόλαυσης και ευτυχίας, η καταστασιακή δράση στο επίπεδο των ηθών και της συμπεριφοράς προσανατολίζεται στην εφεύρεση καινούριων – μη ανταγωνιστικών και αδιαχώριστων από την καθημερινή ζωή – παιχνιδιών με γνώμονα την ποσοτική διεύρυνση των πλούσιων στιγμών της ζωής που θα οδηγήσει σε μια ποιοτική μεταβολή και θα ολοκληρωθεί με τον επαναστατικό μετασχηματισμό όλων των όψεων του κόσμου [5]. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται, μεταξύ άλλων, το ψυχογεωγραφικό παιχνίδι που προτείνεται από τα μέλη της Λετριστικής Διεθνούς:

«Ανάλογα με αυτό που επιθυμείτε επιλέξτε μια χώρα, μια λιγότερο ή περισσότερο πυκνοκατοικημένη πόλη, έναν δρόμο με λιγότερη ή περισσότερη κίνηση. Κατασκευάστε ένα σπίτι. Επιπλώστε το. Επωφεληθείτε στο έπακρο από τη διακόσμηση και τον περιβάλλοντα χώρο. Επιλέξτε την εποχή και την ώρα. Συγκεντρώστε τους πιο κατάλληλους ανθρώπους, τους κατάλληλους δίσκους και τα ποτά. Ο φωτισμός και η συζήτηση θα πρέπει προφανώς να ταιριάζουν με την περίσταση, όπως επίσης και το εξωτερικό κλίμα ή οι αναμνήσεις σας. Αν δεν υπάρχει κάποιο λάθος στους υπολογισμούς σας, το αποτέλεσμα θα σας ικανοποιήσει.» [18]

Το σχέδιο της ΚΔ για την παιγνιώδη κατασκευή της πόλης και τη μετατροπή του συνόλου της καθημερινής ζωής σε ένα συναρπαστικό παιχνίδι υποστηρίζεται από ένα πλήθος φαινομενικά τρελών προτάσεων που πρέπει να εκφράζονται με έναν επαρκή βαθμό σοβαρής γοητείας [17]. Για την επίλυση διάφορων πολεοδομικών προβλημάτων του Παρισιού, λόγου χάρη, οι λετριστές διατυπώνουν μια σειρά προτάσεων που περιλαμβάνουν το άνοιγμα του μετρό κατά τις νυχτερινές ώρες με αχνό φωτισμό των διαδρόμων, την κατάλληλη διαμόρφωση των κλιμακοστασίων και το άνοιγμα περασμάτων ώστε να γίνουν οι στέγες των σπιτιών διαθέσιμες για περιπάτους, τον αμυδρό φωτισμό των κήπων τη νύχτα (για ψυχογεωγραφικούς σκοπούς), τον εφοδιασμό όλων των φανοστατών με διακόπτες προσβάσιμους στο κοινό, την κατάργηση των μουσείων και τη διανομή των καλλιτεχνικών αριστουργημάτων στα μπαρ, το γκρέμισμα όλων των θρησκευτικών οικοδομημάτων (ή, εναλλακτικά, τη

μετατροπή των εκκλησιών σε σπίτια του τρόμου), την απομάκρυνση όλων των μνημείων που δεν μπορούν να αποδώσουν κανένα όφελος με την ασχήμια τους και την εξάλειψη της λέξης “άγιος” από όλες τις ονομασίες των δρόμων και των συνοικιών της πόλης [19].

Μια από τις πειραματικές μεθόδους συμπεριφοράς που εισηγείται η ΚΔ είναι η *περιπλάνηση*, η οποία παρουσιάζεται ως η πρακτική μιας συναρπαστικής αποκλίνουσας πορείας που θεμελιώνεται στο βιαστικό πέρασμα μέσα από ποικίλες ατμόσφαιρες μιας πόλης. Η τεχνική της περιπλάνησης είναι ένα μέσο αναγνώρισης και μελέτης επιδράσεων ψυχογεωγραφικής φύσης, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί μια παιγνιώδη-κατασκευαστική δραστηριότητα που την διαχωρίζει εντελώς από τις κλασικές έννοιες του ταξιδιού ή του περιπάτου [5, 7, 20].

Τα άτομα που συμμετέχουν στην περιπλάνηση απαρνιούνται για κάποιο χρονικό διάστημα τους συνήθεις λόγους μετακίνησης και δράσης (σχέσεις, δουλειές και συνηθισμένες διασκεδάσεις) για να αφεθούν ελεύθερα εκεί όπου τα οδηγεί ο χώρος και οι συναντήσεις που συντελούνται μέσα σε αυτόν. Ο ρόλος της τύχης σε ένα τέτοιο πείραμα δεν είναι κυρίαρχος, εφόσον κάθε πόλη έχει ένα συγκεκριμένο ψυχογεωγραφικό ανάγλυφο, σταθερά σημεία και στροβίλους που απαγορεύουν την πρόσβαση σε ορισμένες ζώνες ή την έξοδο από αυτές. Επομένως, η περιπλάνηση στην ενότητά της εμπεριέχει ταυτόχρονα την ελευθερία μετακίνησης και την κυριαρχία πάνω στις ψυχογεωγραφικές μεταβολές που επιτυγχάνεται με τη γνώση και τον υπολογισμό των δυνατοτήτων τους (αξιοποιώντας, για παράδειγμα, τις επιστημονικές αναλύσεις για τον ρόλο των μικροκλιμάτων, τη δράση των κέντρων έλξης και τον απόλυτο ή σχετικό χαρακτήρα των τομών στον ιστό μιας πόλης).

Η ρήξη των πεδίων όπου επενεργεί η τύχη υλοποιείται με τη δημιουργία καινούριων συνθηκών που είναι πιο ευνοϊκές για τα σχέδιά μας. Στον βαθμό που η ψυχογεωγραφική παρατήρηση παραμένει αβέβαιη, αντίθετα, η δράση της τύχης αποκτά βαρύνουσα σημασία και είναι αναγκαστικά συντηρητική, καθώς τείνει να ανάγει τα πάντα στη συνήθεια και στην επιλογή ανάμεσα σε ένα περιορισμένο πλήθος παραλλαγών. Η θλιβερή αποτυχία της “άσκοπης πορείας” που ξεκίνησαν το 1923 οι τέσσερις σουρεαλιστές (Αραγκόν, Μπρετόν, Μορίζ και Βιτράκ) οφείλεται ακριβώς στην έλλειψη επαρκούς δυσπιστίας απέναντι στην τύχη και στην αντιδραστική ιδεολογική χρήση της: διαλέγοντας στον κλήρο την πόλη-αφετηρία τους, οι σουρεαλιστές καταδικάστηκαν σε μια περιπλάνηση στην ύπαιθρο που είναι οπωσδήποτε φτωχότερη από τη σύγχρονη πόλη ως κέντρο δυνατοτήτων και νοημάτων [20].

Αν και είναι δυνατό να περιπλανηθεί κανείς μόνος, η αποτελεσματικότερη αριθμητική κατανομή συνίσταται σε πολλές ομάδες των δύο ή τριών ατόμων με κοινό επίπεδο συνείδησης, ώστε η διασταύρωση των εντυπώσεων αυτών των διαφορετικών ομάδων να επιτρέπει την εξαγωγή αντικειμενικών συμπερασμάτων. Είναι καλό να αλλάζει η σύνθεση των ομάδων από τη μια περιπλάνηση στην άλλη. Αλλά αν το πλήθος των συμμετεχόντων σε κάθε ομάδα ξεπεράσει τους πέντε ή έξι, ο χαρακτήρας της περιπλάνησης καθαυτής υποβαθμίζεται και είναι βέβαιο ότι με περισσότερα από δέκα άτομα η περιπλάνηση κομματιάζεται σε πολλές ταυτόχρονες περιπλανήσεις.

Η μέση διάρκεια της περιπλάνησης είναι η μέρα, δηλαδή το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί ανάμεσα στο ξύπνημα και τον ύπνο (χωρίς να έχει σημασία το χρονικό σημείο αφετηρίας ή λήξης σε σχέση με την ηλιακή μέρα). Πέρα από την καθαρά στατιστική αξία αυτής της μέσης διάρκειας, ωστόσο, η περιπλάνηση εκτυλίσσεται συνήθως σε μερικές ελεύθερα καθορισμένες ώρες ή εντελώς τυχαία σε λίγες σύντομες στιγμές, ενώ δεν αποκλείονται ακόμα και έντονες πολυήμερες περιπλανήσεις που διακόπτονται μόνο από την ανάγκη για ύπνο.

Η σαφήνεια του πεδίου της περιπλάνησης είναι μεγαλύτερη όταν εξερευνάται άμεσα ένας συγκεκριμένος χώρος για ψυχογεωγραφικούς σκοπούς και μικρότερη όταν επιδιώκεται κυρίως η μελέτη ορισμένων αποκλίνουσων συναισθηματικών επιδράσεων (μολονότι αυτές οι δύο πλευρές της περιπλάνησης έχουν πολλά κοινά σημεία και δεν μπορούν να διαχωριστούν εντελώς μεταξύ τους). Ορισμένα παραδείγματα περιπλανήσεων που ενθαρρύνονται από τους λετριστές και τους καταστασιακούς περιλαμβάνουν την είσοδο στις απαγορευμένες υπόγειες κατακόμβες του Παρισιού ή σε ένα υπό κατεδάφιση σπίτι τη νύχτα και την αδιάκοπη διάσχιση της πόλης με ωτοστόπ στη διάρκεια μιας απεργίας των μέσων συγκοινωνίας, αφήνοντας τους οδηγούς να μας μεταφέρουν οπουδήποτε προκειμένου να ενισχυθεί η σύγχυση και ο αποπροσανατολισμός. Σε κάθε περίπτωση, το πεδίο της περιπλάνησης εξαρτάται από το σημείο αφετηρίας που για τα μεμονωμένα άτομα μπορεί να είναι το σπίτι τους, ενώ για τις ομάδες είναι το επιλεγμένο σημείο συνάντησης. Το μέγιστο εύρος αυτού του πεδίου είναι η έκταση μιας μεγάλης πόλης και των προαστίων της, ενώ το ελάχιστο εύρος είναι μια μικρή μονάδα ατμόσφαιρας (π.χ. μια συνοικία, ένα νησάκι ή ακόμα κι ένας σιδηροδρομικός σταθμός) [20].

Η περιπλάνηση επιτρέπει την εξαγωγή των πρώτων συμπερασμάτων για την

Το πάρκο των Ξένων Αποστολών

Στα όρια μεταξύ του 6ου και του 7ου διαμερίσματος, αυτό το πάρκο, που περιβάλλεται σε πολύ κοντινή απόσταση από την οδό Βαβυλώνας και τη λεωφόρο Ρασπάιγ, εξακολουθεί να έχει δύσκολη πρόσβαση και είναι συνήθως έρημο. Η επιφάνειά του είναι αρκετά μεγάλη για πάρκο του Παρισιού. Η βλάστησή του είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Μόλις μπει κανείς στο εσωτερικό του, αντιλαμβάνεται ότι έχει τη μορφή διχάλας.

Η πιο μικρή διακλάδωσή του περικλείεται ανάμεσα σε μαύρους τοίχους ύψους άνω των δέκα μέτρων και στην πίσω πλευρά ορισμένων μεγάλων σπιτιών. Σε αυτό το σημείο, μια ιδιωτική αυλή καθιστά το σύνορό του δυσδιάκριτο.

Η άλλη διακλάδωση κυριαρχείται στην αριστερή πλευρά της από τους ίδιους πέτρινους τοίχους και συνορεύει στα δεξιά με κάποιες ωραίες προσόψεις, εκείνες της οδού Κομάιγ που είναι εξαιρετικά ασύχναστη. Στην άκρη αυτής της διακλάδωσης φτάνουμε στην οδό Μπακ, που έχει πολύ μεγαλύτερη δραστηριότητα.

Ωστόσο, το πάρκο των Ξένων Αποστολών είναι απομονωμένο από αυτήν την οδό εξαιτίας μιας παράξενης αόριστης έκτασης που το χωρίζεται από το ίδιο το πάρκο με πυκνούς θαμνόφυτους φράχτες. Μέσα σε αυτό το αόριστο τετράγωνο, που είναι περίκλειστο από όλες τις πλευρές, και του οποίου η μοναδική χρησιμότητα φαίνεται ότι είναι να δημιουργεί μια απόσταση ανάμεσα στο πάρκο και τους διαβάτες της οδού Μπακ, υπάρχει μια προτομή ύψους δύο μέτρων του Σατωμπριάν με τη μορφή του θεού Τέρμονος, που δεσπόζει σε ένα έδαφος στρωμένο με πλίνθους. Η μοναδική είσοδος του πάρκου βρίσκεται στην άκρη της διχάλας, στο τέρμα της οδού Κομάιγ.

Το μοναδικό μνημείο της τοποθεσίας συμβάλλει εξάλλου στο κλείσιμο του δρόμου και στην παρεμπόδιση της πρόσβασης στο αόριστο τετράγωνο. Πρόκειται για ένα μεγαλοπρεπές περίπτερο που δίνει την εντύπωση μιας αποβάθρας σταθμού ή μιας μεσαιωνικής φαντασμαγορίας. Το πάρκο των Ξένων Αποστολών μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την υποδοχή φίλων που έρχονται από μακριά, για νυχτερινές εφορμήσεις, και για διάφορους άλλους ψυχογεωγραφικούς σκοπούς.

Μισέλ Μπερνστάιν

Potlatch No 16, 26 Ιανουαρίου 1955

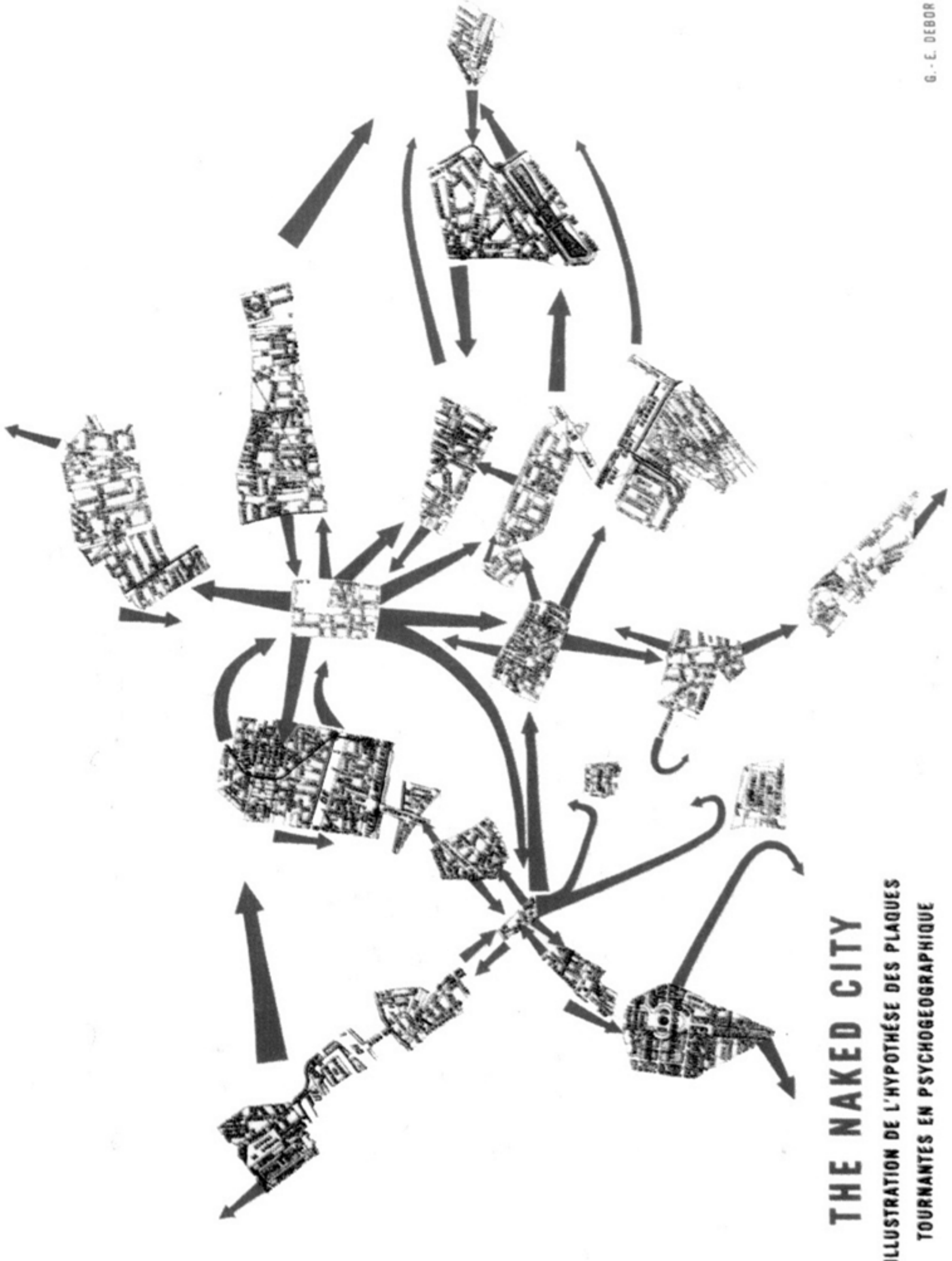

Guy Debord - Η γυμνή πόλη (1957)

ψυχογεωγραφική διάρθρωση μιας σύγχρονης πόλης. Ο εντοπισμός των διαφορετικών μονάδων ατμόσφαιρας, των κύριων αξόνων διάσχισής τους, των εξόδων και των εμποδίων τους καταλήγει στη διατύπωση της θεμελιώδους υπόθεσης για την ύπαρξη ψυχογεωγραφικών κόμβων. Η πραγματική απόσταση που χωρίζει δύο περιοχές μιας πόλης διαφέρει ριζικά από την απόσταση που υποδεικνύει μια οπτική προσέγγιση. Με τη βοήθεια παλιών χαρτών, αεροφωτογραφιών και πειραματικών περιπλανήσεων καθίσταται δυνατή η χαρτογράφηση των συναισθηματικών επιδράσεων ενός χώρου ή μιας πόλης. Επομένως, ο σχεδιασμός *ψυχογεωγραφικών χαρτών* αποτελεί ένα μέσο παρέμβασης που μπορεί να αξιοποιηθεί άμεσα για να φωτιστούν διαδρομές μη υποταγμένες στις συνήθεις παροτρύνσεις της θεαματικής-εμπορευματικής κοινωνίας[1] [17, 20].

Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα ψυχογεωγραφικού χάρτη είναι η *Γυμνή Πόλη* που σχεδιάστηκε από τον Γκυ Ντεμπόρ και εκδόθηκε από το *Διεθνές Κίνημα για Ένα Φαντασιακό Μπάουχαους* το καλοκαίρι του 1957, λίγο πριν την επίσημη ίδρυση της ΚΔ. Αποτελείται από δεκαεννιά αποκόμματα ενός συμβατικού χάρτη του Παρισιού, καθένα εκ των οποίων παριστάνει μια διαφορετική μονάδα ατμόσφαιρας μέσα στην πόλη (τον Κήπο του Λουξεμβούργου, τον σταθμό της Λυών, το Πάνθεον, ένα τμήμα της αγοράς των Αλ κ.λπ.). Οι επιμέρους μονάδες συνδέονται μεταξύ τους με βέλη κατεύθυνσης, τα οποία δείχνουν τις αυθόρμητες ροπές ή τάσεις προσανατολισμού ενός υποκειμένου που διασχίζει τις συγκεκριμένες περιοχές χωρίς να συσχετίζει τη συμπεριφορά του με τους συνήθεις εργασιακούς ή ψυχαγωγικούς σκοπούς [21]. Ο υπότιτλος της *Γυμνής Πόλης* περιγράφει τον χάρτη σαν μια “απεικόνιση της υπόθεσης των περιστρεφόμενων πλακών στην ψυχογεωγραφία”, παραλληλίζοντας έτσι τον μεταβαλλόμενο προσανατολισμό του ατόμου που διέρχεται από τους ποικίλους ψυχογεωγραφικούς κόμβους της πόλης με την αλλαγή κατεύθυνσης των βαγονιών ενός τρένου χάρη στη χρήση περιστρεφόμενων σιδηροδρομικών πλακών.

Στο πλαίσιο μιας εκτεινόμενης και εντεινόμενης διαδικασίας εκχυδαϊσμού, η καπιταλιστική κοινωνία τείνει να ομογενοποιήσει την πόλη με την καθολική οικονομική διευθέτηση των διαφορετικών χώρων που εγγυάται την ισοδυναμία τους διαλύοντας την αυτονομία και την ποιότητά τους. Ο συγκεκριμένος, άμεσα βιωμένος κοινωνικός χώρος καταστρέφεται και παραχωρεί τη θέση του στον αφηρημένο ελεύθερο χώρο του εμπορεύματος που αναδομείται κάθε στιγμή με σκοπό να προσεγγίσει την ακίνητη μονοτονία [1]. Οι συνηθισμένοι χάρτες συγκαλύπτουν τις διαιρέσεις και τις συγκρούσεις που παράγουν τον κοινωνικό χώρο, αναπαριστώντας οπτικά την πόλη ως αδιαφοροποίητο αντικείμενο που υπάρχει σε ένα διαρκές, άχρονο και ανιστορικό παρόν. Η ψυχογεωγραφική χαρτογράφηση, αντίθετα, θεμελιώνεται στη ζωντανή εμπειρία του δρώντος υποκειμένου που περιπλανιέται κινούμενο διαμέσου του χρόνου, αναδεικνύοντας τον κατακερματισμό και τους διαχωρισμούς που διέπουν την πόλη ως προϊόν συγκεκριμένων ιστορικών σχέσεων.

1 Αναμφίβολα, οι γνώσεις και τα διδάγματα που προσφέρει η περιπλάνηση έχουν περιορισμένο χρονικό ορίζοντα. Η οικοδόμηση και το γκρέμισμα κτιρίων, οι μετακινήσεις των μικροκοινωνιών και οι μόδες αλλάζουν πολύ γρήγορα το δίκτυο των επιφανειακών έλξεων μιας πόλης. Μέχρι να επιτευχθεί μια ενεργή σύνδεση της πειραματικής περιπλάνησης με την καταστασιακή πολεοδομική κατασκευή, ο χώρος της πόλης θα συνεχίζει να αλλάζει άναρχα – σύμφωνα με τις προσταγές του ελέγχου και της καπιταλιστικής κερδοφορίας – καθιστώντας τελικά άχρηστες τις περιπλανήσεις που δεν κατάφεραν να τον αλλάξουν συνειδητά. Αλλά το πρωταρχικό δίδαγμα της πειραματικής περιπλάνησης είναι η ίδια της η ζωντανή ύπαρξη, η οποία εμπεριέχει την αντίληψη της καθημερινής ζωής ως συνειδητά κατασκευασμένης περιπέτειας [16].

Η παιγνιώδης κατασκευή καταστάσεων αμφισβητεί τον υποβιβασμό του βιωμένου χωροχρόνου σε αναπαράσταση από το θέαμα και φέρνει στο προσκήνιο την πόλη ως αναπόσπαστο πεδίο διεξαγωγής του ταξικού πολέμου, χωρίς να παραβλέπει το γεγονός ότι η αμφισβήτηση της σημερινής κοινωνίας στο σύνολό της είναι το μοναδικό κριτήριο μιας αυθεντικής απελευθέρωσης στο πεδίο των πόλεων [22]. Με αυτόν τον τρόπο, η καταστασιακή θεωρία καθιστά σαφές ότι η μεγαλύτερη επαναστατική ιδέα σε σχέση με την πολεοδομία δεν μπορεί να είναι η ίδια πολεοδομική, τεχνολογική ή αισθητική. Είναι η συνειδητή απόφαση να αναπλαστεί εξολοκλήρου το έδαφος και το σύνολο των συνθηκών της ζωής σύμφωνα με τις ανάγκες της αντικρατικής εξουσίας των Συμβουλίων που θα εδραιώσει την κοινωνία της γενικευμένης αυτοδιεύθυνσης.

Η αγορά των Αλ η οποία κατεδαφίστηκε το 1971 αφήνοντας αρχικά στη θέση της μια μεγάλη τρύπα.
Στη συνέχεια μετατράπηκε σε mall και πρόσφατα σε ένα τεράστιο εμπορικό κέντρο που εγκαινιάστηκε τον Απρίλη του 2016

Παραπομπές

[1] Γκυ Ντεμπόρ, *Η κοινωνία του θεάματος* (1967).

[2] Ατίλα Κοτάνι και Ραούλ Βανεγκέμ, *Στοιχειώδες πρόγραμμα του Γραφείου ενιαίας πολεοδομίας*. Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Καταστασιακή Διεθνής Νο 6* (Αύγουστος 1961).

[3] Ζαν-Πωλ Σαρτρ, *Το Είναι και το Μηδέν* (1943).

[4] Καταστασιακή Διεθνής Νο 9, *Το ερωτηματολόγιο* (Αύγουστος 1964).

[5] Γκυ Ντεμπόρ, *Έκθεση για την κατασκευή καταστάσεων* (Ιούλιος 1957).

[6] Κόνσταντ και Γκυ Ντεμπόρ, *Η διακήρυξη του Άμστερνταμ* (10 Νοέμβρη 1958). Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Καταστασιακή Διεθνής Νο 2* (Δεκέμβρης 1958).

[7] Καταστασιακή Διεθνής Νο 1, *Ορισμοί* (Ιούνιος 1958).

[8] Καταστασιακή Διεθνής Νο 3, *Το νόημα του μαρασμού της τέχνης* (Δεκέμβρης 1959).

[9] Καταστασιακή Διεθνής Νο 1, *Τα προκαταρκτικά προβλήματα της κατασκευής μιας κατάστασης* (Ιούνιος 1958).

[10] Αντρέ Φρανκέν, *Κριτική του μη-μέλλοντος* (1959).

[11] Ανρί Λεφέβρ, *Κριτική της καθημερινής ζωής*, Τόμος ΙΙ, Κεφ.6: *Η Θεωρία των Στιγμών* (1961).

[12] Ανρί Λεφέβρ, *Το άθροισμα και το υπόλοιπο* (1959).

[13] Καταστασιακή Διεθνής Νο 4, *Η θεωρία των στιγμών και η κατασκευή καταστάσεων* (Ιούνιος 1960).

[14] Κόνσταντ, *Το μελλοντικό μεγάλο παιχνίδι*. Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Potlatch No 30*, Νέα σειρά Νο 1 (15 Ιουλίου 1959).

[15] Ιβάν Στσεγκλώφ, *Συνταγές για μια καινούρια πολεοδομία* (Οκτώβριος 1953). Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Καταστασιακή Διεθνής Νο 1* (Ιούνιος 1958).

[16] Καταστασιακή Διεθνής Νο 3, *Η ενιαία πολεοδομία στα τέλη της δεκαετίας του '50* (Δεκέμβριος 1959).

[17] Γκυ-Ερνέστ Ντεμπόρ, *Εισαγωγή σε μια κριτική της αστικής γεωγραφίας*. Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Les Lèvres Nues No 6* (Σεπτέμβριος 1955).

[18] Potlatch No 1, *Ψυχογεωγραφικό παιχνίδι της εβδομάδας* (22 Ιουνίου 1954).

[19] Potlatch No 23, *Σχέδιο ορθολογικών εξωραϊσμών της πόλης του Παρισιού* (23 Οκτωβρίου 1955).

[20] Γκυ Ντεμπόρ, *Η θεωρία της περιπλάνησης*. Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Καταστασιακή Διεθνής Νο 2* (Δεκέμβρης 1958).

[21] *Τέταρτο πείραμα του Διεθνούς Κινήματος για ένα Φαντασιακό Μπάουχαους: Ψυχογεωγραφικοί χάρτες του Γκυ Ντεμπόρ* (1957). Δημοσιεύτηκε στο βιβλίο του Άσγκερ Γιορν *Περί μορφής* (1958).

[22] Καταστασιακή Διεθνής Νο 6, *Κριτική της πολεοδομίας* (Αύγουστος 1961).

μονοπάτια επιθυμίας

Ο ορισμός

Μονοπάτι επιθυμίας (επίσης γνωστό και ως γραμμή επιθυμίας, κοινωνικό μονοπάτι ή παράνομο μονοπάτι) αποκαλείται το μονοπάτι που δημιουργείται ως συνέπεια της διάβρωσης που προκαλείται από ανθρώπινα ή ζωϊκά βήματα.

Αυτά τα μονοπάτια συνήθως αντιπροσωπεύουν την πιο έξυπνη, εύκολη ή σύντομη διαδρομή μεταξύ μιας προέλευσης και ενός προορισμού.

Το πλάτος και το μέγεθος της διάβρωσης μπορεί να είναι δείκτες του πόση “κίνηση” έχει ένα μονοπάτι.

Η δυνατότητα

Ξεφεύγοντας από τον παραπάνω ορισμό, και μεταφέροντας το κομμάτι της διαδρομής σε ένα αόριστο, πιο φανταστικό πλάνο, κρατώντας το σαν ένα σημείο, μπορούμε να εφαρμόσουμε τη λογική των μονοπατιών επιθυμίας σε πολλούς άλλους τομείς της καθημερινής ζωής.

Επιθυμίες

Ας βγάλουμε από τη μέση κάτι βασικό: δεν είναι δυνατόν να μιλάμε για επιθυμίες χωρίς να αναφερόμαστε σε αυτές. Ο λόγος είναι απλός. Η επιθυμία, στο ζωτικό τουλάχιστον επίπεδο δεν είναι τίποτα περισσότερο ή λιγότερο από τη δημιουργική «παρόρμηση», η οποία συνειδητοποιείται μέσω της πρακτικής εφαρμογής της φαντασίας για τη ζωή και τον κόσμο μας.

Αλλά σε κάποιο σημείο της διαδρομής, φαίνεται να χάνουμε την αίσθηση αυτής της δυναμικής αντίληψης της επιθυμίας, και εν αντιθέσει αποδεχόμαστε την αντίληψη της επιθυμίας ως τίποτα περισσότερο από μια απλή επιθυμία λ.χ. για κάποιο εξωτερικό αντικείμενο που στερούμαστε. Μια αντίληψη που καθιστά την επιθυμία εύκολα εκμεταλλεύσιμη και στη συνέχεια εύκολα υλοποιήσιμη.

Και αφού φτάσουμε στο τέλος της διαδρομής αναρωτιόμαστε:

Εγώ επέλεξα να περπατήσω το μονοπάτι;
Γιατί τελικά δεν γύρισα πίσω;
Πώς γεννιέται ένα μονοπάτι;
Γιατί δεν υπάρχει ένα βολικό σταυροδρόμι;
Υπάρχει όντως το μονοπάτι;

Ο “άνθρωπος” ή η “ανθρωπότητα”, είναι πολύ συχνά το βαθύ αντικείμενο (και εν δυνάμει υποκείμενο) πολλών εννοιών που ο ίδιος χρησιμοποιεί, όπως η πολιτική. Ωστόσο θα ήταν καλό να μας καταστεί σαφές πως στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, όποτε μιλάμε για τους “ανθρώπους” και ιδιαίτερα ιστορικά, η γνώση και το βλέμμα μας προκύπτουν στο πλαίσιο ενός μονάχα κομματιού της ανθρωπότητας, αυτό του πολιτισμένου κι εκπολιτιστή αποικιστή που ονομάζουμε Ευρωπαίο. Για λόγους συνεννόησης, το φιλοσοφικό πλαίσιο του πολιτισμού εντός του οποίου αναπτύσσεται ο καπιταλισμός και τα έθνη κράτη όπως τα γνωρίζουμε/βιώνουμε σήμερα, θα αποκαλείται “δυτικός πολιτισμός”. Χωρίς να επιδιώκουμε φυσικά να αναπαράγουμε απλοϊκότητες, ομοιομορφίες και ντετερμινισμούς, επιχειρούμε ωστόσο να μιλήσουμε σ’ ένα πεδίο αφαίρεσης, εντός του οποίου βλέπουμε πολλά κοινά μοτίβα να συνέχουν μια ιστορία αιώνων καταπίεσης, περιφράξεων και εκπολιτισμού. Στην ίδια λογική διατηρούμε επιφυλάξεις σε σχέση με την χρήση εννοιών που είναι πλέον διαποτισμένες από συγκεκριμένες σημασίες και νοήματα. (βλ παρακάτω)

Περιβάλλον, *ουδέτερο*

Ο όρος περιβάλλον αναφέρεται σε οτιδήποτε περιβάλλει κάποιο αντικείμενο. Έτσι το περιβάλλον ενός έμβιου οργανισμού είναι η κοντινή ή μακρινή σε αυτόν περιοχή, που ασκεί άμεσα επιρροή στον ίδιο και στις συνθήκες διαβίωσής του. Στις θετικές και φυσικές επιστήμες, καθώς και στις επιστήμες μηχανικών, ένα σύστημα είναι το τμήμα του κόσμου που μελετάται και περιβάλλον είναι οτιδήποτε έξω από τα όρια αυτού. Μεταξύ του συστήματος και του περιβάλλοντος μπορούν να υπάρχουν αλληλεπιδράσεις και ανταλλαγές ύλης, ενέργειας ή πληροφορίας.

Σε σχέση με τον άνθρωπο, μπορεί να διακρίνει κανείς μεταξύ άλλων:
το κοινωνικό περιβάλλον
το φυσικό περιβάλλον
το περιβάλλον, με οικολογική σημασία
το ψηφιακό περιβάλλον

wikipedia

Φύση, *θηλυκό*

Η φύση, με την ευρύτερή της έννοια, αναφέρεται στο φαινόμενο του φυσικού κόσμου και της ζωής γενικότερα. Ειδικότερα όμως στην οικονομία η φύση αποτελεί τον κυρίαρχο χώρο αγαθών της πρωτογενούς παραγωγής καθώς επίσης και τον πρώτο συντελεστή της παραγωγής γενικότερα.

wikipedia

Χώρος, *αρσενικό*

Ως χώρος γενικά στη φυσική ονομάζεται το περιβάλλον που είναι άρρηκτα συνδεδεμένο στην ιδέα της απόστασης σε τρεις διαστάσεις.
Ο χώρος, όπως τον αντιλαμβανόμαστε, έχει τρεις διαστάσεις που συμβολίζονται με τρεις διευθύνσεις κάθετες μεταξύ τους. Κάθε στερεό σώμα έχει συγκεκριμένο μήκος, πλάτος και ύψος και μπορεί να κινηθεί και προς τις έξι κατευθύνσεις, δηλαδή εμπρός, πίσω, δεξιά, αριστερά, πάνω ή κάτω, προκειμένου να φθάσει σε κάποιο άλλο σημείο του χώρου.

wikipedia

Άνθρωπος, *αρσενικό και θηλυκό (διγενές μονοκατάληκτο)*

1. αυτός και αυτή που ανήκει στην ανθρώπινη φυλή
στην υφήλιο ζουν 7 δισεκατομμύρια άνθρωποι

2. ο κάθε ένας και η καθεμιά από τους κατοίκους της γης
είδα έναν άνθρωπο αλλά δε σκέφτηκα να τον ρωτήσω

3. αυτός και αυτή που έχει ορισμένα ψυχικά χαρακτηριστικά που τον κάνουν αποδεκτό από την κοινωνία
επιτέλους, έγινε άνθρωπος

wiktionary

Ξετυλίγοντας το κουβάρι που οδηγεί στον κόσμο στον οποίο ζούμε, θα οδηγηθούμε σε μια οπτική του συνόλου μέσα απ' το πρίσμα του διαχωρισμού και της ιεράρχησης. Μια απ' τις πρώτες τέτοιες αφορά τον διαχωρισμό φύσης- ανθρώπου[1]. Ο διαχωρισμός επιτρέπει και την ιεράρχηση. Εφόσον η φύση δεν είναι ένα σύνολο που εμπεριέχει τον άνθρωπο, είναι κάτι απειλητικό και ξένο. Έτσι, δημιουργείται η ανάγκη της επιβολής του ανθρώπου επί της φύσης. Ο διαχωρισμός αυτός δεν σταματάει μόνο σε αυτό το δίπολο· ολόκληρος ο φυσικός κόσμος διαχωρίζεται σε διακριτά μεταξύ τους κομμάτια, που το καθένα παίρνει τη θέση του στην ιεραρχία. Ο χώρος τμηματοποιείται, άρα σταματά να είναι κάτι ενιαίο. Η γη, το νερό, ο αέρας, τα δάση, τα σώματα και οι θάλασσες, αλλά ακόμη και η γνώση, οι γλώσσες, οι πληροφορίες και η δημιουργικότητα είναι μόνο ένα μέρος των κατηγοριών που έχουν δημιουργηθεί. Η ενότητα και η συνύπαρξη εντός της φύσης χάνεται μέσα στη προσπάθεια του ανθρώπου να επιβληθεί.

Αυτή η ανθρωποκεντρική προσέγγιση του κόσμου υλικοποιείται με μαζικούς όρους με βίαιες περιφράξεις μεγάλων εκτάσεων γης, των κοινών γαιών. Η διαδικασία αυτής της αρπαγής, ή αλλιώς η πρωταρχική συσσώρευση, δημιουργεί το αρχικό κεφάλαιο που αποτελεί την προϋπόθεση της μετάβασης από την φεουδαρχία στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής. Η ατομική ιδιοκτησία και οι αποκλεισμοί γίνονται οι θεμελιώδεις πυλώνες ενός νέου τρόπου κοινωνικής ύπαρξης[2]. Ακόμα και στις κοινότητες που μέχρι πρότινος ζούσαν σε άμεση σχέση με τη φύση, ο τρόπος που διαχειρίζονταν την γνώση εντός τους και οι τελετουργίες της κοινοτικής ζωής παρακμάζουν ή καταστέλλονται και παραδίδονται στα χέρια ειδικών, ενώ ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού καλείται να μεταφερθεί στα αναδυόμενα αστικά κέντρα όπου για να επιβιώσει πρέπει να πουλήσει την εργατική του δύναμη.

> Ο όρος περιφράξεις (enclosures) έχει διπλό χαρακτήρα. Σημαίνει αφενός απαγόρευση πρόσβασης, αλλά παράλληλα, η ετυμολογική ρίζα του enclosure κρύβει μέσα της και την έννοια του «εγκλεισμού». Σήμερα, στην αγγλική βιβλιογραφία ο όρος «enclosure» χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη διαδικασία μετασχηματισμού ενός κοινού πόρου σε ιδιοκτησία ατομική, κρατική ή συλλογική. Η έννοια των περιφράξεων έχει την αφετηρία της στις διαδικασίες πρωταρχικής συσσώρευσης του ύστερου μεσαίωνα, κατά την ανάδυση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής μέσω των περιφράξεων των κοινών γαιών. Μελετώντας τα νέα πεδία και σφαίρες επέκτασης του κεφαλαίου με την άνοδο του νεοφιλελευθερισμού, ιδίως από τη δεκαετία του '70 και μετά, αναγνωρίζονται πέρα από τις κλασσικές περιφράξεις, οι αποκαλούμενες «νέες περιφράξεις», τόσο στην άυλη σφαίρα (περιφράξεις σε πολιτισμικά κοινά, internet, λογισμικό, ηλεκτρομαγνητικό φάσμα, χρηματοπιστωτικό σύστημα, χρέος), όσο και στις περιφράξεις γης ιθαγενών πληθυσμών, στον έλεγχο των γονίδιων (γενετική ιατρική, βιοτεχνολογία), στην έμφυλη καταπίεση (human trafficking) κ.α.
>
> απόσπασμα από κείμενο του θερσίτη, Ιούνης 2016
> https://tinyurl.com/yaljtqag

---

1 «Η ιδέα ότι ο σκοπός του ανθρώπου είναι να κυριαρχεί στη φύση πηγάζει από την κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στον άνθρωπο, και ίσως ακόμα πιο πριν, από την κυριαρχία του άνδρα πάνω στη γυναίκα και την κυριαρχία των γηραιότερων πάνω στους νέους.» Murray Bookchin "Προς μια οικολογική κοινωνία"

2 Πρέπει να τονιστεί, ότι οι περιφράξεις είναι μια πρωτόλεια διαδικασία. Η περιφραχθείσα ιδιοκτησία μπορεί να είναι κρατική ή ιδιωτική, αλλά πρωταρχικά είναι ιδιοκτησία. Ορίζεται δηλαδή ως κάτι που οφείλει να ανήκει σε κάποιον. Η επέκταση των περιφράξεων σε νέα πεδία της καθημερινής ζωής και του φυσικού κόσμου είναι η ζωτική ανάσα του καπιταλιστικού συστήματος. Οι περιφράξεις συμβαίνουν συνεχώς, μέχρι και σήμερα, κάθε φορά που ο καπιταλισμός έρχεται αντιμέτωπος με τα όριά του.

Η κυριαρχία έρχεται να ρυθμίσει τις διαδικασίες που περιγράφονται παραπάνω, παρουσιάζοντας τον εαυτό της ως τη μόνη φερέγγυα ρυθμιστή της ζωής. Οι πλέον "φυσικοποιημένες" δομές των εθνών κρατών αναδύονται μέσα από μεγάλες συγκρούσεις και αναδιατάξεις, που αγγίζουν και ρυθμίζουν με άλλους όρους κάθε πτυχή της καθημερινής ζωής, της κοινωνικής ανασυγκρότησης, της παραγωγής και κατανάλωσης. Οι θεσμοί, από τους εκπαιδευτικούς έως τους κατασταλτικούς, έρχονται να συγκροτήσουν νέες ταυτότητες και κοινότητες, να ελέγξουν και ομαλοποιήσουν και κυρίως να διαμεσολαβήσουν. Το κράτος θεσμίζει νόμους προς υπεράσπιση της ιδιοκτησίας και δημιουργεί κατασταλτικούς μηχανισμούς (αστυνομία, στρατός) για όποιον τους παραβιάζει. Πλέον, πολύ δύσκολα βρίσκουμε ανάγκες που δε διαμεσολαβούνται από τους ιδιοκτήτες του παραγόμενου προϊόντος. Πολύ δύσκολα, επίσης, οι εν λόγω ανάγκες ή επιθυμίες μπορούν να αναπνεύσουν έξω απ' το πλαίσιο του καταναλωτισμού. Στο πλάι όλων αυτών, το τελευταίο διάστημα, είναι εντυπωσιακό το πως έχουνε γιγαντωθεί οι "γιορτές", τα συνέδρια και οι expo για την "υπεράσπιση του περιβάλλοντος". Η πράσινη ανάπτυξη, η ρητορική δηλαδή της δυνατότητας του καπιταλισμού να αυτοσυντηρηθεί μέσω των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ως απάντηση στη ρύπανση του πλανήτη, στην ουσία προεκτείνει τις περιφράξεις και δημιουργεί νέες βιομηχανίες. Παράλληλα, προσπαθεί να ενσωματώσει κινήματα, χρησιμοποιώντας τις πρακτικές τους αλλά και τους γλωσσικούς τους κώδικες προς όφελός της. Η τακτική της ενσωμάτωσης απαιτεί μια κάποια συνεργεία[3]. Έτσι, προσφέροντας μικρά και ευτελή προνόμια σε όλο και μεγαλύτερα κομμάτια πληθυσμού, εξαγοράζει την σιωπή τους. Εκείνων φυσικά που έχουν το δικαίωμα λόγου.

Από τις πολυπεριφραγμένες πόλεις μέχρι τα πιο απόκρημνα βουνά, ο καπιταλισμός επεκτείνεται και μαζί του και οι περιφράξεις. Το τελευταίο χρονικό διάστημα, παρά τα προσχήματα περί πράσινης ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο, βλέπουμε τα κινήματα ενάντια στη λεηλασία της φύσης να μεγαλώνουν και να συμπυκνώνουν με υλικούς όρους τις αντιθέσεις και τα αδιέξοδα ενός ολόκληρου συστήματος με αφορμή ένα συγκεκριμένο αναπτυξιακό έργο κάθε φορά. Από τις συνελεύσεις κατοίκων ενάντια στην εμπορευματοποίηση πάρκων, μέχρι τις αυτόχθονες κοινότητες που αγωνίζονται ενάντια στις εξορύξεις πρώτων υλών, τα κινήματα αυτά καταστέλλονται βίαια.

---

3 βλ. «Εγκυκλοπαίδεια των Οχλήσεων» carex flacca #3

η πηγή Κρύα Βρύση στο χωριό των Σταγιατών

η περίπτωση του Πηλίου

Ένα σημαντικό παράδειγμα τέτοιου αγώνα είναι αυτό ενάντια στις περιφράξεις των πηγών του Πηλίου. Ήδη από τη δεκαετία του '90 οι τοπικές αρχές εκχωρούν το δικαίωμα στην 3Ε να εκμεταλλεύεται χιλιάδες κυβικά πόσιμο νερό για τις «ανάγκες» της και επιχειρούν να καλύψουν το έλλειμμα που έτσι δημιουργήθηκε με την εκμετάλλευση της πηγής της Λαγωνίκας στο ορεινό χωριό Πουρί. Οι κάτοικοι αντιδρούν άμεσα και δυναμικά και παρά την 7μηνη φυλάκιση ενός από αυτούς, καταφέρνουν να μπλοκάρουν τα σχέδια του κράτους.

> Στην περίπτωση του βιολογικού καθαρισμού, η ΔΕΥΑΜΒ τον απαξίωνε συστηματικά για καιρό, με αποτέλεσμα την υπολειτουργία του και τη ρύπανση του Παγασητικού Κόλπου. Όταν τα στοιχεία αυτά ήρθαν στην επιφάνεια, η ΔΕΥΑΜΒ επιχείρησε να αναθέσει τη διαχείρισή του σε ιδιώτη. Οι εγκαταστάσεις του βιολογικού ήταν ένα πακέτο έτοιμο για πώληση και θεωρούσε πως ο κίνδυνος για τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον θα σωπάσει κάθε αντίδραση.

Το 2011 εφαρμόζεται το σχέδιο Καλλικράτης, το οποίο αυξάνει τον συγκεντρωτισμό σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης και πολύ συχνά τα νέα επιχειρηματικά σχέδια που προωθεί στρέφονται επιθετικά σε περιπτώσεις αυτοδιαχείρισης με κοινοτικούς όρους και εν τέλει στην ίδια τη φιλοσοφία του κοινοτικού, σε όσες περιοχές συνεχίζει σε κάποιο βαθμό να υπάρχει. Ακόμα και αν στις μεγαλουπόλεις η διαφορά πριν και μετά τον Καλλικράτη δεν είναι μεγάλη, στην επαρχία οι αλλαγές είναι αισθητά μεγαλύτερες. Εφόσον τα όρια των δήμων επεκτείνονται, οι νεοσύστατοι πλέον δήμοι διαχειρίζονται εκτάσεις μεγαλύτερες των παλιών και υπηρεσίες που αφορούν πολύ περισσότερους κατοίκους από πριν. Αυτά που μέχρι πρότινος διαχειρίζονταν οι κοινότητες, τώρα είναι υπό τον έλεγχο των δήμων, κάτι που ανοίγει το πεδίο στην επέκταση παλιών περιφράξεων και στη δημιουργία νέων. Συγκεκριμένα, σε ό,τι αφορά τα χωριά του Πηλίου, καθώς επεκτείνονται τα όρια του δήμου Βόλου, αρκετά από αυτά εντάσσονται πλέον σε αυτόν και οι πηγές του βουνού περνούν στη δικαιοδοσία της ΔΕΥΑΜΒ (Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης- Αποχέτευσης Μείζονος Περιοχής Βόλου). Η αλλαγή αυτή ταυτίζεται με την επίθεση της ΔΕΥΑΜΒ σε όλους του τομείς με τους οποίους σχετίζεται· την ύδρευση και την άρδευση στην περιοχή του Πηλίου αλλά και το σύστημα βιολογικού καθαρισμού στον Παγασητικό.

συρματόπλεγμα και κάμερα στην πηγή Μάνα της Πορταριάς

Σε ό,τι αφορά την ύδρευση, η ΔΕΥΑΜΒ από το 2011 υποτιμάει σκόπιμα το δίκτυο ύδρευσης των χωριών. Δεν πραγματοποιεί τις απαραίτητες εργασίες καθαρισμού και συντήρησης και σε δεύτερο χρόνο, για λόγους "δημόσιας υγείας", χρησιμοποιώντας το επιχείρημα ότι το νερό της πηγής δεν είναι καθαρό, τοποθετεί χλωριωτές στις πηγές[4].

4 Αντιθέτως, τα αποτελέσματα των μετρήσεων που έκαναν οι κάτοικοι έδειξαν ότι το νερό είναι καθαρό. Το μικροβιολογικό εργαστήριο που ανέλυσε τα δεδομένα δέχτηκε απειλές.

> Αν κάποιος θέλει να ελέγξει και συνεπώς να περιφράξει το νερό, λόγω του ότι από τη φύση του είναι αδιαίρετο, πρέπει να περιφράξει την πηγή του ή το δίκτυο. Σήμερα, το μεγαλύτερο μέρος των πηγών ή υδάτινων δικτύων ανήκουν σε κράτη ή ιδιώτες. Έτσι, το νερό αποσπάται απ' τον κύκλο του και η σχέση με το νερό εντός καθημερινότητας αποσπάται από το φυσικό τοπίο και μεταφέρεται στα διαμερίσματα. Οι άνθρωποι μετατρέπονται σε πελάτες, με τις ανάγκες τους πλέον να διαμεσολαβούνται (δημόσιες υπηρεσίες ύδρευσης, εμφιαλωμένο νερό).

Προκειμένου να διαφυλάξει ότι δε θα υπάρξουν φθορές στην περιουσία της, αποφασίζει να περιφράξει τις πηγές και να εγκαταστήσει κάμερες σε όσες πηγές μπορεί εύκολα να προσεγγίσει. Μέχρι τότε το πηγαίο νερό ήταν προσβάσιμο στις τοπικές κοινότητες, για τις οποίες και αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής τους ζωής. Αυτό διακόπτεται με την περίφραξη, καθώς πλέον εμποδίζεται η ελεύθερη πρόσβαση σε αυτές. Εδώ, πρέπει να τονιστεί πως σε ό,τι αφορά στην πόλη του Βόλου, τα δίκτυα ύδρευσης είναι γνωστό ότι υπολειτουργούν. Αφενός το ποσοστό διαρροών είναι πολύ αυξημένο κι αφετέρου, ένα μεγάλο κομμάτι του είναι κατασκευασμένο από αμίαντο -υλικό αμφιβόλου ποιότητας για την υγεία. Αυτή η συνθήκη έχει οδηγήσει την πλειοψηφία των κατοίκων του Βόλου -από εκείνους που έχουν την οικονομική δυνατότητα- στην κατανάλωση εμφιαλωμένου νερού. Μέσα σε αυτή τη συνθήκη, ο δρόμος προς την ιδιωτικοποίηση είναι ανοιχτός.

Σε ό,τι αφορά την άρδευση, από το 2013 που περνάει στη δικαιοδοσία της, η ΔΕΥΑΜΒ προσπαθεί να "εκσυγχρονίσει" το δίκτυο. Ο εν λόγω εκσυγχρονισμός, τόσο στην ύδρευση όσο και την άρδευση, πέραν του ότι σημαίνει (την) εμπορευματοποίηση του νερού, εντάσσει την υδατική κυκλοφορία εντός ενός ελεγχόμενου περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό, θέλει να μετατρέψει τα αυλάκια σε κλειστό δίκτυο και να τοποθετήσει υδρομετρητές σε κάθε παροχή (χωράφι). Αυτό σημαίνει επιβολή ακριβών τιμολογίων και ελέγχο της τοπικής παραγωγής. Που σημαίνει τυποποίηση. Ένα παράδειγμα τυποποιημένων μορφών παραγωγής είναι οι μονοκαλλιέργειες.

Ακόμα και αν σε κάποια από τα χωριά οι κάτοικοι δέχονται τις περιφράξεις χωρίς διαμαρτυρίες, υπάρχουν άλλα που, έχοντας ως παρακαταθήκη τον αγώνα στο Πουρί, αντιδρούν άμεσα και δυναμικά στα σχέδια της ΔΕΥΑΜΒ. Οι κάτοικοι, ερχόμενοι σε συνεννόηση μεταξύ τους, απομακρύνουν και καταστρέφουν τους χλωριωτές των πηγών. Πραγματο-

> Ως γνωστόν η συντριπτική πλειοψηφία των χωριών που ανήκουν στον δήμο Βόλου, αποφάσισαν από την Άνοιξη του 2015 να αυτοδιαχειριστούν το πότισμα των χωραφιών και των κήπων τους ως απάντηση στην απόφαση για μεταφορά της διαχείρισης της άρδευσης από τον δήμο και τις κοινότητες στην ΔΕΥΑΜΒ, παράνομα και χωρίς διαβούλευση.
>
> απόσπασμα από το κάλεσμα της Κίνησης Πολιτών για το Νερό για την αυτοδιαχείριση της άρδευσης στο Πήλιο https://tinyurl.com/ybnproc9

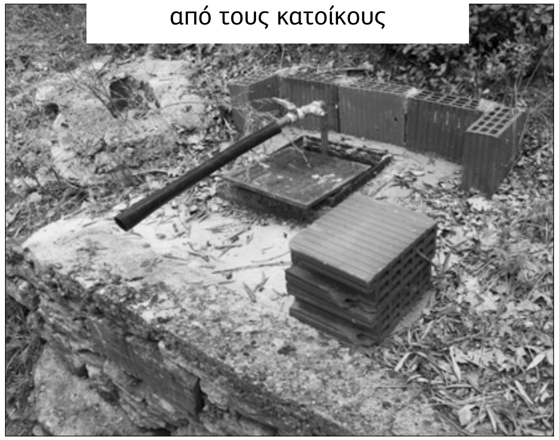

εργασίες στο δίκτυο του νερού από τους κατοίκους

ποιούν καταλήψεις στον χώρο του δημοτικού συμβουλίου και καταφέρνουν να εμποδίσουν αρκετές φορές την ψήφιση του κανονισμού που μεταφέρει την άρδευση στη δικαιοδοσία της ΔΕΥΑΜΒ, μέχρι που ο δήμαρχος Μπέος, τον Μάρτη του 2015, φέρνει διμοιρίες ΜΑΤ και μπράβους για να περιφρουρήσουν το χώρο[5]. Μετά την ψήφιση του κανονισμού, οι συνελεύσεις των χωριών αποφασίζουν να καταργήσουν στην πράξη την απόφαση της ΔΕΥΑΜΒ και περνούν στην αυτοδιαχείριση της άρδευσης. Χωρίς ειδικούς και αναθέσεις, συμβάλλοντας ο καθένας με τον τρόπο που μπορεί, καθαρίζουν και συντηρούν μόνοι τους τα αυλάκια. Μπορεί τυπικά η άρδευση να ανήκει στη δικαιοδοσία της ΔΕΥΑΜΒ, αλλά ουσιαστικά οι κάτοικοι αυτοδιαχειρίζονται τα δίκτυα και τις ανάγκες τους. Σε ορισμένα χωριά, στις Σταγιάτες, στη Δράκεια και στον Άγιο Βλαση, οι κάτοικοι αναλαμβάνουν οι ίδιοι το καθάρισμα των πηγών και τη συντήρηση και επισκευή των δεξαμενών και των δικτύων. Οι παραπάνω αποφάσεις σε επίπεδο χωριού, παίρνονται μέσα σε αδιαμεσολάβητες κι αντιιεραρχικές συνελεύσεις, μακριά από κομματικές γραμμές. Με αφορμή τη χλωρίωση του πόσιμου νερού, σε μια προσπάθεια σύνδεσης του αγώνα των χωριών με την πόλη του Βόλου, δημιουργείται το Γενάρη του 2011 η Κίνηση Πολιτών Πηλίου και Βόλου για το νερό.

Νερό *ουδέτερο*

χημικός τύπος: **H_2O**

το άχρωμο και συνήθως άοσμο και άγευστο υγρό στοιχείο της φύσης, που προκύπτει από τη χημική ένωση δύο ατόμων υδρογόνου και ενός ατόμου οξυγόνου· σχηματίζει τα ποτάμια, τις λίμνες, τις θάλασσες, τις πηγές, τη βροχή, τα παγόβουνα. Αποτελεί το 70% του ανθρώπινου οργανισμού και συντελεί καταλυτικά στη ζωή και την ανάπτυξη όλων των φυτικών και ζωικών οργανισμών· μπορεί να παίρνει, υπό κατάλληλες συνθήκες, στερεά μορφή, οπότε ονομάζεται πάγος, ή αέρια, οπότε λέγεται υδρατμός.

ιαματικό νερό: νερό με θεραπευτικές ιδιότητες, συνήθως χάρη στην υψηλή θερμοκρασία του
επιτραπέζιο νερό: το νερό που διατίθεται εμφιαλωμένο και συνήθως αντλείται από ελεγχόμενες πηγές
ανθρακούχο νερό: το νερό που διατίθεται εμφιαλωμένο με το αέριο της πηγής

wiktionary

5 Μέσα στην έντονη καταστολή, συλλαμβάνεται ένας αγωνιζόμενος κάτοικος με την κατηγορία της επίθεσης σε μπάτσο, ο οποίος δικάζεται και αθωώνεται τον Οκτώβρη του 2017.

Η καταστολή που αφορά όσους και όσες αμφισβητούν την ιδιοκτησία και αντιστέκονται στις περιφράξεις είναι κάτι που περιμένουμε. Στην περίπτωση του Πηλίου, τέσσερα μέλη της Κίνησης Πολιτών διώκονται δικαστικά με μηνύσεις από τον δήμο Βόλου, ενώ συχνές είναι οι απειλές και οι εκβιασμοί. Ο κοινωνικός αυτοματισμός είναι πάντα η πρώτη τακτική επίθεσης και διάσπασης που ακολουθείται. Τοπικά κανάλια και εφημερίδες δυσφημούν τον αυτοοργανωμένο αγώνα, υποδεικνύοντας ορισμένους ως υποκινητές. Οι τοπικές αρχές κατηγορούν τους κατοίκους για προσωπικά οφέλη πίσω από τις κινητοποιήσεις, με επιχείρημα πως θέλουν να κρατήσουν το νερό μόνο για τους ίδιους και με σκοπό να διαχωρίσουν τα χωριά από την πόλη και να διασπάσουν τον αγώνα. Ωστόσο, έχουμε και πιο συμβολικές επιθέσεις στη βάση της εξουσίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η διακοπή 3 από τα 5 δρομολόγια του αστικού ΚΤΕΛ στις Σταγιάτες, χρησιμοποιώντας ως επιχείρημα πως αν θέλουν αυτοδιαχείριση να τη θέλουν σε όλους τους τομείς. Τα δρομολόγια επαναφέρονται μετά από τις αντιδράσεις των κατοίκων.

Ο κυρίαρχος δημόσιος λόγος -εκφραζόμενος από φορείς ή από περιβαλλοντικές ΜΚΟ- υποστηρίζει ότι το νερό της γης τελειώνει. Ως άλλοθι χρησιμοποιεί αυτό που ονομάζεται "θεωρία της τραγωδίας των κοινών"* και υποστηρίζει πως όταν κάτι δεν είναι περιφραγμένο ή δεν έχει ιδιοκτήτη, οι χρήστες θα το χρησιμοποιήσουν αλόγιστα και εγωιστικά μέχρι την καταστροφή του. Το πραγματικό πρόβλημα, όμως, δεν είναι η ποσότητα του νερού, αλλά ποιός το ελέγχει και ποιός επωφελείται από τη διαχείρισή του.
Σημαντικό αντι-παράδειγμα αποτελεί ο μαζικός τουρισμός. Η μαζική μετακίνηση πληθυσμών του πρώτου κόσμου σε μη αστικές περιοχές δημιουργεί ανάγκες υδροδότησης υπερπολλαπλάσιες από το κανονικό. Τα γήπεδα γκολφ, οι πισίνες και το γκαζόν ξενοδοχείων ξεφυτρώνουν, συχνά, σε άνυδρες περιοχές και χρειάζονται πολλούς τόνους νερού για τη συντήρησή τους. Φυσικά προκρίνονται αυτές οι ανάγκες αντί για τις ανάγκες των ντόπιων πληθυσμών.

* Ο όρος εμφανίστηκε το 1968 στο περιοδικό Science από τον Γκάρετ Χάρντιν

Το νερό δεν είναι μία συγκεκριμένη ποσότητα, ούτε είναι σταθερή η υλική του υπόσταση. Όρος ύπαρξής του είναι ο κύκλος του. Μπορεί να διδασκόμαστε αυτή τη χαριτωμένη ιστοριούλα στο δημοτικό και ταυτόχρονα να είναι μια γνώση βαθιά εκτοπισμένη απ' την σφαίρα της εμπειρίας μας. Το εκπαιδευτικό σύστημα άλλωστε, είναι η επιτομή του διαχωρισμού μεταξύ γνώσης και εμπειρίας.

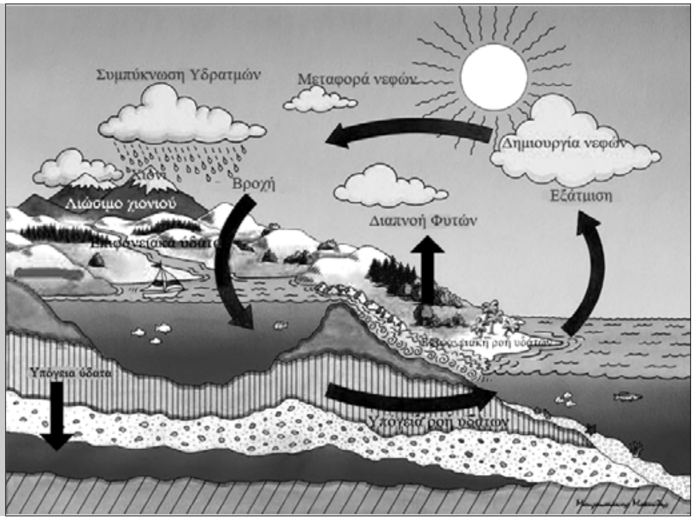

Ως carex flacca περιπλανηθήκαμε στα χωριά του Πηλίου, φέραμε μια γεύση απ' τον αγώνα των κατοίκων στην γειτονιά μας και πάλι πίσω. Συνδεόμαστε με καταστάσεις και ποιότητες αυτού του αγώνα, που είτε εκλείπουν αργά και σταθερά απ' τα μητροπολιτικά πεδία, είτε -πολύ χειρότερα- είναι πλέον αδύνατες. Στεκόμαστε στο πλάι των ανθρώπων που δεν διεκδικούν τον ζωτικό τους χώρο με όρους τοπικισμού, αλλά ωστόσο δεν ενδιαφέρονται να ζήσουν αποκομμένοι από το τοπίο διασχίζοντας ή καταναλώνοντάς το. Σε ανθρώπους που ανοίγουν τα μονοπάτια τους για μας και χτίζουν γέφυρες και μοιράζονται μαζί μας μια βραδινή προβολή στις πηγές του χωριού και συναντιόμαστε, όχι ως επισκέπτες ή τουρίστες, μα μέσα στον αγώνα για τη γη και την ελευθερία. Σε ανθρώπους που μοιράζονται το πηγαίο νερό μεταφέροντάς το σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, δημιουργώντας σχέσεις αλληλεγγύης με έγκλειστους πρόσφυγες. Η βάση αυτής της σύνδεσης είναι η κατανόηση πως η επίθεση του καπιταλισμού συμβαίνει σε όλο τον κόσμο και όχι μόνο στο Πήλιο. Έτσι κι εκείνοι με τη σειρά τους, συνδέονται με άλλους αγώνες ενάντια στις περιφράξεις, τόσο από τον ελλαδικό χώρο όσο και παγκόσμια. Ανοίγουν τα περιεχόμενα της συλλογικότητας, διευρύνοντας και την έννοια της αλληλεγγύης.

Η βίαιη καταστολή που ενεργοποιείται παγκοσμίως σε αντίστοιχους αγώνες, πολύ συχνά ενάντια σε ιθαγενείς πληθυσμούς, μετράει αγνοούμενους, φυλακισμένους ή και δολοφονημένες. Για μας είναι σαφές πως όσοι θα βρίσκονται εκεί όπου η κυριαρχία θέλει να απλώσει τα πλοκάμια της, θα ισοπεδώνονται. Το ότι αυτή η ισοπέδωση μπορεί να γίνεται με όρους φυσικής εξόντωσης ή ενσωμάτωσης είναι δευτερεύον. Πολύ συχνά, οι αγώνες ενάντια στις περιφράξεις, μιάς και ενεργοποιούνται στην βάση αφορμών, αναμετρώνται με τα όρια αυτής της μερικότητας. Για μας είναι σαφές πως η μερικότητα εξαντλείται στην αφορμή. Η επίθεση είναι συνολική. Τα ερωτήματα και οι ρηγματώσεις που ενεργοποιούμε και μοιραζόμαστε μάς είναι πολύτιμα, πέρα από προσεγγίσεις νίκης ή ήττας. Όπως πολύτιμες μάς είναι και οι συναντήσεις μέσα σε αγώνες και αγωνίες που ξεπερνούν το τοπικό κι απλώνονται στο χώρο χωρίς ωστόσο να προσπερνούν τις σχέσεις.

Το μονοπάτι αυτό, μοναδικός δρόμος Σταγιατών - Μακρινίτσας από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας μέχρι και της Κατοχής χρησιμοποιήθηκε για τη μεταφορά κάρβουνου και αντιστασιακών μηνυμάτων.
Μετά από 40 χρόνια περίπου, ανοίχτηκε ξανά για να μεταφέρει το μήνυμα μιας άλλης στάσης απέναντι στη ζωή και τη φύση.

1η Νοεμβρίου 2009

*μήνυμα χειροποίητης πινακίδας στην "είσοδο" του μονοπατιού

γιαπωνέζικο τριαντάφυλλο

Δεν είναι όλες οι μέρες
για να γράφεις ποιήματα
όταν ανατινάχτηκε εκείνο το εγκαταλελειμμένο βενζινάδικο στη γωνία
δεν μπορούσαμε να γράψουμε ποιήματα
ούτε όταν βλέπαμε βουβοί τηλεόραση
εκείνο το βράδυ/που χαμε τσακωθεί
γιατί δεν κατέβασες τα σκουπίδια.
μείναμε με τα πόδια απλωμένα
να ζούμε ένα όνειρο στην Οκλαχόμα χωρίς να μπορούμε να γράψουμε ένα ποίημα.
φύτρωσε στο σαλόνι/θυμάμαι
εκεί στη βιβλιοθήκη
μέσα απ τον αναρχικό των δύο κόσμων
μια μπανανιά
μα σε κανέναν δεν άρεσαν οι μπανάνες
κι ούτε ένα ποίημα δε γράψαμε/ούτε τότε
κι όταν ο Thelonious μας έπαιξε το Blue monk
σαν κάναμε έρωτα πρώτη φορά με ανοιχτό φως
δεν είχαμε το νου μας στα μολύβια.
και τότε που προχωρούσα σ ένα πεζόδρομο στη Μπανγκόγκ 8:45 ημέρα Πέμπτη
που είχαν συνέλευση οι μπλε γοργόνες
ήθελα τόσο να γράψω ένα ποίημα
αλλά βυθίστηκα/ένιωσα τ αλάτι/τα κύματα
είδα τα φύκια
και δυο σαλάχια με μετέφεραν σε μια σπηλιά
γεμάτη πεταλίδες περιστρεφόμενες με τη φορά κάποιου ρολογιού,
που με χάιδευαν και με έγδερναν μαζί.
εκεί ξημερώθηκα, χωρίς ένα ποίημα,
όταν χτύπησε ένα πορτοκαλί τηλέφωνο
και μου είπες πως

«ο Μάρξ μωρό μου συνοδεύεται με κουνουπίδι
λεμονάτο, όχι με μαύρο τσάι μήλο-κανέλα»
απόρησα που δεν μπόρεσες να γράψεις ένα
ποίημα για αυτό
μα μου είπες ότι οι ανάγκες σου
σου επιβάλλουν να πολιτικοποιήσεις
την τάξη σου
και το κλεισες.
με ξέρεις,
χωρίς χυμό ροδάκινο το πρωί
ποτέ δεν εξηγώ τα όνειρά μου
κι εκείνο το βράδυ που σε είδα να παίζεις
μαξιλαροπόλεμο με τον άγγελο του Κλέε
το ψυγείο είχε μόνο τρία κομμάτια
αποτυχημένη μηλόπιτα
κ κανείς δεν έχει γράψει ποίημα τρώγοντας
αποτυχημένη μηλόπιτα
κι εκείνο το γούνινο βρακί
που μου είχες κάνει δώρο απ το ταξίδι σου στη
φανταχτερή Ρωσία
δεν έφερε λέξεις στα σημειωματάρια μας.
μοιάζουμε με παραμορφωμένες
ξύλινες κούκλες που έχουν καταπιεί πλεκτρικά
καλώδια και καπνίζουν παρατημένες
σε μισοτελειωμένες οικοδομές,
όλες τις στιγμές που γράφουμε ποιήματα.
Δημιουργούμε αληθινά μόνο όταν κατρακυλάμε
σε δυσανάλογες του ύψους μας
υποχθόνιες εξάψεις
σχηματίζοντας αυτονομημένες μεταβλητές
τριγύρω από βαρέλια που καίγονται
και μυρίζουν γιαπωνέζικο τριαντάφυλλο
οι πόλεις

http://avibraphone.wordpress.com

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ενέργεια για ζωή ;

17/10/2000: Μια βλάβη στο διυλιστήριο προκάλεσε ένα μαύρο νέφος που σκέπασε ολόκληρο το Θριάσιο Πεδίο, αλλά και ολόκληρο τον Πειραιά.

31/5/2010: ο 42χρονος εργαζόμενος Νίκος Καππές βρέθηκε νεκρός μέσα σε μια από τις δεξαμενές του διυλιστηρίου.

10/9/2013: Τις πρώτες πρωινές ώρες ξέσπασε πολύ μεγάλη φωτιά σε μια από τις μονάδες του διυλιστηρίου.

27/2/2002: Μια διαρροή είχε ως αποτέλεσμα επτά εργαζόμενοι να χάσουν τις αισθήσεις τους και να μεταφερθούν στο Θριάσιο Νοσοκομείο, με έναν από αυτούς να εισάγεται στην εντατική.

12/6/2014: Λόγω μπλακ αουτ μεγάλη ποσότητα ρύπων διοχετεύθηκε στην ατμόσφαιρα, εξαιτίας της καύσης υδρογονανθράκων στους πυρσούς του διυλιστηρίου.

13/9/2002: Έκρηξη σημειώθηκε σε μια μονάδα με διαρροή και κατά τύχη γλίτωσε από τον θάνατο ένας εκ των εργαζομένων.

26/7/2013: Μετά από δυσλειτουργία που προκλήθηκε στη μονάδα καταλυτικής πυρόλυσης FCC του διυλιστηρίου των ΕΛΠΕ στον Ασπρόπυργο, εκατοντάδες τόνοι καπνού απελευθερώθηκαν στην ατμόσφαιρα.

20/8/2009: Ο εργαζόμενος Παναγιώτης Λίγκος έχασε τη ζωή του όταν έπεσε στο κενό, από ύψος περίπου 5 μέτρων.

8/5/2015: Τέσσερα άτομα έχασαν τη ζωή τους, καθώς και άλλα δύο τραυματίστηκαν σοβαρά λόγω έκρηξης που προκλήθηκε κατά τη διάρκεια εργασιών συντήρησης. Σύμφωνα με τους εργαζόμενους, δεν χτύπησε κανένας συναγερμός και από στόμα σε στόμα ειδοποιήθηκε ο κόσμος για να εγκαταλείψει.

πετρελαικά παράγωγα

**Το κείμενο γράφτηκε από την ομάδα Ριφιφί λίγο καιρό μετά το "εργατικό ατύχημα" στα διυλιστήρια Ασπροπύργου που κόστισε τη ζωή σε 4 εργάτες και είναι εμπνευσμένο από τις «Μυθολογίες» του Roland Barthes. Σε αυτό το βιβλίο ο συγγραφέας αναδεικνύει όλους τους μύθους που καταδυναστεύουν την καθημερινή μας ζωή. Μας δείχνει πως αν απομονωθούν από την επικαιρότητα που τους γεννάει, αμέσως φαίνεται η ιδεολογική κατάχρηση που τους επικαλύπτει. Και όπως και ο ίδιος γράφει: «Ταξιδεύουμε χωρίς σταματημό ανάμεσα στο αντικείμενο και στην απομυθοποίησή του, ανίκανοι να πιάσουμε την ολότητά του: γιατί αν εισχωρήσουμε στο αντικείμενο, θα το ελευθερώσουμε αλλά και θα το συντρίψουμε.».*

Το 1955 με απόφαση της τότε κυβέρνησης, υπογράφεται η σύμβαση κατασκευής του διυλιστηρίου Ασπροπύργου, του πρώτου διυλιστηρίου πετρελαίου στην Ελλάδα. Η κατασκευή άρχισε το 1956 και δυο χρόνια αργότερα, το 1958, εγκαινιάζεται η νέα μονάδα διύλισης στον Ασπρόπυργο. Τα εγκαίνια αυτά αποκτούν συμβολοποιημένες διαστάσεις που ταυτίζονται με την σταδιακή ολοκλήρωση της εισόδου της ελληνικής οικονομίας στον βιομηχανοποιημένο κόσμο. Η δημιουργία των διυλιστηρίων ήταν για το ελληνικό κεφάλαιο το ένα και το αυτό του φαντασιακού της ενεργειακής αυτάρκειας όλου του ελληνικού καπιταλισμού.

Δεν είναι, τυχαίο, λοιπόν, που το οικόσημο των «Ελληνικών Πετρελαίων» είναι μια παραλλαγή της ίδιας της ελληνικής σημαίας. Εκτός από το «Ελληνικά» το οποίο προσδιορίζει εθνικά το «Πετρέλαια» η ύπαρξη και μόνο των διυλιστηρίων ταυτίζεται με το μύθο περί αυτονομίας της ελληνικής οικονομίας, με ολόκληρη την ύπαρξη της χώρας. Για αυτό και το έμβλημα της εταιρείας είναι μια στρογγυλοποιημένη απόδοση του εθνικού συμβόλου. Αυτό που κεντρίζει και διαφοροποιεί την εικόνα είναι ο παραλλαγμένος σταυρός στ' αριστερά, με διεσταλμένη την οριζόντια ευθεία που τέμνει την κάθετη. Ο σταυρός αυτός αλλάζει τόσο την οπτική του σήματος της επιχείρησης που με την δεύτερη ματιά βλέπεις ότι είναι το λάβαρο του ελληνικού έθνους κράτους. Η ευθεία παραπομπή αυτού του ιδιότυπου αστεριού που σχηματίζεται είναι η λάμψη του χρυσού, του μαύρου χρυσού.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ ενέργεια για ζωή

Λογότυπο «Ελληνικά Πετρέλαια»

Το αστέρι στο trademark των ΕΛ.ΠΕ. δημιουργεί διάφορους συνειρμούς. Μας θυμίζει την μόνιμη λάμψη της φλόγας, στην κορυφή ενός ουρανοξύστη, που δεν σβήνει ούτε όταν βρέχει. Το αστέρι αυτό συμβολίζει την φλόγα

των διυλιστηρίων και ταυτίζει την ύπαρξη της με τον πλούτο, στον οποίο παραπέμπει η λάμψη του χρυσού. Οι στρογγυλοποιημένες γαλανόλευκες ρίγες στα δεξιά της σημαίας μετατρέπονται στα νέφη που αντικρίζουν οι άνθρωποι που ζουν και εργάζονται γύρω από τον Ασπρόπυργο. Η μόλυνση του περιβάλλοντος δικαιολογείται συνειρμικά σε αναγκαίο κακό για την ύπαρξη του λαμπερού αστεριού του πλούτου, και της ελλάδας γενικότερα.

Κάτω από το logo της εταιρείας αναγράφεται η φράση «ενέργεια για Ζωή» σε άμεση οπτική και νοηματική αναλογία με το «Ελληνικά Πετρέλαια». Η ενέργεια που κινεί ολόκληρο το διυλιστήριο, την εταιρεία και οτιδήποτε αφορά αυτήν παρουσιάζεται ότι είναι η ελληνικότητά της. Η ίδια της η ύπαρξη από την άλλη προβάλλεται ως συνώνυμη της ανεξαρτησίας της ελληνικής οικονομίας και της ελλάδας στο σύνολό της, που επωφελείται από την ανάπτυξή της. Το «Πετρέλαια» σε αντιστοιχία με την λέξη «Ζωή» την ταυτίζει με τον πλούτο, αναγκαία αξία της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Ο πλούτος στον καπιταλισμό είναι το ύψιστο ιδανικό. Η ενέργεια είναι απαραίτητη για την κίνηση των μηχανών του, άρα και για να ζούμε. Η ζωή μας εξομοιώνεται με την δυνατότητά μας να καταναλώσουμε αντί να αντιλαμβανόμαστε ως ζωή το φυσικό περιβάλλον, τους ανθρώπους που πεθαίνουν από καρκίνο, τα παιδιά με αναπνευστικά προβλήματα και τους εργάτες που πριν τρία χρόνια έχασαν την ζωή τους από έκρηξη στο χώρο εργασίας τους. Η ταύτιση της ζωής μας με τον αλλοτριωμένο κόσμο του εμπορεύματος είναι που συμβάλλει στην ταξική λήθη του να αποδεχόμαστε ως αναμενόμενο να χάνονται ανθρώπινες ζωές.

Το διαφημιστικό πρόσωπο της εταιρείας είναι η δικιά μας ενέργεια για ζωή τελικά. Ο μύθος που αναγκαστικά έπρεπε να συνοδεύει την ύπαρξη μιας τόσο ρυπογόνου και επικίνδυνης επιχείρησης μέσα σε μια κατοικημένη περιοχή κατασκευάστηκε. Ο φόβος ενός μεγάλης έκτασης ατυχήματος, τα νέφη και η υγεία ανθρώπων που κατοικούν και εργάζονται εκεί είναι μόνο μια μικρή θυσία στην δυνατότητά μας να ζήσουμε σαν καταναλωτές. «Ενέργεια για Ζωή» και όχι «Ζωές για Ενέργεια».

«HELPE VILLAGE - ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗ ΧΙΟ»

Όταν ζεις σε έναν καταυλισμό, σε μια σκηνή ή σε ένα πολύ παλιό κτίριο όπου οι συνθήκες είναι κακές, αρχίζεις να αυτοπροσδιορίζεσαι μέσω αυτών των συνθηκών. «Είμαι ένας φτωχός πρόσφυγας, μένω σε σκηνή, φοράω τα ρούχα που μου έδωσε μια φιλανθρωπική οργάνωση, τρώω το φαγητό που ετοιμάζουν άλλοι, έχω χάσει την προηγούμενή μου ταυτότητα και τώρα είμαι απλώς ένας πρόσφυγας. Δεν μπορώ να κάνω τίποτα παρά μόνο να περιμένω.» Οι άνθρωποι μπορούν να το αντέξουν αυτό για μια σύντομη μεταβατική περίοδο μόνο. Αν όμως ζεις έτσι για μήνες, αρχίζεις να αυτοπροσδιορίζεσαι με αυτό. Αρχίζεις να πιστεύεις ότι δεν έχεις αξία και αποσύρεσαι στον εαυτό σου.

Πηγή: *Συνέντευξη της Melanie Kerloch, Γιατροί χωρίς σύνορα*

Ριφιφί, Απρίλιος ‘14

διαστημική περιπλάνηση

Στα πλαίσια της οικονομικής ενίσχυσης αυτού του τεύχους συναντηθήκαμε ένα κυριακάτικο βράδυ του απρίλη, όταν το φεγγάρι ήταν στο 48% της φωτεινότητάς του, επανοικειοποιηθήκαμε ένα ήδη αγαπημένο μας μέρος με όρους συλλογικούς.
Βρεθήκαμε στα όρια της πόλης, σε έναν δημόσιο χώρο και περιπλανηθήκαμε στον έναστρο ουρανό.

η Θεωρία των Στιγμών και η Κατασκευή Καταστάσεων

Internationale Situationniste # 4 (Ιούνιος 1960)

«Στο επίπεδο της καθημερινής ζωής, αυτή η παρέμβαση θα μεταφραζόταν ως μια καλύτερη κατανομή των στοιχείων και των στιγμιοτύπων της ως «στιγμές», έτσι ώστε να ενταθεί η ζωτική παραγωγικότητα της καθημερινότητας, η ικανότητα της για επικοινωνία, ενημέρωση και επίσης πάνω απ' όλα για την ευχαρίστηση στη φυσική και κοινωνική ζωή. Η θεωρία των στιγμών, τότε, δεν βρίσκεται έξω από την καθημερινότητα αλλά αρθρώνεται μαζί με αυτή, ενοποιώντας την με κριτική έτσι ώστε να εισάγει ότι στερείται από τον πλούτο της. Θα έτεινε έτσι, στον πυρήνα της ευχαρίστησης που συνδέεται με την ολότητα, να πάει πέρα από τις παλιές αντιθέσεις της ελαφρότητας και του βάρους, της σοβαρότητας και της έλλειψης της.»

Ανρί Λεφέβρ , La Somme et le Reste

Στην προγραμματική σκέψη που περιγράφεται παραπάνω από τον Ανρί Λεφέβρ, τα προβλήματα της δημιουργίας της καθημερινής ζωής επηρεάζονται άμεσα από την θεωρία των στιγμών, η οποία ορίζει ως «μεθόδους της παρουσίας» ένα «πλήθος σχετικά προνομιούχων στιγμών». Τι σχέση έχουν αυτές οι «στιγμές» με τις καταστάσεις που η ΚΔ έθεσε ως στόχο να ορίσει και να κατασκευάσει; Ποια χρήση μπορεί να αποτελεσθεί από τη σχέση μεταξύ αυτών των εννοιών για να πραγματοποιήσει τις κοινές δυνατότητες που προκύπτουν τώρα;

Η κατάσταση ως μια δημιουργημένη, οργανωμένη στιγμή - που εκφράζεται από τον Λεφέβρ σαν επιθυμία της «ελεύθερης πράξης ορισμένη ως η ικανότητα ... να αλλάξει μια "στιγμή" στη μεταμόρφωση και πιθανώς να δημιουργήσει μια νέα» - Περιλαμβάνει ευπαθή στιγμιότυπα, εφήμερα και μοναδικά. Είναι μια αθροιστική οργάνωση που ελέγχει και ευνοεί τέτοια πιθανά στιγμιότυπα. Από την σκοπιά της Λεφεβριανής στιγμής, η κατασκευασμένη κατάσταση, τότε, αντιτίθεται στο στιγμιότυπο, αλλά σε ένα ενδιάμεσο στάδιο μεταξύ στιγμιότυπου και στιγμής. Και έτσι, ενώ είναι επαναλήψιμη σε κάποιο βαθμό (ως κατεύθυνση ή «τρόπο»), η κατασκευασμένη κατάσταση δεν είναι επαναλήψιμη στον εαυτό της ως «στιγμή».

Όπως και η στιγμή, η κατάσταση «μπορεί να επεκταθεί στον χρόνο ή να συμπυκνωθεί». Αλλά επιδιώκει να βρει τον εαυτό της στην αντικειμενικότητα της καλλιτεχνικής παραγωγής. Μια τέτοια παραγωγή σπάει ριζικά με ανθεκτικά έργα. Είναι αδιαχώριστη από την άμεση κατανάλωση της ως αξία χρήσης ουσιαστικά ξένη προς τη διατήρηση ως αγαθού.

Η Δυσκολία του Ανρί Λεφέβρ είναι να εκπονήσει έναν κατάλογο στιγμών του (γιατί να αναφέρεις δέκα από αυτές και όχι δεκαπέντε ή εικοσιπέντε, κλπ;). Η δυσκολία της «καταστασιακής στιγμής» είναι, αντιθέτως, η σήμανση του ακριβείς τέλους της, της μετατροπής της σε ένα διαφορετικό όρο μέσα σε μια σειρά καταστάσεων (Το τελευταίο ίσως αποτελεί μια Λεφεβριανή στιγμή), ή ακόμα και σε νεκρό χρόνο. Στην πραγματικότητα, η «στιγμή» που τίθεται ως μια επανεντοπίσιμη γενική κατηγορία περιλαμβάνει, μακροπρόθεσμα, τη δημιουργία μιας ολοένα και πιο περίπλοκης λίστας. Λιγότερο διαφοροποιημένα, η κατάσταση προσφέρεται για έναν άπειρο αριθμό συνδυασμών. Μια κατάσταση και το σημείο αποκοπής της, δεν μπορεί να είναι σαφώς καθορισμένη. Το τι θα χαρακτηρίσει την κατάσταση είναι η ίδια της η πράξη, ο εκ προθέσεως σχηματισμός της.

Όταν κοιμόμαστε, αεροπλάνα μεταφέρουν τις μνήμες από τις φρικαλεότητες που έχουμε δώσει τη σιωπηρή συγκατάθεσή μας στο νυχτερινό ουρανό των πόλεών μας, και τις αφήνουν εκεί, να συγκεντρωθούν όπως τα σύννεφα και να συμπυκνωθούν στα όνειρά μας πριν από το πρωί.

Πανό κατά τη διάρκεια διαδήλωσης στο Trafalgar Square, Αμερική

Για παράδειγμα ο Λεφέβρ μιλάει για τη «στιγμή της αγάπης». Από την σκοπιά της δημιουργίας στιγμών, από την καταστασιακή σκοπιά, πρέπει κανείς να προβλέψει τη στιγμή μιας συγκεκριμένης αγάπης, της αγάπης ενός συγκεκριμένου προσώπου. Που σημαίνει: από ένα συγκεκριμένο πρόσωπο σε συγκεκριμένες καταστάσεις.

Η μέγιστη «κατασκευασμένη στιγμή» είναι η σειρά καταστάσεων που συνδέονται σε ένα μόνο θέμα - αυτή την αγάπη για ένα συγκεκριμένο πρόσωπο - ένα «καταστασιακό θέμα» είναι μια συνειδητοποιημένη επιθυμία. Σε σύγκριση με τη στιγμή του Ανρί Λεφέβρ, αυτή η σειρά καταστάσεων είναι συγκεκριμενοποιημένη και μη επαναλήψιμη, αλλά πολύ εκτεταμένη και σχετικά ανθεκτική σε σύγκριση με την μοναδική-εφήμερη στιγμή.

Κατά την ανάλυση της «στιγμής», ο Λεφέβρ έχει αποκαλύψει πολλές από τις βασικές προϋποθέσεις του νέου πεδίου δράσης του οποίου ένας επαναστατικός πολιτισμός μπορεί πλέον να προχωρήσει: Όπως όταν ο ίδιος παρατηρεί ότι η στιγμή τείνει προς το απόλυτο και αποκλίνει από αυτό. Η στιγμή, όπως και η κατάσταση, είναι ταυτόχρονα διακήρυξη του απόλυτου και της επίγνωσης ότι διέρχεται από αυτό. Είναι στην πραγματικότητα, στην πορεία προς μια διαρθρωτική και εικαστική ενότητα· και το έργο για την κατασκευασμένη κατάσταση θα μπορούσε επίσης να οριστεί ως μια προσπάθεια στη διάρθρωση του κοινού μεταξύ των δυο.

Η «στιγμή» είναι κυρίως διαχρονική, που σχηματίζει ένα μέρος μιας ζώνης προσωρινότητας, όχι καθαρής αλλά κυρίαρχης. Αρθρωμένη σε σχέση με ένα συγκεκριμένο τόπο, η κατάσταση είναι εντελώς χωρο-χρονική. *(βλ. A. Jorn on the space-time of life, και A. Franklin on the plane-ification of individual existence).* Στιγμές κατασκευασμένες σε «καταστάσεις» θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως στιγμές ρήξης, επιτάχυνσης, επανάστασης στην ατομική καθημερινή ζωή. Σε ένα πιο εκτεταμένο -πιο κοινωνικό- χωρικό επίπεδο, μια πολεοδομία που αντιστοιχεί σχεδόν ακριβώς με τις στιγμές του Λεφέβρ, καθώς και για την ιδέα του να επιλέγει και να τις αφήνει πίσω κατά βούληση, έχει προταθεί στο «states-of-the soul quarters» (βλ. «Formulary for a New Urbanism» By G. Ivain, Καταστασιακή Διεθνής #1) - Η αποξένωση είναι ο ρητός στόχος πίσω από τη διάταξη του «Sinister Quarter».

Τέλος, το πρόβλημα της συνάντησης στην θεωρία των στιγμών, και μια επιχειρησιακή διατύπωση της κατασκευής των καταστάσεων, εισηγείται την ακόλουθη ερώτηση. Τι πρόσμιξη, τι αλληλεπιδράσεις θα έπρεπε να συμβούν μεταξύ της ροής (και αναβίωσης) της «φυσικής στιγμής», με την έννοια του Ανρί Λεφέβρ, καθώς ορισμένα τεχνητά κατασκευασμένα στοιχεία, εισάγονται σε αυτή την ροή, δημιουργώντας διαταραχές ποσοτικά και πάνω απ' όλα ποιοτικά;

οι πόλεις και τα μάτια 4

Φτάνοντας στην Φύλλιδα, χαίρεσαι να κοιτάζεις πόσες γέφυρες αλλιώτικες η μια με την άλλη περνάνε πάνω απ’ τα κανάλια: γέφυρες αμφικλινείς, σκεπαστές, πάνω σε κολόνες, σε βάρκες, κρεμαστές, με διάτρητα στηθαία. Πόσες ποικιλίες παραθύρων βλέπουν στους δρόμους: παράθυρα δίδυμα, μαυριτανικά, γοτθικά, οξυκόρυφα, με τζάμια ημικυκλικά ή με ρόδακες. Πόσων ειδών πλακόστρωτα καλύπτουν το έδαφος: λιθόστρωτα, με μεγάλες πλάκες, χαλικόστρωτα, με άσπρα και μπλέ πλακάκια. Σε κάθε της σημείο η πόλη προσφέρει εκπλήξεις στο μάτι: ένα θάμνο κάπαρης που ξεπροβάλλει από τα τείχη του φρουρίου, τα αγάλματα τριών βασιλισσών πάνω σε προεξοχές, ένα τρούλο σε σχήμα κρεμμυδιού με τρία μικρά κρεμμύδια διαπερασμένα από τον οβελίσκο. «Καλότυχος αυτός που αντικρίζει τη Φύλλιδα κάθε μέρα και που ποτέ δε σταματά να βλέπει το κάθε τι που κλείνει μέσα της», φωνάζεις, λυπημένος που πρέπει ν’ αφήσεις την πόλη ενώ μόλις την άγγιξες με το βλέμμα. Το φέρνει όμως η τύχη να σταματήσεις στη Φύλλιδα και να περάσεις εκεί την υπόλοιπη ζωή σου.

Γρήγορα η πόλη ξεθωριάζει στα μάτια σου, σβήνουν οι ρόδακες, τα αγάλματα στις προεξοχές, οι τρούλοι. Σαν όλους τους κατοίκους της Φύλλιδας, ακολουθείς διαδρομές σε ζιγκ ζαγκ από τον ένα δρόμο στον άλλο, ξεχωρίζεις μέρη ηλιόλουστα και σκιερά, εδώ μια πόρτα, εκεί μια σκάλα, ένα παγκάκι όπου μπορείς ν’ ακουμπήσεις το καλάθι, ένα ρείθρο όπου το πόδι σκοντάφτει αν δεν προσέξεις. Όλο το υπόλοιπο της πόλης είναι αόρατο. Η Φύλλιδα είναι ένας χώρος που οι διαδρομές γράφονται ανάμεσα σε σημεία που αιωρούνται στο κενό: ο πιο σύντομος δρόμος για να φτάσεις στην τέντα εκείνου του έμπορα, αποφεύγοντας το παραθυρόφυλλο εκείνου του πιστωτή. Τα βήματά σου κυνηγούν όχι αυτό που βρίσκεται έξω απ’ τα μάτια αλλά μέσα, θαμμένο και σβησμένο: αν ανάμεσα σε δύο στοές η μία εξακολουθεί να σου φαίνεται πιο χαρούμενη, αυτό συμβαίνει γιατί τριάντα χρόνια πριν ένα κορίτσι περνούσε από κει με φαρδιά κεντημένα μανίκια, ή πάλι μόνο επειδή φωτίζεται κάποια ορισμένη ώρα όπως εκείνη η άλλη στοά, που δεν θυμάσαι πια που βρισκόταν.

Εκατομμύρια μάτια υψώνονται σε παράθυρα, γέφυρες, θάμνους κάπαρης κι είναι σαν να διατρέχουν μια άσπρη σελίδα. Πολλές είναι οι πόλεις όπως η Φύλλιδα που ξεγλιστράνε απ’ το βλέμμα, εκτός αν τις αιφνιδιάσεις.

Ιταλο Καλβίνο, Οι αόρατες πόλεις